Den uforbederlige bibliotekar
Niels Jensen

Skanning / foto af tekst.

https://uforbederlig.dk

Udarbejdet af Niels Jensen

EX LIBRIS
K.F. PLESNER

Hertha.

Et Ugeblad af blandet Indhold

ved

Johan Clemens Tode,

Doctor og Professor i Medicinen, kongel. Hofmedikus, een af Lægerne ved den kongelige Pleie-Anstalt, Medlem af det kongelige Collegium Medikum, og af de kongel. medicinske Selskaber i Kiøbenhavn, Paris og Edinburg.

Ludat permissis sobria Musa jocis.

Auson.

Kiøbenhavn, 1789.

Trykt hos Bogtrykker Johan Friderich Morthorst, i Pilestræde No. 11. Litr. B.

Indhold.

Anatomiske Nyheder, 12, 21
Chemiske og pharmacevtiske, 13, 22, 84, 107, 111, 173
Chirurgiske, 13, 109, 156, 60
Literariske, 24, 128
Medicinske, 21, 22, 228
Udenlandske, 206, 112
Oekonomiske, 106
Physiske, 228
Aareladelse om Foraaret, 51
Anekdoter, 106, 123, 204, 252
Arbeidshuse, 52
Anmeldelser i Aviserne, 137
Aviser, 142
Barnedaab hiemme, 22
Barnemord, 10
Bendelorm, Raad for,
Brændeviin, Hengivenhed dertil, som en Sygdom,
— — — forgiftig
Charade, 48
Chinarodens Nytte, 213, 236
Conversationstonerne, 241
Danske Skueplads, 116
Doctorløn, 189
Døde, den foregivne, 29
Epidemier, 2
Fattige, om de, 40
Feedme en Aarsag dertil, 230
Finantsvæsen i Frankerige, 246
Fruentimmer som en Lægedom, 153
Gaderne, 4

Sund=

Guulsoets Kiendetegn, 36
Grønne Erter, 191
Hertuginden af Kingston, 14, 24, 47, 62, 76, 94, 125
Holger Danske, 53
Hoste, hvad derved at giøre, 5
Huusmiddel, et fordelende, 249
Karakteristisk Dragt 39
Karet, en ny beqvem, 39
Kierlighed som en Kilde til Sygdom, 89
Lavementmaskine, 35, 119
Logogrypher, 31, 80, 176, 192, 224
Lægerne, hvorledes de giøre de Sunde syge, 6
Løvetand Extrakt, 229
Magnetismus, 226
Melk, Advarsel om, 156
Melkeskorpe` 22
Mørke Spørgsmaale, 112, 144
Norsk Veiviser, 123
Olger og Clara, 129, 145, 161, 177
Operer, 53
Overtroe, 250
Pensionskasse om en ny kongl. almindelig, 184
Poetiske Artikler, 1, 8, 41, 46, 49, 65, 81, 97, 113, 114, 187, 193, 203, 209, 225, 234, 241
Poeters Omgængelse med de Store, 85
Sarsaparille, see Chinarod
Snørlive, 72
Sygdomme, de herskende, 3, 20, 33, 124
Tanker, 92
Ulykkelige Hændelser, 153
Webers to nye Medicamenter, 220

Hertha.

Hertha.

No. 1.

Kiøbenhavn den 18 Februarii 1789.

I Anledning af den 28 og 29 Januarii.

Kraft og Sundhed, Lyst og Glæde,
Held og Ære, Roe og Fred!
Til det elsk'de Kongesæde,
Himlens Døttre, stiger ned!

Stemmer i den Sang vi synge,
Smiler til vor Jubelruus,
Svæver i fortroelig Klynge
Om vor Christian og hans Huus!

Kroner dem med bedste Gaver,
Kroner dem, at Verden seer,
Den Algode stedse haver
Danmarks Kongestamme kiær!

Him=

Himlens Døttre, som bereder
Høie Dyder værdig Løn,
Hypper Kongesaligheder
Paa vor Christian og hans Søn!

Faderkierlighed at øve
Fader Christian frydes ved:
Fredrik, som en vaagen Løve,
Værner om vor Sikkerhed.

Kraft og Sundhed, Lyst og Glæde,
Held og Ære, Roe og Fred,
Eders søsterlige Kiæde
Følge dem fra Fied til Fied!

Om dette Blads Navn.

Jeg vilde gierne give dette Blad et Navn af Landets egen Mythologie, havde altsaa tænkt at kalde det for Fremtiden Freya; men da jeg eftersaae vor store Suhm fandt denne Gudinde har havt adskillige Hendelser som sætte hende i lige saa tvetydigt et Lys som Frue Venus. — Frygga har heller ikke vogtet sig nok for den forargelige Krønike. — Eyr var Gudindernes Læge, (formodentligen ogsaa Gudindernes Jordemoder,) og synes da at kunne være saa god som Hygæa; men Navnet er alt for kort. Jeg har derfor valgt den gode gamle Gudinde Hertha. Hun har været Odins Gemal.

malinde og Søster; hun er bleven dyrket her i Siælland, jeg har selv vandret i hendes forrige Helligdom, (ved Ledraborg;) hun skal forestille Jorden, som er Sygdommenes Hovedkilde og Lægernes Skatkammer, og man veed intet noget særdeles om hendes Conduite at sige, hvilket altid er en Berømmelse for et Fruentimmer. Hende være altsaa Bladet helliget.

Hvad Sygdomme medfører nærværende Tid?

Det er nu snart Frost og snart Tøeveir: begge Dele kunne have en skadelig Virkning paa den umærkelige Uddunstning; altsaa kan man let faae en Besøgelse af denne Standsnings sædvanlige Fostre, Katarrher (Snue, Hoste, Halspine o. d. l.) og Rhevmatismer (Forkielelsesgigt eller Verk i Lemmerne, i Siden, Tandpine, Ørepine, o. s. v.)

Af begge Slags Sygdomme har man paa denne Tid nok; dog mest af de katarrhalske.

Hvorledes forekommer man disse Sygdomme? — Ved at ikke klæde sig paa eengang mindre varm end forhen; ved at ikke spise saa frisk som under den stærke Frost; ved at vogte sig for svækkende Uordener i Levemaaden; ved at drikke et lille Glas Viin, helst lidt Madera; ved at holde Vedkommende, helst Fyrbødere til at ikke fyre i

Kak-

Kakkelovnen som om vi endnu havde en klingende Frost; og ved at vogte sig for kolde vaade Fødder.

Et lille Ord om Gaderne.

Vaade Fødder undgik man for en føie Tid siden ikke saa let, da Gaderne vare saa fulde af Indsøer som Finland, og saa rige paa Morads som Ungarn. Man maatte derfor søge de Kanter, hvor Huusværterne havde ladet hugge smaa Tverrender, at Vandet udaf Sneepølene kunde løbe ud, hvilken Omsorg for deres Medborgere giør Vedkommende Ære. Thi galt er det at træde Feil med Foden og glide ned i et dybt Hul; men endnu værre at faae sig et koldt Fodbad til det ene Been: en Ubehagelighed som de stakkels Fruentimmere, der ikke bære Støvler, baade ere mest underkastede og have mest ondt af. Hvor let dette Kiøns desuden saa svage Helbred, især i een dem egen Post, lider, kan den der ikke er Læge, neppe forestille sig. Det maatte derfor giøre os meget ondt at see de arme Fruentimmer af den ringere Stand traske ja falde i saadan Søl.

Men der er en anden Ulykke som kan flyde af disse Seer og Moradser. Personer som have Gigt i Fødderne, kunne ved saadan et Fodbad give Anledning til at Gigten slaaer op. Thi endog i den Tid da man ikke har Smerter, kan de ellers

med

med Podagra beladte Fødder ingen kold Væde taale. For alle disse Aarsagers Skyld er det saa gladeligt at see de omtalte Afløb.

Ikke mindre Taknemmelighed fortiene de Veltænkende, som lode kaste nogle leerbugne Jisstumper i de farlige Huller, hvori Mennesker, Heste og Vogne kunde komme til Skade, og saaledes ved en uendelig liden Møie raadte Bod paa den Ujævnhed midt i Gaderne, som er værre end alt det andet.

Med Glæde læse vi, at Jævningen nu offentligen anbefales.

Hvad har man ved den nu saa almindelige Hoste at giøre?

Naar der er Smerte og Sting ved, naar det giør meget ondt i Hovedet, ligesom det skulde flækkes naar Hosten paakommer; naar Patienten desuden har et svagt Bryst, ja er Blodspytning underkastet; saa giør man vel i at lade sig aabne en Aare, dog uden at tage meget Blod; thi at Blodet faaer Luft giør nok den meste Tieneste; med mindre man er meget blodrig og i en rum Tid ikke er aareladt eller har havt sin sædvanlige Næseblødden, gylden Aare og deslige.

Men er man fri for de omtalte smertelige Følelser, saa er Aareladelsen just ikke saa nødvendig, med mindre den sidstberørte Blodrighed, og

Frygt

Frygt for Blodspytning fordre dette Betrygnings-middel.

Hvad den Smerte angaaer, som man efter stærk Hoste føler over Lenderne eller under de korte Ribbeen; da maae man ikke agte den saa meget. Den kommer allene af disse Deles heftige Rystelse, og man kan meget formindske denne Smerte, naar man understøtter de saaledes lidende Muskler formedelst et Belte.

Medicin imod Hoste maae man være meget vaersom med; i det mindste ere allehaande Brystdraaber saare usikkre, saalænge Hosten er tør og øm. Overalt er det Legeme, som ikke engang af sig selv kan bliver af med en Forkiølelseshoste, af lidet physisk Værd.

En god Diæt, Fraholdenhed fra allehaande skarp, suur og salt Mad, og fra stærke Drikke, er derimod meget raadelig.

Mere tillader Leiligheden for denne Gang ikke at anføre.

Hvorledes giør Læger de Sunde syge?

Af Ridder Zimmermann.

Der er ingen sødere Syssel i denne Verden til, ingen som er en ædelmodig Siel værdigere, end den at besøge de Syge, trøste de Bedrøvede og opløfte de Svage. Men dertil udfordres mere Omhue, end de have for sig selv, der ere sunde og alligevel for-

forlange af deres Læge bestandig og idelig Besøgelse, stedsevarende Løben, Hoppen, Føiten, Spørgen og Forsken efter hver en Deel af Kroppen. Til saadan en Tieneste behøver Lægen intet Hoved, men ikkun et Par gode Been. Vilde dog disse Damer ikkun betænke, at han ved denne uafladelige Granskeŋ i deres Sundhed leder deres Opmærksomhed hen til de smerteligste og ubetydeligste Følelser, giør deres Indbildningskraft dødelig syg, og at han ikke mere paa nogen anden Maade kan redde dem, paa nogen anden Maade vise sig deres Ven, end ved at blive dem saa længe mueligt fra Livet.

Saavidt Zimmermann. Man seer heraf at denne store Mand, som kan kaldes een af Lægernes Fyrster, er en Hader af det Dientienerie, det Fuxsvantserie, det Hyklerie, som Gud bedre! ogsaa findes iblant Æskulaps uægte Dyrkere. Saadanne Practicastrer, som for en ussel Gevinsts Skyld, opofre den guddommelige Videnskabs Værdighed: som for at blive i Besiddelse af et got Nytaar snakke Bedstemødre, Modstre og Fastre, og alle øvrige indtil Svøbe- og Klysteerkonen, efter Munden, fortiene og at sendes April, drilles og narres, som de giøre. Gid det maae gaae dem og alle andre Gunst- og Maaltid-Jægere som deres Makke i følgende Fortælling!

Skiødehunden og Kameleonen.

En Fabel. Efter det Engelske af Gay.

En Skiødehund blev fostret op
Med al den Ømhed, al den Pleie,
Man skienker første Søn. Den dyrebare Krop
Paa idel Silke fandt sit Leie,
Og Lækkerbidskener af Patronessens Bord
Var daglig Kost for dette lille Noer.
Med smigerblandet Kuur hun satte det i rette
Naar det paa kierligst Kald ei snart nok kom;
Men med en Straffehaand at røre ved Ninette,
Væ den Forvovne, sligt kun drømte om!
At lære Skik og Konst, som endog Hunde pryder,
At dannes til en Yndlings haandfuld Dyder,
Med sligt det søde Dyr forskaanet blev.
Saa moersomt Narrerie Ninette drev,
Saa nydeligt Manchetter sønderrev,
Saa rask til Munden vidste Vei at finde,
Den maatte meer og meer sin Frues Yndest vinde.
En varm og yndig Morgenstund
Behagede den lille Hund
Til Qvægelse paa dorske Vinterdage,
Den friske Foraarsluft i aaben Mark at smage.
Saa vever og saa lystelig
Den paa det bløde Teppe vælter sig,
Nu kielent i det stolte Qvekgræs bider,
Nu atter over Jordens Fryndser glider,

Da en Cameleon den seer,
Saa grøn som Markens Silke er.
Forundret, ja forbavset skreg Ninette:
O! alle Hykleres fuldkomne Billede,
Siig, Kiære, hvad betyder dette?
Saa herligt et Genie blant Landsbyetosserne?
Vend om, vend om, til Staden og til Hove.
Der tør jeg dig en bedre Skiæbne love.
Der med dit rige Pund du aagre kan;
Troe kun, jeg kiender lidt til Folk af Stand.
Ak, raabte Hykleren, jeg kan erindre
Den lykkelige Tid, da jeg ei mindre
End du, min Ven, var hos de Store liidt.
Selv Jordens Mægtige mig laante tit
Et naadigt Øre. Alle Smukke priiste
Min Vid, min Levemaade, thi jeg viiste
Enhvers Person og Karakter og Smag
Ja Udyd, i et Lys, som gav dem sød Behag.
Men Jupiter mit falske Hierte kiendte
Og ved sin Vredes Dom min Smigerglæde endte,
Fratog mig Skikkelsen, men lod mig min Natur.
Jeg er endnu det Kryb, det usle Kreatur
Jeg var forhen, har endnu samme Drifter,
Endnu for hver Objekt jeg Farve skifter;
Men jeg, som kiærest Giest hos Fruer var,
Nu Tudser, Snegler, Myg til Selskab har.
Til Hove glemt, glemt i mit Himmerige,
Jeg ubemærket maae i Busken snige,

Og

Og til fortientest Giengield leve af
Den tomme Dunst jeg forhen andre gav.

Om Barnemord.

Man har nyligen fundet et dødt nysfødt Barn paa en Kirkegaard. Tingen har sin Rigtighed. Det er ingen Opstandelse.

Saadan græsselig Gierning skeer endnu fra Tid til Tid i denne Rigernes Hovedstad, hvor vi dog have et saa herligt Frijordemoderhuus!

Denne ypperlige Anstalt er da utilstrækkelig til at forekomme det Onde den skal forekomme, endog her paa Stedet selv! Dette er beklageligt.

Ulykke nok, at ikkun Hovedstaden eier saadan Indretning, at den ikke kan komme hele Fædrenelandet til gode, da der dog overalt i Provintserne existerer den samme Fristelse, endog i en høiere Grad. Men naar ikke engang denne eneste Anstalts nærmeste Omkreds er frie for slig Fristelses skrækkelige Virkninger, saa fortiener Tingen at undersøges.

Een muelig, ja een alt for rimelig Aarsag til en saadan grusom Henlægning maae strax opfalde os: og det er den store Feil i vort Frijordemoderhuses Indretning, at de Barselfærdige ikke

ikke modtages uden ganske kort for Fødselstiden. Om denne høistvæsentlige Mangel er bleven talt i Minerva for 1788 og i Museum No. 3, jeg skal tale nu og tiere derom igien.

I Tydskland drestes alt hidhørende med megen Iver: og jeg skal fra Tid til anden forelægge mine Læsere det Mærkværdigste deraf.

Der hører meget til at et stakkels Qvindemenneske skal kunne passe Tiden saa akkurat, uden at overfaldes af Væerne, førend hun kan komme derud. Kommer hun for tidlig og bliver bortviist, saa er det en Lykke om hun ikke opholder sig for længe, af Frygt for at afvises anden Gang. Men i den sidste Frugtsommelighedstid er hun desuden allehaande Tilfælde underkastet der maae blive mueligere og farligere saalænge hun er hiemme, end naar hun har Pleie og Tilsyn.

Kort sagt: den Regel at ikke modtage et barselfærdigt Fruentimmer førend den sidste Tid, kan og maae være Skyld i at adskillige, ja mange, føde førend de kunne komme derud.

Og eet eeneste Foster som omkommer af Mangel paa en Hielp som havde været muelig bliver og regnet af ham som er hele Naturens Fader, ja som har skreven os alle i sine Hænder.

Det er derfor at ønske, at der maae tages i Betragtning, paa hvad Maade denne ellers saa herlige Indretning kan giøres, saa nyttig, saa sikkert

kert overeensstemmende med sin høistpriisværdige Hensigt som den bør være.

En dobbelt Uterus.

D. Canestrini, (Hist. de utero dupl. Wien 1788, 67 S. 8.) meddeler følgende mærkværdige Jagttagelse. En Kone, som allerede to gange var bleven lykkelig forløst, følte i den 4de Maaned i sin 3die Frugtsommelighed, en Dag da hun sad ganske roelig, en heftig Smerte i Underlivet; efter 12 Timer var hun død. Da man frygtede hun havde faaet Forgift, blev hun aabnet. Man fandt at hun havde en dobbelt Moder: den ene var 3 Tommer mindre end den anden, og havde paa den høire Side ved Modermunden en Rifte af 1½ Tommers Længde. Igiennem dette Gab var det hele Æg, med Foster og Vand, udfalden og laae i Underlivets Huulhed; dog sad Efterbyrden endnu fast i Moderen. Man bemærkede og et Par ganske smaae Huller nederst i Halsen af den større Moder, som førte ind i den mindre. — Autor viser og at Superfœtation (tvetidig Frugtsommelighed eller Overbefrugtelse) ikkun finder Sted hos dem der have en dobbelt Moder.

Bly-

Blyextrakt og Goulards Blyvand.

Hr. A. J. G. Murray af Gettingen har forleden Aar i sin Doctordisp. handlet om denne Materie og om de Forsøg han med disse hos Autorerne saa ulige Præparater har anstillet. Guldgled oplæses i Eddike lettere end Sølvgled. Viinediken bør være ganske frie for Vitriolsyre og stærk, og Oplæsningen skee ved en sagte Ild indtil Syrupskonsistents. — Det Blyvand er det bedste, som ikke adskilles, er lavet uden Brændeviin og ikke har staaet længe. Ved en Dekomposition bemærkes baade Skind, Bundfald og Sideskorpe og det flydende taber gierne al Smag. Det bedste Vand dertil er destilleret reent Vand, dernæst Sneevand, saa Regnvand, saa kogt og afkiølet, og endelig heedt Vand. Bryndevand er det slettesté. Brændevinet hindrer vel, at Oplæsningen sætter Skind, men kan umueligt være overalt lige tienligt.

G. A. 134. 88.

Et Saar i Hiertet halv lægt.

En fransk Soldat, som døde af en Pleuritis blev aabnet; man fandt ved Hiertets Indspreitning at et Saar som han havde faaet 2 Maaneder forhen, og var gaaet ind i det høire Hiertekammer var næsten

sten ganske lægt, og allene ved denne Deels heftige Bevægelse under den hidsige Sygdom var hindret fra at slutte sig aldeles. En Bemerkn. af Rougnon Consid. path. sem. Besanson, 4. G. A. 123, 88. (Den stadfæster hvad jeg flere end eengang har sagt: at man bør være forsigtig i at erklære et Saar absolut dødende.)

Hertuginden af Kingston.

Af den franske Merkur.

Mis Elisabeth Chudleigh var en Oberstes Datter, af en anseet Familie i Devonshire. Hendes Fader havde et lidet Gods i Nærheden af Plymouth. Hun midstede ham da hun endnu var ganske ung, og traad frem paa den store Verdens Skueplads i Aaret 1743. M. Pulteney, som siden blev Greve af Bath, og som den Tid var med i Spidsen for Oppositionspartiet og i Forbindelse med Prindsen af Wales, indførte hende og anbefalede hende til Prindsens høie Gemalinde, som og tog hende til een af sine Hofdamer.

Miß var da 19 Aar gammel. Mr. Pulteney forsøgte at danne hendes Forstand, men forgieves. Hun hadede Læsning og i Conversationen var hun ligesaa superficiel som glimrende.

Paa denne Tid meldte den afgangne Hertug af Hamilton sig som Frier. Mis Ch. tog imod dette Partie; men Formælingen blev udsat indtil den unge

Her-

Hertug havde giort den sædvanlige Reise til de fornemste Hoffer i Europa.

Imidlertid vidste Mr. Hervey som var ældste Søn af Greven af Bristol og længe havde været forelsket i den smukke Hofdame, at faae Mistres Haumer, sin Tante, paa sin Side. Denne Dame lod Hertugens Breve opsnappe. Vor Heltinde, der ansaae sig som foragtet, troede hun kunde ikke giøre bedre end glemme ham. Hun indgik et hemmeligt Ægteskab med sin nye Elsker.

Neppe var nogle Dage forløbne, førend Manden, som var Lieutenant i Søeetaten, maatte forlade hende og gaae til Ostindien: og Miß tog igien til Hoffet, som hun havde stiaalet sig bort fra under Paaskud at ville see Hesteveddeløbet ved Winchester. Hun var des mere vaersom i at ikke røbe sit Ægteskab, da hun ikke var fornøiet med sin Lieutenant. Han opholdt sig en Maaneds Tid i London, og der paa gik han tilsøes.

I denne Mellemtid tog hun den faste Beslutning, ikke mere at omgaaes ham som Hustrue. Ikke mindste Spor af hendes Giftermaal skulde blive tilbage: hun rev det Blad af Kirkebogen, som hendes Vielse stod indført paa, og som hun havde kiøbt Præsten til at levere sig, i tusinde Stykker. For ogsaa at overtale sin Mand til Skilsmissen, havde hun en hemmelig Sammenkomst; men denne efterlod sig en levende Virkning. I al Stilhed blev hun af denne Byrde forløst i Chelsea ved Mr. Hawkins: og da Barnet

snart

snart derefter døde, saa kunde hun desbedre fortsætte sin Opvartning til Hove.

En lang Tid derefter truede hendes Mand at ville giøre deres Ægteskab bekiendt; hun forekom ham ved at aabenbare det for Prindsessen, og var saa lykkelig, at ikke falde i Unaade.

Her afbryde vi for denne Gang denne mærkværdige Persons Levnetsløb. I næste Nummer haabe vi at komme til hendes Underhandling og Brevvexling med den engelske Moliere, den berømte Autor og Skuespiller Samuel Foote, angaaende en Komedie, hvori hun var Heltinde.

Et mørkt Spørgsmaal.

(Efter det Franske.)

Vi Tamperettens Rolle spille:
Vi og forene os for at adskille.

Hertha.

No. 2.

Kiøbenhavn den 17 Martii 1789.

Om omgaaende Svagheder, Folkesygdomme, Epidemier og Endemier.

Man hører saa meget tale om Epidemier, omgaaende Svagheder og deslige, og Forfatteren til disse Blade bruger disse Benævnelser selv saa tit, at det er hans Pligt at give sine Læsere eengang for alle et fuldstændigt, tydeligt og klart Begreb derom.

Alle de Sygdomme, som findes, eller kunne findes, paa et Sted eller i et Land, paa en Flaade eller i en Armee, ere enten almindelige, Folkesygdomme eller Særsygdomme.

En almindelig eller Folkesygdom (Morbus popularis Morbus pandemius) er den som er ligesom udbredt over det hele Folk paa samme Sted, saa at der er en almindelig Aarsag, hvoraf den tager sin Oprindelse, enten det nu er noget i Luften, eller i Spise og Drik eller andet.

Saa-

Saadan en Folkesygdom er igien af to Slags: epidemisk og endemisk.

Epidemisk (over Folket udbredt) kaldes den som ikke er bestandig, men allene i en vis Tid til, kan findes flere end i eet Land, og har gemeenligen sin Oprindelse af noget i Luften der ikke altid findes i den og ikke altid er os bekiendt.

Saadanne epidemiske Svagheder ere Koldfeber, Galdefebre, Forraadnelsesfebre, Forkiølelsesgigt, Hoste, Snue, Øiebetændelse, allehaande andre Betændelser, Friisler, Nellefeber, Diarrhøe, Blodgang og andre flere.

Alle disse findes overalt i Verden, ere ikke bundne til noget vist Sted, rase paa visse Tider mest, saa at mangfoldige have saadan en epidemisk Svaghed paa eengang, og ingen kan altid med Vished sige, hvori egentlig den Aarsag bestaaer som forvolder dem.

At det i de fleste Tilfælde er noget i Luften det seer man nok, da Levemaaden er saa høistforskiellig hos dem der faaer den. Den saa kaldte russiske Feber, som rasede for en 5, 6 Aar siden, er et klart Exempel herpaa. Over 20000 Mennesker vare syge deraf heri Kiøbenhavn, mestendeels alle paa eengang. Ingen Stand eller Alder var undtagen. De havde intet med hverandre tilfælles end Luften: thi Spise og Drik, Klæder, Boliger o. d. ø. vare saa ulige som de kunde være. — Det kunde heller ikke være Luftens bekiendte

kiendte Temperatur, Varmens eller Tørkens Grad, heller ikke Vinden: thi den samme Grad af Varme eller Væde og samme Vind havde vi jo havt mange Gange tilforn, uden at den samme Feber havde indfunden sig.

Derfor har man og i Berlin udsat en stor Premie paa den bedste Forklaring af epidemiske Sygdommes rette Aarsag, som man nu formoder ofte er visse Insekter.

Endemisk (i Folket befindtlig) kaldes den Svaghed, som jævnligen findes i et vist Land, og ikke gaaer uden for samme, ligesom den der havde hiemme. Det kan være Luften, Vandet eller Spiserne, som forvolder den, ja de Dyr som Landet har, kunne være Skyld deri.

Saadanne endemiske Sygdomme ere Koldfebrene i Lolland og Mersken, Radesygen i Norge, Halsknuder ved Alperne, den gule Feber i Vestindien, Hudormen paa Kysten, og flere.

Man kunde kalde de epidemiske Folketidssygdomme og de endemiske Folkestedssygdomme; men hvortil dette Puristerie? Hvorfor skulde vi ikke beholde Navne, som vel ere fremmede, men som i 2000 Aar have været i Brug og ville blive i Brug saalænge Verden staaer, da de store Nationer, der angive Tonen i Terminologien, vist beholde dem.

Det Fruentimmer som man dandser med, kalder man sin Dame: og jeg seer ikke hvad Ord man

man nogensinde kunde sætte i dettes Sted. Men var det ikke latterligt om man vilde feie ethvert antaget bekiendt og enstydigt skiønt fremmed Ord udaf en Videnskab, hvori Tvetydighed i Udtrykkene kan blive saa farlig, og derimod beholde fremmede Ord i Dands? Vilde man ikke ansee den der lagde an paa at indføre et andet Navn for Dame, som en Nar?

Endeligen komme vi til Særsygdommene, (Morbi sporadici) enkelte Personers Svagheder, som enhver Patient har faaet af en egen Aarsag, enten ved Smitte, eller Diætfeil, Forkiølelse, udvortes Vold o. d. l.

Hvilke Sygdomme herske paa denne Tid?

Iblant de nu gængse Sygdomme er Kolden eller Koldfeber ikke den ringeste. Enten raser den allene, eller udbreder sit Herredømme over de andre Svagheder, som findes ved Siden af den, saa at endog disse andre Sydomme have noget af en anden Dags Fordævelse.

Hvad Feberen selv angaaer, da maae man betænke at det er en Foraarsfeber, og at disse ikke maae tages paa den gevorbene Fod som Efteraarsfebre, med Kina og deslige standsende Midler. Man maae lade dem have deres frie Løb, saalænge nogenlunde med Patientens Sundhedsomstændighe-

digheder kan bestaae, og behandle dem med et Brækkemiddel, Digestivpulvere og Dekoktet eller Extraktet af Løvetand- og Qvikgræsrod.

(Mere derom i No. 3.)

Synsnervernes Krydsning.

D. Akkermann har funden i de Dyr, der havde midstet et Øie, at de optiske Nerver i deres Forening virkeligen løbe over kors: i Mennesker under samme Tilfælde havde det Modsatte Sted. I hine løbe den største Deel af Nervetraadene fra Kammeret til Øiet af den anden Side; i Mennesket gaaer den største Deel til det af samme Side. Dette er ved et Præparat af en 78 Aar gammel Mand, som i sit syvende Aar havde midstet det ene Øie, tydeligt blevet viist. Hr. Prof. Blumenbach har faaet dette Præparat og forelæst det K. Vidensk. Selsk. i Gøttingen d. A. Afhandlingen.

De Hofmannske Sublimatpiller.

Med 300 til 400 af disse vil Vogler (Pharmaca sel. Wezlar 88) have lægt flere end een for en fuldkommen Stær.

Melk-

Melkskorpen.

Imod Melkskorpen (Crusta lactea) har den Samme med Nytte brugt et Pulver af en Deel Magnesia, to Dele Violrod, to Dele Svovl.

(Magnesia lover virkeligen meget got i denne Børnesygdom.)

Konstig Vox.

Hr. de la Metherie har giort Vox af Bomolie med lidt fortyndet Salpetersyre, omrørt med et Glasrør, i Kulden. Ved Varmen virker Syren forstærkt derpaa. Det saaledes tilveiebragte Vox brændte i et Lys, som dermed var giort, ligesom det naturlige.

Spørgsmaal.

Hos vore lutheranske Brødre i Hamborg døbes Børn i Forældrenes Huus, saa at Fadderne ikke have nødig, til Takke for deres Christenkierlighed, at hente en Forkiølelse i en iiskold Kirke, i saadan en Tid som denne: ja hos vore reformeerte Brødre her i Kiøbenhavn døbes Børnene ikke i Kirken, naar Forældrene ikke selv ville.

Nu spørges om saadanne Børn, som ikke ere holdne til Daaben i Kirkens Font, kunne ansees

sees som ligesaa 'gode Christnes Børn som vore, voxe frem, leve og døe som ligesaa gode Christne som vi.

Videre gives de Retsindige at bedømme, hvorvidt det er ret, at man i den liturgiske Feide ikke har rørt ved saadan en Kirkeskik, som haver en saa vigtig Indflydelse paa vor Sundhed som denne.

Naar det allernaadigst er blevet tilladt at Børn for deres eget Livs og Sundheds Skyld maae blive udøbte hiemme, saalænge som Forældrene finde for godt; skulde det da være alt for formasteligt at ønske, at vi maatte nyde den samme Frihed som de Reformeerte have, og lade vore Børn døbe hiemme naar en saadan Vinter raser som den nærværende, da enhver maae grue for at staae Fadder?

Naar det er tilladt at tage det ene Sakrament hiemme saa ofte Sundhedsomstændigheder krave det; hvorfor ikke ogsaa det andet? Mon et lille uselt Barn, hvis største Fiende er Forkiølelse, ikke bør have samme Ret, som en gammel Mand eller Kone der ikke tør komme ud for Gigts Skyld?

Kan Altergang skee tilskibs, hvorfor kunne da ikke smaa Børn døbes hiemme?

Lite-

Literariske Mærkværdigheder.

Den ved sine Skrifter berømte Grev Woldemar Frider. von Schmettow har vunden Prisen som i Gøttingen var udsat paa det bedste Forslag af de letteste og mindst bekostelige Midler at afværge Rov og Vold paa Landeveiene. Han gotgiør iblant andet, at en mild Regiering er ogsaa i denne Henseende meget at rose, da de allerfleste Roverier og Mord paa Landeveiene ikkun forefalde i Stater, hvor Undersaatterne trykkes.

Deutsches Museum er med December 1788 sluttet.

Anakreon oversættes paa Pohlsk.

Hertuginden af Kingston.

(Fortsat.)

Miß Chudleigh giorde derpaa en Reise til Tydskland: hun blev der bekiendt med Kongen af Preussen og Kurfyrstinden. Begge høie Personer overøste hende med Gaver, og bearede hende med en meget smigrende Brevvexling. Efter hendes Hiemkomst kastede hun sig i den store Verden, blev Lady Harrington's og Miß Ash's fortroelige Veninde, og var, som de, Dagens skiønne Aand og et Fruentimmer som Moden rettede sig efter, (la femme à la mode.) Meget fri i sin Levemaade men indtagende ved Figur og Forstand, giorde hun flere end een Erobring.

Her-

Hertugen af Ancaster tilbød hende sin Haand, og saa giorde adskillige flere; men hun gav alle disse Elskere Kurven. Heraf sluttede man at hun var gift med Lord Howe, og dette var og det Mildeste man kunde dømme om den Fortroelihhed der var imellem hende og denne Herre. Man havde desmere Grund til denne Formodning, da hun nu ødte mange Penge. Som Hofdame havde hun kun 600 Pund Sterling om Aaret: og hun giorde alligevel en stor Figur. Den stumlende Deel af Publikum lod sig forstaae med, at en høi Elsker bidrog sit dertil, som dog var ubeviislig. Saa meget er vist, at hun i hele tolv Aar altid nnder Navn af Miß Chudleigh og uagtet sin ødsle Levemaade holdt sig i sin Post til Hove.

Endelig blev Lieutenant Hervey Grev af Bristol. Aaret 1759 faldt han i eu farlig Sygdom. Nu vaaguede hans Gemalindes Ambition: nu gav hun sig lige saa megen Umage at beviisliggiøre hendes Egteskab, som hun forhen havde stræbt at tilintetgiøre det mindste Spor deraf. Den Præst hnn allerede eengang før havde kiøbt, lod sig kiøbe anden gang. Henrykt af Glæde og i Tanker allerede en riig Enkegrevinde, tilstod hnn for en Præstekone, at hun allerede havde havt et Barn med Greven da han endnu var slet og ret Mr. Hervey, og at de Dokumenter hun igien havde bragt tilveie, vare hende 100,000 Pd. Sterling værd.

Imidlertid kom Greven op af Sygdommen. Da det ikke var hans Person, men hans Midler Grevinden

inden attraaede at besidde, saa lod hun ham fare, saasnart hun saae Hertugen af Kingston for sine Fødder. Man mener at hun forbandt sig til ham ved at tillade ham visse Faveurs; men da det gialdt om at blive Hertuginde, gik hun med Hemmelighed tilverks, vogtede hun sig i det mindste for at røbe for meget.

I hvor utaalmodig hun var, maatte hun dog bie indtil 1778. Den første Mand Greven af Bristol havde forelsket sig i en Dame af Stand, og lod derfor sin Hustrue vide at han vilde skilles fra hende, og at hun maatte finde sig i at blive overbeviist, at have brudt sit Ægteskab. Denne anden Part af Fordringen var slet ikke efter Miß Chudleighs Smag. Derved kunde hun bleven skilt ved den glade Udsigt at blive Hertuginde. Efter sine Venners Raad lod hun altsaa Greven stevne for Consistorium (Doctor commons) og da han ikke mødte, blev hun skilt fra ham og fik Frihed at gifte sig igien.

Denne Dom førte hun sig til Nytte: een Maaned og to Dage efter Skilsmissen blev hun Hertuginde af Kingston. I fem Aar nød hun de Herligheder som ere forbundne med denne Rang. Hertugen døde af en Rørelse, som man sagde han fik af Græmmelse over at have ægtet en Person, hvis Herskesyge og Urimelighed ilde forligtes med hans Sagtmodighed. Imidlertid lod han hende dog paa Livstid i Besiddelse af alle hans Godser og Midler, men paa Vilkaar at hun ikke giftede sig igien. Denne Vilkaar mishagede hende saaledes, at hun giorde alt hvad hun kunde for at formaae

maae Mr. Field, som var Hertugens Advokat, til at overtale hendes døende Gemal at udstryge den; men denne ærlige Mand vilde ikke tiene hende deri. Paa hans Tilskyndning gik Hertugen sin retmæssige Arving Evelyn Meadows, den ældste af hans Brodersønner, forbi og indsatte den yngre til Universalarving efter Hertugindens Død.

Denne Heltinde reiste efter sin Gemals Død til Rom, hvor Paven Ganganelli modtog hende som en Prindsesse. Til Giengield gav hun Folket et Skuespil: hun lod sin Jagt seile Tiberstrømmen op til Staden. En Mængde Mennesker stod og saae derpaa med samme Forundring, som naar deres Forfædre gabede paa Carthaginensiske Skibe strandede paa Italiens Kyster.

Imidlertid søgte Mr. Meadows at nyde sin lovlige Arveret. Hans Advokater raadte ham til at lade hendes Giftermaal med hans Onkel erklære for ugyldig. Han anklagede hende altsaa for dobbelt Ægteskab (Bigamie) han haabede at hun ikke vilde møde, og at hun derved vilde tabe Sagen. Ved denne Tidende var Hertuginden færdig at gaae fra Forstand. Hun hastede til Mr. Jenkins, en Banquier i Rom. Han lod sig nægte hiemme; hun troede at han holdt med hendes Fiender; hun tog derfor et Par Pistoler, paa Brystet og saaledes nødte ham til at give hende tilbage hvad hun havde deponeret hos ham. Denne Expedition havde opbragt hendes Blod. Midt paa Alperne faldt hun i en hæftig hidsig Feber. Da hun

kom

kom til Calais, var hendes Sind opfyldt af de sorteste Forestillinger: hun saae sig allerede i et Fængsel; hun tænkte hendes Forbrydelse tillod ingen Caution. Lord Mansfield besøgte og beroeligede hende. Hun gik med mere Siadsfatning over Vandet, fik og Tilladelse at stille Caution, som Hertugen af Newcastle, Lord Monnt Stuart og Mr. Glover stillede for hende.

Men kort førend hun skulde møde for Retten og høre sin Sag plaideret, havde hun en anden, ligesaa besynderlig Sag med Skuespilleren Foote, Direkteur for Theatret i Haymarket, som ved sin sieldne Talent i den satyriske Pantomime og som Forfatter til endeel Komedier har giort sig navnkundig.

Foote havde Adgang til de fornemmeste Selskaber, var omtrent af Hertugindens Alder og vidste alle hendes Krøniker. Han besluttede altsaa at føre sig dem til Nytte. Han skrev da en Komedie, som han kaldte a Trip to Calais, et Spring til Calais. Scenerne vare pirrende og Hertugindens Karakteer skildret med ubeskrivelig Sandhed: med eet Ord hun maatte selv rødme ved at see sit Billed.

Fortsættelsen følger. Komedien vil man finde afkortet i de dramatiske Tillæg.

Den

Den foregivne Døde.

At undertiden et Menneske kan ansees for at være dødt, uden dog virkeligen at være det, og at man derfor ikke maae haste med Begravelsen, hvor ikke en upaatvivlelig Dødsaarsag, saasom udvortes Vold eller en vist dræbende Svaghed, saasom Forraadnelsesfeber, Vattersoet o. d. l. har i Forveien funden sted, det er ofte blevet sagt, og derfor er imod den Skik, Jøderne og Katholikerne have, inden 24 Timer efter Døden at begrave Ligene, saa meget blevet ivret.

Naar man altsaa hører om een som efter at have ligget som død, lykkeliger kommen til sig selv igien, saa var man at undskylde, om man i den første Glæde regnede saadant Tilfælde med iblant de mangfoldige Exempler man har paa hiin vigtige Sandhed. I forrige Maaned har man havt saadan en Hendelse her i Kiøbenhavn, at en Kone efter nogle Dages Død kom til live igien. Lykkeligviis rygtedes hendes Bedragerie tilligemed hendes Opstandelse.

Den Opstandene var en Matrosenke ved Navn Karen Pedersdatter, som boede i Skabet i Rigansgade. Hun fandt med sine to Døttre Cathrine Elisabeth Frey og Ellen Cathrine Holm, paa at spille et. Puds for at faae 20 Rdlr. af en Liigkasse, som hun var Interessent i. Hun vilde blive syg, og være død saa længe indtil de havde faaet Pengene.

Til denne Ende lagde hun sig tilsengs og lod Onsdagen den 4de Februarii kalde Præsten, som og kom og meddeelte hende paa Begiering Sakramentet. Anden Morgen døde hun efter Aftale og lod sig henlægge i et koldt Kammer. Een af Døttrene meldte hendes Død hos hendes afgangne Faders Compagniechef, som da saavelsom Præsten gav et Beviis at hun var død. Imod dette Beviis blev den anden Datter af Vedkommende udbetalt 20 Rdlr. til Moderens Begravelse. I al denne Tid laae denne Matrone i Liig.

Men Fredag Morgen den 6te Februarii, da Pengene var indløbne, altsaa Øiemedet opnaaet, tog hun Masken af og stod op som den der af en virkelig Død var bleven levende.

Hun foregav nu at hun havde været i de Dødes Rige, som var en meget smuk Hauge; at hun der havde talt med sin salig Mand, som havde sagt at hun endnu skulde blive noget hos sine Børn, men først om et Aars Tid samles med ham igien.

Adskillige, som hørte om denne Opstandelse, troede denne Roman om hendes korte Ophold i de Saliges Boeliger: Nysgierrighed lokkede mange til, og for at see denne mærkværdige Person, offrede de ved Døren, hvor een af Døttrene modtog Passeerpengene.

Men vor aarvaagne Politiemester Hr. Generalauditeur Flindt, tilligemed Stadsphysikus Hr.

Hr. Doktor Mangor, indsandt sig personligen ved denne Komedie, de tre bedrageriske Qvinder bleve satte, Sagen undersøgt, og allerede den 14 Febr. faldt Dommen. Karen Pedersdatter, som den der var Hovedpersonen, og ved Sakramentets Misbrug havde giort sig mest strafværdig, blev dømt paa en længere, men de to Døttre paa en kortere Tid, til Arbeide i Børnehuset.

Af Pengene bleve 4 Rdlr. 2 Mk. 8 Sk. under Forhøret indleverede.

Hvormeget dette Bedrageries promte Opdagelse, Undersøgelse og Straf, hvorved flere afskrækkes fra slige Spekulatser, geraader Øvrigheden til Ære, og alle veltænkende Medborgere til Glæde, hvor grundet det Haab er, som vi bygge paa dette saavelsom flere Exempler, at den ringe Almue, i det mindste af Frygt for uudeblivelig Straf, vil forbedre sig, behøver jeg ikke at anmærke.

Logogryph.

Jeg Vaaben bærer, skiønt jeg elsker Fred
Og gavner allermest ved Roelighed.
Syv Fødder har jeg. Lad dig ei fortryde
For min Skyld og engang en Logogryph at tyde.
Først mærk hvad Skuespiller være bør
Som spiller Elskeren. Saa det som giør
At vi de haarde Knokler sønderbryde;
Det som en fattig Søstersøn kan fryde;

Det Skànderbeg ei laante med sit Sværd:
Et Billede af Ting foruden Værd;
Den som tør lans façon et Karlfolk ride;
Den som paa sin Person og Værd tør lide;
Det Ord en Præst saa sielden faaer til Svar;
Et dito Fyrsterne tilfælles har
Med Recensenter; det som Havet giver
Og ved en Spenglers Konst forskiønnet bliver;
En Handling som kun slette Folk anstaaer,
Men Frier dog paa elsket Mund begaaer;
Den norske Helt en Landmand har besiunget;
En Deel i Legemet, som tit har tvunget
Den lade Krop til Arbeid. Saa et Tal;
Det som os Skibene snart bringe skal;
Det som man før har anveudt til den Slemme,
Og Debitorer ofte maae fornemme;
En Fugl som ikke har det bedste Navn
Og lig en Gnier, sig til ingen Gavn
Bortputter gamle Penge; Kampens Folge,
Man ikke er saa meget for at dølge;
Naturens Ligemand; en grusom Czar;
En romersk Keiser, som roesværdig var,
Dog mindre end hans Formand; det som Piger
For Speilet øves i, og ofte siger
Hvad Munden ikke tør. Dog dette Ord
Har vist alt bragt dig paa det rette Spor.

Hertha.

No. 3.

Kiøbenhavn den 6 April 1789.

Hvilke Sygdomme herske paa denne Tid?

Foruden onde Galdefebre, Koldfebre, Kopper, Halssyge, Forkiølelsesgigt og andre slige Svagheder har nu og i et Par Ugers Tid indfunden sig en særdeles Sygdom, som mange vel ikke frygte, fordi de kan gaae omkring med den; men som dog kunde giøre andre der mere agte paa deres Sundheds Omstændigheder temmelig angest.

Disse Patienter have snart Gysen og snart en flyvende Hede; Blodet stiger op til Hovedet, Kinderne brænde; det giør ondt over Øinene, eller et andet steds paa Hovedet; Læberne og Tungen foran ere lidt tørre; Hovedet er desigt ligesom naar man ikke har sovet ud; Søvnen er noget uroelig; Hænderne brænde undertiden, men Fødderne ere kolde som Iis; Knæerne ville ikke ret bære Kroppen; man har en Smerte over Lænderne eller i Ryggen; det spænder for Hiertet eller over Maven;

ven; man har ingen Appetit, dog glider Maden saa temmelig naar man begynder at spise; man er, helst fastende, ligesom flav, ofte dog uden at ville brække sig og uden slem Smag i Munden; det rumler noget i Underlivet, ligesom det vilde slaae sig løst, som det heller ikke kommer til; over Bindsel klager ingen. De fleste bløde adskillige Gange af Næsen naar de faaer Sygdommen, og Blodet er tyndt.

Man er værst naar man holder en stræng Diæt: et got Maaltid, et got muntert Selskab, et got Glas Viin, en Koppe god Chocolat, er derfor raadeligt. Benene holdes varme og Hovedet maadeligt svalt. Hr. Bacchus maae blive bort med de stærke hidsende Vine, og Frue Venus med alle sine Døttre maatte man ønske sad paa Sprogøe. Hvor der er saa megen Mathed i Knæerne, Ondt over Lenderne, Døs i Hovedet, Ulyst i Sindet, der er hun ikke blot tilovers, men giør en Ulykke. En Creditors Besøgelse kan ikke drive en stakkels Debitor saa høit op under Loftet, som denne Madame feier Blodet op til Hovedet, ikke at tale om at hun undertiden slaaer Vinduerne ind i Forstuen. Hvad Fader Apollo og hans ni gamle Klosterfrøkener angaaer, da komme de heller ikke tilpas i saadan Legemsomstændigheder. Vil man endeligen skrive noget, eller giøre Vers, saa maae det for at spare sig Umagen at tage Seidlitzer

Salt,

Salt, være ganske ad modum — Her maae jeg lægge Pennen.

Dog Apropos! et lille medicinsk Raad først. At tale om Sygdom uden at nævne i det mindste een lille Medicin, vilde mange holde for uret. Altsaa for Svækkelsens og Næseblødens og den muelige Overgangs Skyld, 40 Draaber af Kinabark Essents, i en Skeefuld Rødviin to Gange om Dagen.

Anmeldelse af en ny meget beqvem Maskine for dem der selv ville sætte sig en Lavement.

Vor meget habile Konstdreier Hr. Graumann i Pilestræde har opfunden en saa kaldt Bidet, eller Klysteerstoel, hvorpaa en Person som behøver dette Lægemiddel, med den ønskeligste Beqvemmelighed kan bibringe sig det. Man kan ikke andet end berømme og takke ham for dette nyttige Commoditæt. De to store Fordele ved det Hele (som i næste No. af dette Blad neiere skal beskrives,) bestaae deri, at Piben, som skal indbringes, sidder paa et bevægeligt Læderrør, saa at den aldeles ikke incommoderer Patienten, da den ganske let lader sig bøie tilside: og dernæst at den Cylinder som skal fremdrive Klysteren, har en Valse, hvorved al Støden og anden Uleilighed kuldkomment

undgaaes. Maskinen fortiener at sees, og enhver nogenlunde velhavende Familie burde eie den, da dens Brug er saa let og beqvem, og hos dem, hvor det ofte behøves at sætte Lavement, Bekostningen er ubetydelig. Mere derom med det allerførste.

Om Guulsots Kiendetegn.

Alt hvad man kalder Guulsoet, er det ikke. Der gives flere end een Art af Usundhed, (Cachexia) som medfører en gusten, mere eller mindre guulladen Farve i Ansigtet, uden derfor at være Guulsot. Ret elendige Fattige Syge, som krybe omkring med et usselt Legeme, fuldt af Saar eller Udslet, have undertiden den Farve i Ansigtet, som har det Navn Feuillemorte, eller Vessenblad.

J Vestindien hersker en Feber, som kaldes the yellow fever, den gule Feber, som ogsaa medfører en guul Farve over det hele Legeme, men ellers afviger den fra Guulsoet i mange Poster.

Den ægte Guulsot kiendes altid paa den gule Skiær, som det hvide i Øinene har. Saalænge dette beholder sin naturlige Farve, er der ingen Guulsoet. De andre Steder, hvor man søger efter dette karakteristiske Gule, ere alle de som

have

have en meget fiin giennemsigtig Hud, saasom Tindingerne, det inderste af Haandvristen o. a. fl.

Naar Sygdommen har tagen sin Begyndelse, ere Oinene de første Dele der røbe den, og saalænge de ikke have faaet deres rene hvide Farve igien, er Guulsoten ikke ud af Kroppen.

Dog er den alt for ofte kiendelig nok. Huden kan være saa guul som en Pommerants. Af denne dybe gule Farve, som ligner Guld, kaldes denne Svaghed paa Latin Aurigo (Guldsot.) Det sædvanlige grædsklatinske Navn Icterus har sin Oprindelse af den Lighed den Syge har med en Aaleqvappe eller — i Oinenes Farve.

Forunderligt nok at denne gule Farve ikke altid udbreder sig over det hele Legeme, da den dog kommer af Blodet, som afsætter Galden overalt hvor der findes Pulsaarenes sidste Grene. Van-Swieten saae en Kone hos hvilken allene Ansigt og Bryst vare saa gule som Saffran; de øvrige Legemets Dele havde deres naturlige Farve. Strack beretter om en Guulsoet, som ikkun viiste sig paa en Deel af Ansigtet, og om en anden som besøgte ikkun Fingerenderne paa den høire Haand. Dupui, ligeledes en ganske ny Autor, fortæller om en Mand der havde Guulsoet paa den ene Side af Legemet, hvor Middellinien fra Issen ned over Panden, Næsen, Hagen o. s. v. tydeligen, som paa et illumineret Landkort, giorde Grændseskiel imellem den gule og den naturlige Farve.

At

At denne Guulsoet paa enkelte Steder af Legemet maae ikke forbyttes med den Farve, som en Deel, der er bidt af en Odder eller andre forgiftige Dyr, pleier at faae, behøves ikke vidtløftigt at erindres, da vort kiere Fædreneland er frit for slige farlige Skabninger. Desuden har denne uægte Guulsoet sielden fra Begyndelsen af sin rette Farve, men er gierne først rød eller blaaladen og bliver omsider guul.

Desuden lærer det Sting eller Bid, Patienten har faaet, klart nok hvoraf den gule Farve kommer, og at her ingen sand Guulsoet er.

Et andet Kiendemærke, som denne Syg-dom har, er den saffrangule og farvende Urin. Da den Galde, som er optagen i Blodet, gaaer næsten overalt hen, hvor Vædsker affættes, saa gaaer den og til Urinen. Hvor denne ingen Galde medfører, der er ingen sand Guulsoet.

Man kiender denne indblandte Galde deraf at Urinen giver en lille Lap hvidt Papiir eller Linnen en guul Farve, naar den dyppes deri: og denne Farve vedbliver efter at den er bleven tør.

I hidsige Febre, Vattersoet o. a. fl. seer Vandet ogsaa ofte saffranguult ud; men dette Forsøg med en lille hvid Lap viser strax, at det ingen Galde er som giver Urinen denne Farve: thi den inddyppede Lap er ikke guul naar den tørres.

Om

Om en karakteristisk Dragt.

Det er bekiendt hvor meget en udmærkende Dragt er bleven omtalt og omtvistet hos os. Næsten paa samme Tid anbefale nogle tydske Autorer en karakteriserende Klædedragt for Hoerkarle af alle Stænder, og en tredie, nemlig den skapsindige Amtmand Pfeil, een for veneriske Patienter. Over begge Forslag kan man giøre underholdende og opbyggelige Betragtninger; men for denne Gang kan det være nok, at vise hvor forskielligt Brug det menneskelige Genie kan giøre af een og samme Ting.

For Karetelskere.

I London har man en Karetmager, ved Navn Hatchett opfunden en Karet, som ikke kan komme til Skade, saa vel er den indrettet. Naar et Hiul løber af, eller Axen brækkes over, naar et af de forreste og det bageste paa den anden Side, ja om alle fire komme til denne Skade; bliver dog Kareten selv og Kudskesædet i den fuldkomneste Ligevægt: hverken Herskabet eller Kudsken kan vælte. Mere kan man læse derom i Archenholzes Brittish Mercury No. 8 for dette Aar.

Om

Om de Fattige.

Kongen har givet sine Undersaatter et glimrende Exempel, ved at lade uddele 300 Favne Brænde iblandt de Fattige i Hovedstaden.

Om de varme Spindestuer, som i Museum ere blevne anbefalede vore Medborgeres Overlæg, høres intet videre. En Militairperson, fortælles dog om, at han har bragt een eller to i stand: naar det nærmere derom bliver mig bekiendt, skal jeg ikke undlade at erindre dette Exempel.

Nu ere da ogsaa trende andre Sogne-commissioner i Begreb med at indrette Arbeidshuse, hvortil enhver retskaffen Mand i og uden for Sognet vil ønske dem Velsignelse, og den Velgiørende bidrage lige saa vel som til andre slige høistnyttige Anstalter.

Man taler ogsaa om et Selskab, som vil oprette et Arbeidshuus: et priseligt Foretagende, og man maae haabe kraftigt Exempel til Efterligning for andre Klubber.

Endeligen erfares til Glæde for enhver Fædrenelandsven, at man er betænkt paa at skille de for Tiggerie opbragte fra de egentlige Tugthuusfanger i Børnhuset. Ligeledes en ganske priisværdig Indretning! Det er ikke blot mere overeensstemmende med Billighed, at Stodderen, som ofte af den haarde Armod drives til denne Profession, ikke lider samme Straf som en Canaille; men

men den Smule Moralitæt som Tiggeren mueligt bringer med derud, gaaer reent til grunde i det smukke Selskab han finder der. Naar man nu betænker hvor mange unge Knøse og Piger paagribes og udføres, altsaa og moraliter omkomme i Børnhuset, saa offrer man desgladere de høie Bestyrere af denne Forbedring Tak og Velsignelse.

Naar for Fremtiden Tiggerne ikke mere sidde under eet Tag med Kieltringer, men i særdeles Forvaring, som intet vanærende har, saa kunne de haabe at finde Tieneste hos skikkelige Folk, altsaa baade formedelst usordærvede Sæder og et ubesmittet ærligt Navn engang blive gode Borgere og lykkelige Folk.

Gud som har bevaret Kongestaden, vil og veilede alle dem som arbeide paa dets indvortes Vel i alle Fag.

De to Venner.

„O, bedste blant Venner, hvi glemmer du mig?
„Hvi vil du da saare mit kierlige Hierte?
„Gud veed det, hvor ofte jeg tænker paa dig;
„Hvor ofte jeg klager i Løndom min Smerte,
„Ak! lever du, Elskte! — et Ord mig da send,
„Et Ord kun — at trøste din jamrende Ven."

Saa sukkede eensom, ved Midnattens Stund,
Den sorgfulde Walter og saae mod det Høie
Og bad for sin Ven — thi den qvægende Blund
Besøgte kun sielden hans graadblendte Øie.
Hans Nordbek var borte, og med ham forsvandt
Hver Glæde, som før for den Fromme oprandt.

Fra spædeste Alder de Ædlinge to
Gik stedse forened' i Venskabets Kiæde;
Eens Ønske var begges, usvigelig tro
De delede Sorg og de delede Glæde,
Fast var deres Venskab i Ungdommens Vaar
Og fastere blev det ved voxende Aar.

Men Skiæbnen den saared' de Venner saa haardt.
Til fierne Land hen bød den Nordbek at vandre.
Saa langt, ak! saa langt fra sin Ven maae han bort:
Ei Taarer den grusomme Dom kan forandre.
Snart Afskedens skrækkende Time frembrød,
Og tungt som en Torden dens Budskab dem lød.

Her stod da de Arme, „Farvel! ak Farvel!"
Er alt hvad den bævende Tunge kan stamme.
„Du Gode! o glad bliver aldrig min Siel,
„Den snarlig fortæres af Længselens Flamme."
Og atter de taug, og med sorrigfuld Barm
De skielvende stode i taareløs Harm.

Dog Walter tisidst under Sukke brød ud:
„Saa gaae da! hvo kan vel sin Skiebne afværge?“
„O Ven! om vi mere skal samles, veed Gud.“
„Men høit, for hans Ansigt, du med mig nu sværge
„Den Eed: at hvo først af os heden gaaer hen,
„Han eengang dog see til sin jordiske Ven.“

Og grædende soer de og skiltes. Nu gik
Da Nordbek sin Vei ad den skummende Bølge,
Og Walter stod maalløs, med stirrende Blik
Forgiæves han søger den Svundne at følge.
Hiem vanked' han eensom med Taare paa Kind.
Hans savnede Ven laae ham stedse i Sind.

Saa langsom de Aar for den Sørgende gled;
Saa saare han ønsked de Skibe tilbage,
Som hist fra hans Ven bragte Tidende med.
Men intet kom hiem, som formindsked' hans Klage.
Hvert Budskab blev ude, forglemt og forladt
Den Gode han sukked' ved Dag og ved Nat.

„Og er du da død,“ blev han jamrende ved,
„Nedsænket og giemt udi Graven den kolde,
„O, Nordbek! da tænk paa din hellige Eed!
„Paa Løvtet, du soer mig urokket at holde.
„I hvor du end svæver blant Aanderne der,
„Mit Suk dig skal følge indtil jeg dig seer.“

Knap seneste Lyd for den Klagende svandt,
Da hørtes saa rædsomt et Bulder derude.
Som Røst af en Storm, der med Torden er blandt,
Det suser, og heslig de Hunde de tude.
Ha tys! Nu opsprenges den knagende Dør,
Og sønder de Laase de sprunge som Rør.

En Skikkelse langsom nu nærmede sig
Og stæddes for Sengen, „Ak! Gud sig forbarme!"
Skreg Walter. O Nordbek! min Ven! er det dig?
„Saa bleg og saa falmet. Ak død er du Arme!
„Men mørk i din Mine jo Sorgen den staaer.
„O, sig mig, hvordan det dig hisset dog gaaer."

Et Øieblik maalløs den Skielvende stod,
Og voldsom hans bankende Hierte sig hæved,
Tre gange han gispende Munden oplod,
Tre gange kun Lyden paa Læberne bæved.
Tilsidst brød han ud med et hylende Raab:
„For evig fortabt er din Ven uden Haab.

„Du Fromme! o lidet du kiendte min Siel,
„Du vovede ei bag dens Dække at giette,
„Min Dyd var kun Lune. Som Sandsernes Træl,
„Jeg søgte kun graadige Lyster at mætte.
„Ak! da du Farvel mig for sidste Gang bød,
„Da iled' jeg fra dig til Last og til Død.

„Elise, en Pige, saa skiøn og saa god,
„En skielvende Oldings den eneste Glæde,
„Gik, fulgt af sin Fader, mig giæstfrie imod,
„Da hist jeg fra Skibet i Land monne træde,
„Som Søn og som Broder de elskede mig,
„Og jeg, ak! kun lønned' de Ædle med Svig.

„Ved Bøn og ved Løvter og opdigtet Graad,
„Jeg værste blant Dievle den Engel forførte.
„Hun visnede bort under Kummerens Braad,
„Men selv hendes Sukke mit Hierte ei rørte.
„Jeg flygted, og trende Aars rasende Fryd
„Kun snart lod mig glemme den sørgende Dyd.

„Men Hevneren fandt mig, hvo kan ham undflye?
„Et Fald mig i Dag bragte ned til de Døde,
„Og hisset modtog mig en tordnende Skye,
„Og førde mig frem for min Dommer at møde.
„Hvor steeg ei min Skræk, da jeg øinede der,
„De Fromme, min Grusomhed myrdede her.

„Blant Engle, jeg skued, med straalende Fied,
„Elise ved Oldingens Haand nu fremtrine,
„Mild tindred' i Øiet Fuldendedes Fred,
„Og Himmelens Trøst i den salige Mine,
„Men ømt til mig svæved' endnu hendes Blik,
„Og lønlig et Suk for min Frelse opgik.

„For

„Fortabte! lød til mig den Evigges Røst,
„Og Lynild foer ud fra hans rædsomme Øie,
„O, du, som bortroved' en Fader sin Trøst;
„Tvang Dyden at sukke forladt til det Høie;
„Fortabte! du fordum din Ven soer en Eed,
„Opfyld den, og synk da i Helvede ned.

„Og flux drev hans mægtige Vink mig nu hid,
„At vise dig Walter! et Glimt af min Jammer,
„Men vee mig! det dages, forbi er min Tid,
„Tilbage jeg maae til de evige Flammer.
„For sidste gang nu den Fordømte du seer,
„Og aldrig, ak! aldrig i Evighed meer."

Og neppe de Ord over Læberne gik,
Da Walter ei længer den Talende kiendte;
Fortvivlelsen gnistrede vildt i hans Blik,
Og Helvedes Luer sig rundt om ham tændte.
Fælt brølende iled' han bort fra sin Ven,
Og foer i en Stormvind til Afgrunden hen.

Gutfeld.

De to Tiggere.

Efter det Franske.

Tykbenet Jesper havde længe
Ved stræbsom Tiggen sanket Penge.
En anden Stodder til ham kom:

Den

Den smukke Datter bad han om.
Hvad? sagde Jesper, tør du være
Saa dristig, hende at begiere?
Var hun vel tient med saadan een?
Er du en Krøbling? Kun eet Been
Du mangler. Jeg har nægtet hende
Den som har midstet begge tvende.

Hertuginden af Kingston.
(fortsat.)

Footes Hensigt var at lade sig got betale for den Artighed at holde Stykket tilbage. Han fik en tredie Mand til at fortælle Hertuginden, at han havde faaet det færdigt og vilde lade det opføre paa sit Theater i Haymarket, naar Komedien begyndte.

Det lykkedes for ham at giøre hende uroelig. Hun lod ham anmode at komme til hende: han kommer, med Komedien i Lommen; hun beder ham forelæse sig noget af Stykket, og han vælger Lady Kitty Crocodites Rolle.

Efter at have hørt nogle Repliker, raaber hun: „Men Herr Foote, dette er jo ikke at holde ud. De maler mig jo med de foragteligste Farver.“ — „Dem, Mylady? De tager feil: det er jo ikke Dem.“

Hertuginden bliver lidt roelig og udbeder sig Manuskriptet paa en Eftermiddag. Hun finder Skilderiet er alt for træffende til, at ikke hele Staden skulde kiende i Trækkene, og at det paa samme Tid er alt for

moe-

moerende til at ikke hele Staden skulde lee ganske artig paa hendes Bekostning. At kiøbe Stykket og rive det itu, var det bedste hun kunde falde paa. Hun giør den poetiske Skuespiller dette Forslag, som da ganske beskeden forlanger en Bagatelle af 2000 Guineer. Hertuginden bliver vred; men Foote vil ikke slaae en Skilling af. Endeligen byder hun ham 1400 Guineer, som den gode Herre ogsaa havde giort vel i at modtage.

Fortsættelsen følger.

Ordet til Logogryphen i No. 2 er Minerva, hvori findes de smaae Ord varm, Marv, Arv, Arm, Avn, Maren, Nar, nei, vi, Rav, Ran, Einar, Mave, ni, Vare, mane, Ravn, Ar, Vane, Ivan, Nerva, Miner.

Ordet til det mørke Spørgsmaal i No. 1, er en Sax.

Charader.

Min Forpart kan pirre og brænde og bide;
Min Bagpart maae mange Aar slæbe og slide;
Mit hele kan Pigerne ikke got lide.

Hertha.

No. 4.

Kiøbenhavn den 20 April 1789.

Til de Smukke med Turban.

Muselmaners Stolthed kroner
Vore danske Skiønnes Prydelse.
O! I søde smaa Personer,
Holder I maaskee med Tyrkerne?

Yndes Friheds svorne Fiende
Her hvor Christjan ømt opelsker den?
Kunde Despotismen finde
I et dansk, et ædelt Bryst en Ven?

Nei I tænker ei saa ilde:
Denne Turban lyver Eder paa.
Disse Øine, fromme, milde,
Kan med List og Grumhed ei bestaae.

Issens Bram med Vildskab praler;
Men den danske Siæl erkiendes dog.
Dette blide Aasyn taler
Ene medfødt Godheds kiælne Sprog.

Hun, som giver Deiligheder
Sandest Ynde, varigste Behag,
Elskovs Dronning selv bød Eder
Altid søge ny og bedre Smag.

Stedse eens ei stedse tækkes,
Eenshed svækker sødest Følelse;
Ved Forandring Siælen vækkes,
Hendød Attraa bliver levende.

Hendes Søsters, Flore's Orden
Kiender hverken Grændser eller Hegn:
Upartisk hun pryder Jorden,
Binder ingen Blomst til særskilt Egn.

Saa og Yndigheds Gudinde,
Som en kiærlig gavmild Moder vil,
Alt hvad Smukke deiligt finde
Skal dem alle høre fælles til.

Derfor tør fra fjerne Zoner
Nordens Døttre laane Prydelse:
Derfor stolten Turban kroner,
Danske Møe, dit faure Hovede!

Tode.

Om Aareladelse om Foraaret.

Saa nyttig Aareladelse kan være hos mange i Foraarets Begyndelse, saa vaersom bør man være dermed paa en Tid, da slemme galdeagtige og forraadnelsesagtige Sygdomme herske. Thi har man da enten allerede en skiult Gnist af saadan Svaghed i Kroppen, saa giør Blodets Aftapning megen Skade, formedelst den Svækkelse som den uafskilleligen ledsages af.

Da nu for nærværende Tid de forekommende Sygdomme have mere eller mindre af den galdagtige Natur, som ikke allene kiendes af en slem Smag i Munden, Brækkelse o. s. v. men ogsaa af den Exacerbation eller Forværrelse, som bemærkes hver Aften, saa er det des mere betænkeligt at gribe til den sædvanlige Foraarsblodtapning, med mindre man befinder sig fuldkommen vel, og vil allene lade sig aarelade for en Vanes Skyld.

Forunderligt er det, hvor almindeligen i denne Tid baade Sunde og Syge plages med Congestioner eller Blodets Opstigelse til Hovedet, som kiendes af Heede i Ansigtet, Hovedpine, Ørhed, Svimgel, røde Øine og Kinder, fine Taaare i Øinene, Næsebløden o. a. m. Denne Tilstand bør ingen bevæge til Aareladelse, da dette kun lidet nytter imod Blodets uordentlige Uddeling. Bedre er at holde Benene

varme,

varme, og den velbekiendte naturlige Velgierning ved lige, og om Aftenen ved Sengetid at lade Benene vel gnide med noget uldent, alt ned ad.

Om Arbeidshuse.

Lykke og Velsignelse være med alle de nye Anstalter for de Fattige! Tak være Abbed Vogler, enten han nu er Jesuit eller ikke, som ved den Musik han opførte i adskillige Kirker til de Fattiges Bedste, gav Anledning til den Grund een af vore Pleie-Kommissioner, ved Høie og Laves priisværdige Understøttelse, har lagt til en Fonds til et Arbeidshuus! Han, denne Katholik, efterlod os Exempel til den Idee at samle Penge ved en Concert. Det er jo ikke en Menneskealder, men ikkun nogle Aar siden han var her.

Nu har man da og den Glæde let at kunne blive af med en Araber, der overhænger een paa Torveder og Gader. Ved de Ord: Gaae til Arbeidshuset, nu er der Leilighed nok! bliver han stum, den fyrige Velsignelse fryser i Munden, de opløftede Arme falde, og i et Øieblik vender den hele lade Krop sig om, paa Udkik efter en anden Mand, der ikke veed om dette leede Arbeidshuus at sige.

Tan-

Tanker om Holger Danske, og om Operer.

Een af de sandeste Digtere Norden har eiet, har giort her sin Indtrædelse i et Fag som han, saa vidt jeg veed, hidtil endnu aldrig har dyrket. Denne Indtrædelse er mærkværdig i flere end een Henseende. I en Tidlang har man været meget vanskelig imod Originalstykker. Adskillige dramatiske Autorer have været mere eller mindre ulykkelige, og man maae nu have et særdeles Mod eller være vis paa Hielpekilder, som det sande Talent foragter, om man uden Frygt vil nærme sig Thalie's Helligdom med et Offer, som ingen anden Muse har Deel i. Det er ikke saa ganske urimeligt, at Hr. B. har tænkt: Vestigia me terrent, og derfor besluttet at fremtræde under tre Musers Auspicier paa eengang.

Ellers er der kun et Skridt fra Satyren til Komedien: og i det første Fag har Manden allerede giort sig berømt nok. Men her i dette første theatralske Produkt af hans komiske Kraft spore vi ikke det mindste Gran af hans satyriske Pund: slette Sæder og dumme Hoveder ere i Holger Danske saa sikre, som de ere i det bedste Selskab i den store Verden, og naar Stykket opføres er der ingen i Logerne, som behøver at trække sig lidt tilbage, ingen i Parquet eller

Pari

Parterre, som finder for got at sætte sig, og dukke med Hovedet, som Lerken giør naar Høgen svæver over Marken.

Denne Fremgangsmaade, at ofre Thalia en Bie-Dronning, som er stor og deilig, men som ingen Braad har, eller for at tale uden Lignelse, at give sit Prøvestykke den Beskaffenhed, at det ikke ved satyriske Gloser giør ham og sig selv Fiender, kan man ikke andet end undskylde ham i. Jeg og flere have strax vovet vores Skind; vi ere ikke komne frem med andre Oliegrene, end saadanne som Gesandteren har i Ulysses von Ithaca. Vi have strax begyndt med at revse: og det er vist ingen Captatio benevolentiæ hos alle. Det er een af de Fordele Syngespilles Autorer have: de lukker intet Hierte, de lamme ingen Hænder. Nei, deres Arbeid gaaer lige ind i Siælen; Samvittighed, denne grove Dørvogter, lader det passere og siger: Herren (i Brystet, my bosom's Lord kalder Shakespear det) er hiemme, behag at spadsere ind. Hvorimod den ægte Komedie, quæ castigat ridendo, ofte, ak! ofte afvises som en ubeleilig Kreditor, eller giennemfalden Ven af Huset.

Det er plump Sandhed og dumdristig Lune, som kildrer indtil blodige Taarer, der giør mangt et satyrisk Theaterstykkes Ulykke. Man finder Feil ved Planen, Dialogen og

Him-

Himlen veed hvad mere; men det er kun den angivelige Aarsag; den sande ligger i Satyren. Barnet faaer Hug fordi man er vred paa Faderen.

Alt sligt har en Operdigter ikke at frygte: om han end siger stærke Sandheder, som Metastasio vist har giort, saa ere de dog for det første gierne almindelige, og dernæst indsvøbte og indklædte i Musik. Den Sandhed, som en Komponist har havt Fingre paa, svier ikke mere: Sandhed sat paa Noder er en Biørn med Mundkurv.

Men som sagt, kan man fortænke en Digter i at han vælger denne mindst utaknemmelige, mindst farlige Bane til sit første Forsøg? Skal man laste ham, fordi han ikke strax, som saa mange andre, erklærede Tidens Daarligheder stedsevarende Krig og uforsonligt Had? Er det sagt, at han ikke omsider vil holde sin satyriske Lune skadesløs for det i Førstningen forsømte? Sandeligen, han fristes allerede nok.

Desuden har han end sat sig i Sikkerhed imod den Avind, som det komiske Salt pleier at opvække, saa har han paa den anden, ja paa den tredie og fierde Side viist Mod nok.

Han har vovet sig i et Fag, som flere end een havde indlagt saa megen Ære i ved heldige Oversættelser. Han fremstiller oven paa en Kora og en Aline, disse saa almin-

delig

delig yndede fremmede Stykker, en Holger Danske, som dog for største Delen kan kaldes Original. Han sætter sig altsaa over sine Forgængere ved Ewalds Side. Dette maatte han forudsee vilde ikke gaae af uden Dadel.

Men det største Mod udfordredes til at udarbeide en Oper, en Art af Skuespil, som mangfoldige ivre imod (uden at blive borte der fra,) som nu endog ere bleven sat i et Lys, der kommer os til at gyse, ja Haaret til at reise sig paa Hovedet.

Himlen bevare mig i Naade for at være Operers Advokat; og hykle skal jeg aldrig kunne, da jeg for mine Synders Skyld er Satyrikus, og som en Gøttingsk Recensent nyligen har bemærket, saa har det sin Rigtighed, at Hyklerie just ikke er satyriske Hoveders Skrøbelighed. Men ligesom den store Wieland sidst har taget Jesuiterne i Forsvar, i Henseende til en Beskyldning, hvori man giorde dem aabenbare Uret, kan ogsaa jeg (uden Sammenligning) ikke finde mig i, at man siger om Operer det ene uden at sige det andet.

Man læser i Minerva for Martii Maaned med noget mere end Forundring, hvor bittert Hr. Rahbek ivrer imod den Smag man finder i Operer, hvilke besynderlige Grunde han anfører imod dem, og hvilke langt stærkere han i sin Lidenskab har tabt af Sigte. Det

er

er moersomt at see, hvorlunde han springer omkring i den gamle og nyere Historie; hvorlunde han sammenligner vore Skuespil med dem det gamle Rom havde; hvorlunde han viser at den samme forvendte Smag har bragt to Ting i Forfald, som man ellers kun i Drømme kan bringe i en Tankefølge, — den romerske Republik og — et Theater. Det er sandeligen værd at overveie det Hele, for at vise, hvorledes Hr. R. tænker, eller rettere, stiller sig som han tænkte: thi at han mener alt hvad han siger paa ommeldte Sted om Operen, det kan jeg ikke troe.

Den første Indvending imod Operer, den første Stridsvogn, der skal kiøre Opersmagen over Ende, er den Fordervelse som truer vor egen Skueplads, at den nemlig vil blive saa slet som den omtalte efter alles eenstemmige Dom skal og maae være. Hvorledes Hr. R. er kommen efter Alles Domme er vanskeligt at begribe; men det er et af de Mysterier, som han fordrer vi skulle troe paa hans Ord. Han har vort eget Publikum i Lommen, ligesom det kunde være trykt paa et Tørklæde. Naar han først kan danne sig saadan et lille Lommepublikum, saa faaer han sagte alle dem, som have seet det omtalte Theater, i een Nød. Inventis addere facile est. Det er imidlertid slemt at han ikke troster

sig

sig til at drage en vis Slutning af disse Alles eenstemmige Dom; det løber ud paa et fattigt skal og maae. Har en Dramaturg ex professo ikke bedre Kundskab om de fremmede Theatrer?

Men lad nu være, at den tilsigtede Skueplads endog er slet, og at den er det formedelst de Operer, som man der har opført; følger deraf, at vort danske Theater staaer den samme Fare? Gives her hos os de samme Operer med den samme Pomp? Kunde de gives ligedanne, om man end vilde? Bliver dette ikke aldeles umueligt ved den Leilighed vort Komediehuus har? Hvad er hos os blevet opført, som kan sættes i Ligning med hine fremmede i Bekostelighed? Er det ikke ret voldsomt at sammenligne vore Operer med de udenlandske?

Det falder let at sætte den uskyldigste Ting i saa tvetydigt et Lys som man finder for got, naar man lader som man ikke vidste andet, end at Læserne ere eenfoldige nok at troe hvad man vil bilde dem ind.

Og de Læsere, som ikke ere ældre i Verden end Hr. Rahbek selv, kunde let falde paa den Tanke, at de der ynde og fremme store Operer hos os, i denne Betragtning vandre i fremmede Fied, og aldrig havde Mage hos os. Jeg tør haabe, at hans Ungdom, og Ulyst at spørge

sig

sig for, er den eneste Aarsag til at han just peger didhen. Allerede i hans Bedstefaders Tid har Kiøbenhavn havt og siden næsten bestandig beholdt Operer, og der iblant dem, som ikke vare meget mindre kostbare end de nærværende. Lad ham kun spørge dem der have kiendt Theatret fra dets første Begyndelse af, saa vil han erfare at Operen allerede for 40 Aar siden har havt sine Yndere hos os, og at der spilledes italiænske Operer hele Vinteren igiennem.

At Hr. Rahbek lader som han ikke vidste at der gives pompøse Operer i andre Lande end Danmark og eet til, det hørte til hans Hensigt. Han vil giøre Operne forhadte, og det falder vanskeligt, naar man oprigtig tilstaaer, hos hvor mange andre, tildeels høistprisede Nationer, den samme Smag hersker.

For 10 Aar siden blev Ewalds Oper Balders Død opført, Aaret derefter Fiskerne. Efter disse to Originaler fik vi idel Oversættelser, indtil nu, da vi oven paa den sidste Oversættelse endnu samme Vinter fik en Original. Denne anden Oper i een og samme Vinter sætter Hr. Rahbeks Patriotismus i Bevægelse, og denne maae naturligviis være des ædlere, siden det er en Landsmands første Forsøg.

Jeg

Jeg er for ringe til at bedømme hvad der i en Stat bør vendes paa Skuespil, og om jeg dertil end var beføiet, saa skulde jeg nok vogte mig for at indlade mig i sligt paa en Tid som den nærværende. Men det tør og bør jeg dog sige, at enhver som veed, hvor lidet hos os bekostes paa de Forlystelser, som findes saa hyppige ved andre, endogsaa smaa Hoffer, maae ogsaa i denne Hensigt prise vort Fædreneland lyksaligt.

Jeg kunde forelægge Manden i Henseende til Operer udenlands, og egentlig byggede Operhuse, saa og Theaterkassen, og Holger Danskes Bekostninger og den Indtægt den har given, og om de mangfoldige Medborgere, som enten høste eller sanke Ax ved de saa forhadte Operer, adskillige artige Spørgsmaale.

Dog slige Ting veed Hr. R. intet af: visse Data bryder han sig heller intet om; saadan en Oplysning fik jo kun hans Minerva til at abortere med eet af de nysseligste Drengefostre, hun endnu er kommen til at lave til Barsel med. At giøre rigtige Beregninger i saadanne Tilfælde, lader ikke til at være Poeters Sag.

Nu

Nu gives der vist mangen en god eenfoldig og ukyndig Siæl, som græder sine patriotiske Taarer over den Fordervelse, der truer vor gode, vor kiære danske Skueplads, og saa videre, altsammen uden anden Grund, end at det jo staaer i Minerva, og Hr. Rahbek selv har sagt det, og den Mand maae jo vide det, thi han er baade ung og Bel esprit, og de Folk veed gierne allerbedst Beskeed.

Endnu engang: jeg er ingen større Ven af Operen end jeg bør være. Men at vi slet ingen Oper skulde have, det ønsker vist ingen billigt tænkende Skuespilynder; een Oper hvert Aar, uden alt for mange nye Klæder og andre Bekostninger, kan man gierne finde sig i. Men denne hele Art af Skuespil maae man ikke fordømme, og afmale med de forhadteste Farver; naar engang een Oper over Tallet, endog uden uhyre Bekostning for Theaterkassen, opføres, maae man ikke giøre saadan en Skraal, og konfundere denne Theaterkasse med Statens syvfold hellige Skierv; og naar det er en Original Oper, et Arbeid af een af vore allerbedste Digtere, som giver Anledning til patriotisk Feber, maae vi standse denne, paa det der ikke kan siges, det er Nid og Misundelse, der patriotificerer os, og at Originaler ere det

vi mindst kunne taale at see fremelskes, med mindre de komme fra dem vi holde af eller ere bange for.

Meget har jeg imod Holger Danske at erindre, og ikke mindre imod Hr. Prof. Cramers Bedømmelse af dette Stykke: hvad den sidste har sagt om Metastasio, Ewald o. a. m. kan man ikke læse uden at forarges; det jeg har at indvende, skal jeg sige reent ud, og ikke rase, som en kritisk Herodes, imod en heel Art af Skuespil, paa det et Individuum maa falde. Jeg skal aldrig stride for Komediens Ret at udelukke Operer: thi jeg er selv en Autor, som har arbeidet, og skal vedblive at arbeide i dette Fag. Desuden bør Publikum beholde den Ret at ynde, hvad det finder værd at ynde: min individuelle Smag, ja hele Vennnersneses Smag bør ikke være en Lov. Dog i næste Nummer mere om denne Materie, som begynder at blive alvorligere, end den burde bleven.

Hertuginden af Kingston.

(fortsat)

I enhver anden Begivenhed havde denne Dag ikke giort større Opsigt end saa mange andre, som man taler en Times Tid om i Selskaber, for siden at

glemme

glemme dem, som om de aldrig havde tildraget sig. Foote's Handling forenede Ubillighed med Grusomhed. Hans Satyres Offer stod under Lovenes Sværd; alle Angreb fra Siden af paa saadan en Tid er et strafværdigt Barbarie; at opvække Fordomme imod hende, var at fremme hendes Undergang.

En anden vigtig Betragtning burde have standset ham i hans ondskabsfulde Forsæt: det var den Angrebnes Kiøn. Men Foote skaante hverken Kiøn, eller Alder, eller Stand. Han havde i stedet for en Pistol sin Komedie i Haanden; med den forlangte han 2000 Guineer. Pengene eller Æren! sagde han, ligesom en Røver paa Landeveien raaber: Penge eller Livet!

Hertugindens Venner bleve rørte, og kom hende til Hielp. Hertugen af Newcastle blev spurgt til Raads. Greven af Hertford, som Kammerherre (*) forbød Stykkes Opførelse. Ja adskillige Lovkyndige vare af den Mening, at denne Komedie var et Pasquil, og at Hertuginden, ifald den blev opført maatte lade de ærerørige Steder optegne af en Hastigtskriver, for at lægge Sag an imod Autor. Formodentligen fik Foote Nys herom: maaskee saae han og, at han mishagede sine Beskyttere ved denne Forhippelse paa Her-

tug-

(*) I det ellers saa frie England er Theatrets Frihed meget indskrænket: Kongens første Kammerherre har den Ret at forkaste et Stykke han finder anstødeligt. Et af den udødelige Thomsons bedste Stykker havde denne Skiæbne.

tugindens Vanære. Han begyndte at blive bange: og snart viiste han det, ved at nægte at han nogensinde havde forlangt saa umaadelig en Sum som 2000 Guineer. Hr. Foster, en Præst som baade Alder og ypperlige Egenskaber giorde virkeligen ærværdig, erklærede i en Attest han gav, at han havde været Mægler i denne Sag, og at han havde bebreidet Foote sin Grusomhed. Publikum troede Præsten mere end Akteuren, og denne havde kun Skam af alt det Vid han havde bekostet paa dette Arbeid.

Imidlertid laae de 1600 Guineer ham dog i Hovedet. Han aabnede en ny Negotiation med Hertuginden, og lod hende vide, at omendskiønt det var ham forbuden at opføre Stykket, ingen dog kunde formene ham at lade det trykke; men da han intet attraaede saa høit som at giøre hende en Fornøielse, saa vilde han gierne lade sig nøie med ar faae sine Bekostninger erstattede. Dertil vare de 1600 Guineer tilstrækkelige: han forlangte ikke en Skilling mere; og naar hun vilde lade ham faae dem, saa skulde Komedien ganske gaae ind.

Hertuginden besluttede at høre sine Venners Mening, med Forbehold at følge sin egen. Hun pakkede allerede den begiærte Sum ind, da Greven af Peterborough, Doctor Schomberg, Præsten Foster, og Field hendes Sagfører, kom og bebreidede hende denne Skrøbelighed. (Fortsættes.)

Ordet til Charaden i No. 3 er Pebersvend.

Hertha.

No. 5.

Kiøbenhavn den 13 Mai 1789.

De trende Varsler.

Efter det Franske af Marandon.

Ja du skal døe. Den Skiæbne rammer alle.
Hvert Menneske for Dødens Lee skal falde;
Derfor blev Pesten til, og Krig og Lægerne.
Og dog vil ofte den Graahærede
Tilknurre sig Undtagelse
Og Standsning i Naturens Orden.
Jo ældre Træet er, jo fastere
Dets Rødder grave sig i Jorden.

Den faure Ludvig var endnu
I de lyksalige, de sødhedsfulde Dage,
Den blide Vaar, da Sind og Hu
Gaaer ud paa Livets Honningdrik at smage.
Hver Time Leeg og Lyst og Elskov hellig var:
Og de, med al den Tryllekonst de har,
Hans Ungdom stræbte at indtage.

I reneſt Vellyſt ſvømmede hans Siel:
Louiſe, engleſkiøn Louiſe blev hans Deel.
Med Myrther kronet, lagt i Roſekiæder,
Den yndige, den hulde Brud,
Veiledt af Ægteſkabs den milde Gud,
Med bange Fied alt til den Sahl fremtræder,
Hvor henrykt Mand omringt af unge Glæder
En paradiſiſk Lyſt imøde ſeer.
Men Guder! hvilket Syn fremkommer der?
Den grumme Død en redſom Haand udſtrækker:
„, Viid, ſiger han, „forhippet Brudgom viid,
Til Bryllupsleeg her bliver ingen Tid:
Du maae herfra." Det grumme Budſkab ſkrækker
Haabſaligſte Gemal. „Gruſomme!" raaber han,
„ Jeg veed at ingen Ret, og ingen Vælde kan
Kuldkaſte dine Bud. Men lad mig arme Mand
Ved ydmyg Bøn din ſtrenge Dom formilde.
Lad ei din Lee ſaaſnart mig fra min Pige ſkille.
I Dag hun giør mig lykkelig:
Ikkun om denne Dag jeg beder dig.
Ak! kun i denne Nat lad Hymens Lue brænde:
I morgen maae du da din ſorte Fakel tænde.
Jeg ved Følgagtighed din Godhed ſkal erkiende.

Den haarde Beenrad blev for Alvor rørt.
„Bebreidelſer og Knur jeg hidtil nok har hørt.
Endog den gamle Mand paa rørig Alder pukker:
Den Trøſtesløſe ſelv for mig ugierne bukker.

Men

Men derfor maae de og afsted.
Du overvinder mig ved denne Ydmyghed.
Viid, Døden ogsaa har et Hierte
Det er ei følesløst ved en saa grundet Smerte,
Ved saa veemodig Bøn. Ja, Ludvig, lad dit Bryst
Kun roeligt aabne sig for sødest Elskovs Lyst.
Jeg dig ei Dage blot, nei, mange Aar vil spare.
En sielden Gunst jeg endog lægger til:
Ved trende Varsler jeg dig melde vil,
Naar Tiden drager nær, at du skal heden fare."

Ved disse Ord det tørre Spøgelse
Sig svøbte i en Skye og flux hendunstede.

De frelste Ønsker Ludvig nu opvarme:
Den søde Attraa luer op igien:
Og i sin Elskedes sneehvide Arme
Det stygge Syns Erindring svinder hen.
De Sysler, Ægteskab og Huset kræver,
De Pligter Stand og Embed fører med
Nu vente Ludvig: han oplever
En hoben Aar i uforstyrret Fred.
Saa jævnlig voxer nu hans Alder:
Hans Elskovsild gaaer sagte ud;
Paa andre Ting hans Attraa falder.
Han dyrker Digternes og derpaa Rigdoms Gud.
Af hiin han faaer en Krands, af denne gyldne Gaver.
Kort: efter Ønske alting føier sig:

Han

Han bliver anseet, hæderfuld og rig:
Og o! det Lykkens Barn! sin Kone han begraver.
Saaledes under idel Tummel gaaer
Hans Levetid, han uformærket naaer
Et misundt Maal, — halvfemsindstive Aar.
En Aften da han sad og traurig saae tilbage
Paa alle de bortfløine Dage,
Hvis lange Række nu kun var en Prikke liig,
Den grumme Død igien indfinder sig.
Med Tordenrøst den byder ham at komme,
Thi denne Gang hans Tid er omme.
„ Hvorledes er du her saa snart igien?“
„ — Saasnart? Bedaarede, hvor vil du hen?
Det tresindstive Aar er siden,
Da første gang jeg til dig kom
Og til en anden Tid forhalede din Dom:
Saa lang Opsættelse den tør du kalde liden?
Nu har du fyldt halvfemsindstive Aar.“
„ — O nei! saa gammel er jeg ikke.
Jeg husker som det var i gaar,
Du lov'de mig tre Gange Bud at skikke.
Det har du ikke giort. Thi er jeg ei bereed,
Jeg stolet har paa din Ordholdighed.
Hvi lod du stedse mig forgieves vente
Og kommer nu mig i en Snup at hente?“
„ — Ja saa: har mine Bud ei truffen dig,
Saa er det Feil. Men lad mig spørge dig:
Har Livet da endnu for dig saa megen Glæde,

At.

At du kan frygte for din Reise at tiltræde?
Maaskee du dine Ting endnu kan forestaae
Og munter paa din Fod ud til din Have gaae?
„ — Det slemme Podagra tillader mig ei meere,
Saa rask og levende som forhen at spadsere.
Mit venstre Been vil ikke staae mig bi,
Og mine Armes Brug er og kun Lapperie.."
„ — Det kan jeg tænke. Men du een Ting kunde giøre:
Du har jo Hest og Vogn, du kan jo kiøre
Hver Dag en lille Tour, at glæde dig
At see Naturens Pragt." „ — Ak nei, saa lykkelig
Er Ludvig ikke meer, den søde Lyst at nyde.
For to Aar gik mit Syn fra mig."
„ — En anden Vellyst da din Siæl kan fryde.
Et deiligt Skrift lad forelæse dig;
Lad udvalgt Vennekreds dig Selskab giøre
Og muntre taaget Sind. „—Ja hvem der kunde høre!"
„ — Hvad? Utaknemmelige! I dette Øieblik
Du nægtede at du Bud eller Varsel fik.
Tre Sandser har jeg dig, en efter anden røvet;
Den Lamhed, Blindhed, Døvhed du har prøvet,
Var Sendebud der kom fra mig;
Og endda siger du, jeg overrumpler dig?
Det er for meget: døe!"
— Her tog den ham ved Haanden
Og sukkende den Gamle opgav Aanden.

I gode Mænd til aars Moralen selv nok seer.
Den Vise hver Dag reisefærdig er,
Gientagen Budskab han ei venter;
Thi Døden mangen een end uden Varsel henter.

Tode.

Det smukke lille Digt som mig for en Uges Tid blev tilsendt, finder jeg for Aarsagers Skyld, som ikke vedkomme det poetiske Værd, af den Beskaffenhed, at jeg ei kan føre mig det til Nytte, med mindre Autor vil tillade mig at giøre nogle smaa Forandringer deri.

Om Snørlive.

Opdragelsesanstalten i Schnepfenthal havde sat en Præmie paa den bedste Opløsning af følgende Opgave: hvad Indflydelse haver Snørlivet paa det quindelige Legemes Vært, og paa Fosterets Dannelse, Fødsel og Die? — Tvende Skrifter ere kronede og trykte. Det bedste er af den berømte Hofraad Sommering, nu Prof. i Mainz.

Han gaaer ved denne Materie ganske grundig frem, i det han anatomisk betragter Brystets forskiellige egne Been og dets Forbindelse med Skulderen og Armen. Han paastaaer at der endog iblant de veldannede Legemer ikke findes eet eneste fuldkomment symmetrisk Bryst. Især volder den ene Arms større Vægt og Styrke og oftere Brug, at Brystet

trækkes

trækkes mere hen til den Side. Ingen mærkelig Fordreielse i Brystet kan skee, uden at tillige Hovedets, Underlivets og Bækkenets Huulhed lider med. Hovedfølgen bliver denne. Alle Snørlive skulle tiene til at danne det quindelige Bryst til en Kegle, som staaer paa Spidsen; nu forestiller det naturlige Bryst hos Mennesket en Kegle hvis Spidse vender op ad; altsaa er Snørlivets Virkning Misdannelse eller Vanskabning. Brystet er ingen Dej; det ligner mere et Bødkerarbeid: det er omfattet af Ribbeen ligesom af Tøndebaand. Snørlivets Ribbeen gaaer næsten lodret over de naturlige. Da Brystet aldrig er fuldkommen symmetrisk, maae og ved Snørlivets lige Trykning paa begge Sider den ene lide mere end den anden. Brystet er bevægeligt, Snørlivet stivt og ubevægeligt. Brystet skyder sig om Aftenen, naar man har været hele Dagen oppe, lidt sammen; men formedelst Snørlivet holdes det i veiret: derfor falde mange Fruentimmere, efter at de have taget Snørlivet af, paa eengang sammen; ja nogle faae ondt, og maae for denne Aarsags skyld endog sove i Kyrassen. De bedste hollandske Læger forsikre, at der ikke eet af ti Fruentimmere er liig. Frugtsommeliges besværlige Tilstand forværes ved Snørlivet, og Tilfældene ved Fødselen gaaer til en høiere Grad.

Om Kiærlighed som en Kilde til Sygdomme.

I de første Aargange af Sundhedstidenden er talt om Kiærlighed betragtet som end Sygdom; det er Tid engang at tage fat igien paa en Materie som er saa interessant for mine unge Læsere. Imidlertid ville de kun have liden Glæde af hvad jeg for nærværende Tid skal skrive om denne Lidenskab. Jeg vil afmale de gyselige Følger som Kiærlighed kan have, naar den faaer alt for megen Magt, og naar den ikke lønnes efter Ønske.

O! Venus, Venus! De tvende Duer du har for din Vogn, er et farligt Spænd at kiøre med, for den der ikke har din guddommelige Haand. Ak! alt for ofte, naar du laaner denne Equipage til den brusende Ungdom, blive de løbske, og fare lige ned i det Element, af hvis Skum du blev født!

I smukke Piger og I raske Knøse, mærker paa mine Ord. Det er sødt at elske, men det er sødere at leve og have sin Helbred.

En fransk Philosoph har sagt, at Kiærlighed ikke mere var en Lidenskab end Hunger. Han holder den altsaa for een af de Drifter, som Himlen har nedlagt i os, til at minde os paa hvad som hører til Livets Ophold. At elske er altsaa ligesaa nødvendigt som at spise

og

og drikke; og en Person man holder af, hører da med til det daglige Brød vi bede om.

I sig selv er denne Lidenskab i Familie med Hunger. At man kunde æde een af Kiærlighed, er jo noget man undertiden siger, naar man er skrupsulten efter Kys. Men egentligen er man dog kun lekkersulten, naar man er forliebt. Den sande Hunger tager til Takke med daglig Føde: og det giøre de fleste Elskere i vore Tider ogsaa. De stille deres Hunger i de smaa Gader, men beholde alligevel Appetit nok til en god Ret i de store. Og ligesom man undertiden kan være til Giæst, og maae endda gaae hiem og spise sig mæt, saa gives der og de Elskere, som efter at have gottet sig med den søde, men saare fiine Ambrosia, de tilbedte Læber yde, søge hen til et af Frue Venus's Trakteerhuse, og tilfredsstille den ikkun opvakte Appetit med mere solide Portioner, ja stundum forspise sig, saa at Gudindens Broder Merkurius maae sætte dem i Stand igien.

Saaledes gaaer det naar man blander det Physiske med det Moralske. Den Kiærlighed som i dette Blad skal forestilles, er den blot moralske, nemlig den Attraa at leve med en Person, og kunde kalde den sin.

Gaaer denne Attraa til visse Rettigheder, saa er det ikke mere den sande, den moralske Kiærlighed, men den physiske, som ogsaa

for-

foraarsager Sygdomme, men som er for ringe til at sættes ved Siden af hiin ædle Drift. Og er der Fæderne eller Møderarv med iblant de Yndigheder som trække, saa falder den for meget i det økonomiske. Den financerende Kiærlighed giver sielden Sygdomme, naar den er ulykkelig, ligesom den heller ikke giver Glæde naar den bønhøres.

Nei, den ægte, uinteressante og ulegemlige Kiærlighed allene er farligst for Liv og Helbred. Den, I Deilige, vogter Eder for, at den ikke faaer for meget Raaderum.

I kunne ikke undflye den lille Gud. Ikke Blindhed selv udelukker den Skielmsmester. Lanzoni saae et ungt Menneske, som fra sin Barndom havde manglet sit Syn, og desuagtet blev dødelig forelsket i en Pige. Aldrig vare hans Øine blevne slagne af hendes Yndigheder: aldrig havde han seet Roser og Lilier, og Kirsebær i hendes Ansigt: ikke desmindre var han fangen, henrykt, fortryllet. Han kunde med Sandhed sige, en Je ne sai quoi havde indtaget ham. Da de grusomme Forældre nægtede ham den Elskede, gik han fra Forstand og døde i en føie Tid.

Forretninger og alvorlige Sysler anbefales som gode Midler at holde Kiærlighed fra Døren. Men ogsaa disse slaae Feil. Kolden, den slemme Quartanfeber kan undertiden ikke

komme

komme til at ryste een, naar Sind og Siæl have andet at bestille. Det finde vi optegnet om Fabius den Nølevurne, som kommanderede den romerske Hær imod Hannibal. Saalænge han maatte holde Øie med den snilde Carthaginenser, var han fri for Feberen; men denne Giæst indfandt sig med en da capo, da Republiken ikke længere var i knibe. Men Kiærlighed bærer ingen Ærbødighed for Krigens Tummel. See om ikke Spaniens Seierherre Scipio forelskede sig i den deilige.

Dog Henrich den fierde er det største Exempel. I hvor broget Liguen end giorde det for ham, deelte han dog sit Hierte imellem Kiærlighed og den Sag han stridde for.

Kiærlighed finder Behag i at giøre Jertegn, at bevirke mageløse Forvandlinger. Tissot har seet et ungt Menneske, som i sit 20de Aar endnu var en fuldstændig Tosse, kold, følesløs og dum; men som efter at være indtagen af et spansk Fruentimmer, lagde sig paa eengang med saadan Fliid paa hendes Modersmaal at han i 5 Uger var i Staud til at tale med hende, ja i to Maaneder havde han studeret den hele Don Quixote og en Mængde spanske Komedier igiennem, var nu levende og varm, kunde selv tænke, alle hans Sindskræfter havde taget den herligste Vending, og han blev en meget interessant og med Kundskaber beriget Mand.

Hertug-

Hertuginden af Kingston.
(Fortsat.)

Doctor Jackson, en anden geistlig Mand og Medlem af Kongens geheime Raad, blev og spurgt til raads. „Mylady,“ sagde han, „istedet for at lade sig brandskatte af saadan en Gøgler, see til at de faaer fuldstændigt Beviis paa Trudselen og Fordringen. Spørg derefter deres Advokater, om man ikke kan anklage den der vil udpresse Penge ved Trudsler. De maae erindre hvorledes Hertugen af Marlborough forholdt sig, da en Fremmed ligeledes vilde skræmme ham til at rykke ud med Penge; ret de sig efter ham.“

Alle øvrige vare af samme Mening. Doctoren paatog sig at vove en Dyst med Skuespilleren, paa Vilkaar at Hertuginden ikke skulde tage sit Ord tilbage og ikke lade sig frasnakke en eneste Guinee. Han gik til Foote, og meldte ham at han kom som en Ven af Hertuginden med Fuldmagt at lade ham vide, han maatte kort og got erklære, om han agtede at udgive det Stykke som Kammerherren havde forbuden at opføre. Autoren begyndte at opremse alt hvad denne Komedie allerede havde kostet ham; men Jackson faldt ham ind i Talen. „Troer De, min Herre, at give mig ved denne omstændelige Opregning tilkiende, at Hertuginden bør holde dem skadesløs for deres Udlæg, saa maae jeg tilstaae, at de spilder Tid og Umage. De faaer ikke en Skilling.“ Foote vilde spøge og begyndte at læse et Brev, han havde skrevet Kammerherren til, og hvori han beklagede sig over at man

havde

havde forbuden ham at opføre en Komedie, fordi deri blev sagt i at en Dame af Stand tog sine Manchetter forkeert paa. Dette Svar var moersomt; men det kom ikke Sagen ved: og Jackson gientog sit Spørgsmaal. Foote svarte: „Ja til visse agter jeg at lade Komedien trykke, med mindre Hertuginden vil vise sig skiønsom i Henseenoe til hvad jeg taber for hendes Skyld."

Han var alligevel ikke saa ganske vel tilmode, og tilskrev Hertuginden som følger:

„ Mylady,

„ En Medlem af det geheime Raad og Ven af „ Deres høie Naade, som har bedet mig at ikke nævne „ sig, men som De let vil kunne giette, har i dette „ Dieblik været hos mig. Han har forklaret mig, „ hvad jeg aldrig skulde troet, at det i denne Tids„ punct vilde have farlige Følger for Deres Sag, om „ udgav min Komedie: et Spring til Calais tilli„ gemed Dedikatsen og Fortalen i Trykken.

„ I al Sandhed, Mylady, jeg agter aldeles „ ikke at skade Dem, og det skulde giøre mig meget „ ondt om jeg paa nogen Maade foretog mig noget „ som geraadte Deres Ære til

„ I denne Betragtning er jeg da villig til „ det som hverken Deres høie Naades Tilbud eller „ Deres Meglers Trudsler have kunnet bevæge mig til. „ De omtalte Scener skulle ikke trykkes, og der skal

intet

„ intet komme paa mit Theater, eller fra mig af,
„ som kunde skade Dem; dog paa Vilkaar at ikke noget
„ Angreb paa mig i de offentlige Blade nøder mig til
„ at bruge Midler til mit Forsvar.

„ Deres høie Naade seer altsaa det er nød=
„ vendigt De giver de tienlige Befalinger.

Samuel Foote."

„ North End,
Søndagen den 13 Aug. 1775.

Da hun havde faaet dette Brev, sendte hun til D. Jackson, takkende ham for de 1600 Guineer han havde sparet hende, og bad ham opsætte et Svar i hendes Navn. Det lyder som følger:

„ Min Herre.

„ Jeg sad ved Taffelet, da jeg fik Deres taa=
„ belige Skrivelse. Da den ikke fordrer megen Op=
„ mærksomhed, saa vil jeg nok tabe et Dieblik med at
„ besvare den

„ En Medlem af Deres Geheime Naad kan
„ aldrig vente at finde samme Plads hos en Dame
„ af Stand.

„ Jeg veed alt for vel hvad jeg skylder min
„ Værdighed, end at jeg skulde sætte den paa spil ved
„ at give mig af med en nedrig Stratenrøver, som
„ forlanger mine Pænge.

„ Har jeg forhen afskyet Dem for Deres Pas=
„ quillers skyld, saa foragter jeg Dem nu for det
„ Tilbuds skyld de giøre at undertrykke dem. Det
„ er et Beviis paa Deres Satyres Nedrighed. De

er

„ er færdig at give den Tommen eller holde den tilbage
„ ligesom Deres Graadighed tilsiger. Det er Dem,
„ som først har draget Kaarden, og dersom jeg stak
„ min i Skeden, førend jeg havde skaaren Næse og
„ Øren af Dem, kunde De nægte, at et fornærmet
„ Fruentimmer kan have Mod og at en bagtalerisk
„ Theaterprinds kan krybe.

„ Mit Kiøn var nok til at sætte mig i Sik-
„ kerhed for et Mandspersons Angreb; men det er
„ en Afkom af en Uhyre jeg skriver til, og jeg van-
„ helligede det Ord Menneskelighed, om jeg tillagde
„ en Foote det.

„ Klædt i min Uskyldighed som i et Pandser,
„ kan jeg staae mig imod en heel Hær af Fiender: og
„ forsikret om aldrig, i det mindste ikke med min
„ Villie, at have fornærmet nogen, tør jeg haabe,
„ at et tappert og ædelmodigt Folk vil tage mig i
„ Forsvar imod en theatralsk Bandits Ondskab. Jeg
„ skal lære Dem, at omendskiønt jeg af Medlidenhed
„ vilde hiulpet Dem i Deres Trang, foragter jeg
„ dog den Bisterhed, med hvilken De vil tvinge mig
„ til at stoppe Dem Munden med Penge.

„ Imidlertid tilstaaer jeg at der er noget i
„ Deres Medynk som indignerer mig. Et saadant
„ Tilbud, fra Dem, røber paa samme Tid Deres
„ Ubluehed og Deres Hovmod. Den Medynk De
„ har sendt mig, skal jeg giemme, til den Morgen
„ da de opgiver Aanden i Gallien: jeg skal da skikke
„ Dem den tilbage med en Amor, tilligemed en Kruke

„ Mund-

„ Mundpomade og et Chor som skal synge en Hvile=
„ sang over Dem.

E. Kingston.

„ Kingston House
„ Søndagen d. 13 Aug. 1775.

„ P. S. De havde faaet dette Svar før,
„ dersom min Kammerjomfrue ikke havde skrevet saa
„ langsomt."

Imod D. Jacksons Raad og Bøn, lod hun indrykke begge Breve i Aviserne; men Foote var ikke seen førend han gav følgende bidende Svar.

(Fortsættes.)

Logogryph eller Ordgaade.

Det uvist er, om jeg var nogensinde til;
Men at du seer mig dog du neppe nægte vil.
Gid jeg behager dig. Med sex jeg paraderer.
De byder dig et Tal som Christenheden ærer;
Saa Friheds Billede, som nu det smukke Kiøn
Tilegner sig; dernæst hvad Penge, Magt og Bøn
Smukt burde lade staae; en Drik som Britten ynder,
Og hvorved ogsaa du tit mod din Helbred synder.

Hertha.

No. 6.

Kiøbenhavn den 18 Mai 1789.

Lotteriet.

En Fortælling. Frit efter det Franske.

Med sine Gaver Lykken tumler om:
Med Overflødighed og Fattigdom
Hun leeger som et Barn. Nu rundelig hun giver,
Og nu paa eengang karrig bliver.
Eens Liid til hendes Gunst er alt for stor,
En anden alt for lidt paa hendes Godhed troer.

En Dag, da galonneret Dreng
Greb i den hellige Maskine
Og Bumbelbum, Snadreng Snadreng
Forkyndte Gammel Torv — en ikke trokken Quine,
Blant disse hundrede, som fik
For deres sidste Skierv Valuta — i Musik,
Der stod en fattig Karl, hvis nøgne Legem røbte
Hvor dyrt han den Rundara kiøbte.

Han længe stod saa kold og stiv,
Og mestendeels saa nøgen, som en Støtte.

Om-

Omsider fik den Synder Liv.
Han raabte: „Disse Tal kan intet nytte.
Nei, mine gamle tre jeg burde holde paa:
Paa mine gamle tre jeg atter sætte maae.
Jeg veed, for Pokker, eengang skal de komme."

Og trøstig greb han i sin Lomme,
(Den salig Frakkes Efterleverske,)
Den sidste Eiendom han der opfiskede,
En Messingdaase. Ja, du og maae vandre,
Og bringe Ternen hiem. Jeg som saa mange andre
Med sammenlagt Papiir kan hielpe mig:
Og, kiære Ven, saafremt jeg bliver rig,
Jeg ganske vist dig nok skal ransonere,
Og du skal til min Død min egen Daase være."

En rig og fornem Herre gik forbi,
Og saae paa Lykkens Giæk og Monologen hørte.
Saa stor en Daarlighed til Ynk hans Hierte rørte.
„Men er det muelig, dette Raserie
Kan gaae saa vidt? I saadan Tilstand, Kiære,
At spille med paa Tal! I vil jo fattig være."

„Forlad mig det, jeg sikkert haabe kan,
At Lykkens Hielp vil sætte mig i Stand.
Paa gode Numre kan en brav Karl gierne
Med otte Skilling vinde sig en Terne.
Og faaer jeg den, saa er jeg lykkelig,
Saa tar jeg Borgerskab og gifter mig:

Jeg allerede veed den Kielder jeg skal leie,
Indtil jeg hele Gaarden faaer i Eie.
O, naadig Herre, sligt har man seet før,
En Haandevending tit eens Lykke giør.
Det Haab har jeg, det visse Haab ledsager
Mig hvor jeg gaaer: Bekymringer og Plager
Kan ikke bide paa mig: thi jeg veed
En Terne Ende giør paa al Gienvordighed."

„Men er det rimeligt paa Lykketræf at haabe?
Nei, Kiære, saadan Drøm indtager kun en Taabe.
Paa Slump i Verden intet skeer:
Sin egen Lykkes Smed den Dødelige er."

„Hvorledes? De, min naadige Herre, siger
At Lykken ei paa Slump ophøier og beriger?
De er jo selv Beviis derpaa,
Hvor vidt et Lykketræf kan gaae.
Af eget Smedeverk De ikke skulde bramme.
At De er anseet Qvist af ædel Stamme,
Og efter Fædrene en Hoben Godser har,
Mon det ei Slumpelykke var?

„Beskiæmmet taug den høivelbaarne Vise.
Vel kan vi ikke ham med Messingdaasen prise:
Personen gav et saare næsviist Svar;
Men talte ellers dog just ikke som en Nar.

Tode.

Noget pharmacevtiskt.

Det væsentlige Viinsteensalt eller den krystalliserede (rettere den concentrerede) Viinsteensyre i den fuldiske Pharmakopoe, giver Recensenten i Monthly Review (App. to Vol. 79) Anledning til at rose den allerede af Hr. Tychsen anførte Forbedring i denne Proces. Naar man istedet for Krid, eller præparerede Østersskaller (som den omtalte Pharm. foreskriver,) tager kalcinerede Østersskaller, som er en lustfri Kalk, og deraf saa meget som fuldkomment mætter Viinsteensyren i Cremor Tartari, saa erholder man i Luden det fixe Ludsalt, som var i disse Krystaller, og ingen tartariseret Viinsteen, da denne Syre har større Affinitæt til den lustfrie Kalk end til Planteludsalt. Ti Dele Cremor fordrer fire Dele tør Kalk. Ved denne Proces erholder man det fixe Planteludsalt paa en næmmere Maade end ellers. Engelskmanden paastaaer, at det saaledes vundne Ludsalt virkeligen er lustfrit.

Han roser og den Maade, at hænge de Planter, hvoraf man vil have det destillerede Vand, i en Linnedpose over Vandet, istedet for at lade dem macerere, da dette alt for let foraarsager Empyrevma. (Men skulde sligt giennemreisende Vand kunne svangres med ligesaa mange Kræfter?)

Har en Poet Nytte deraf at han omgaaes de Store?

Unægteligen er den ædle Uafhængighed, den gyldne Frihed, for en Digter som for en Philosoph det høieste Gode. Heller at lide Mangel, heller at boe under Loftet, ja at lade sig satyrisere af en Hogarth, end at underkaste sig den Tvang, som Hoflevnet og Courialisering medføre, er den sande Poets Tænkemaade. Han agter ikke det Vellevnet, som andre svømme i: han har nok i den Bevidsthed af sin Talent, i den salige Forsmag af sin Udødelighed, og frem for alting i den stolte Følelse af sin Magt, at kunne dele denne Udødelighed med andre, at kunne som en Ørn paa sin Flugt op i Skyerne tage den Mand, han er indtagen af, paa Ryggen, og sætte ham af imellem Stiernerne.

Den levende Indbildningskraft forhøier desuden alle hans faa Glæders Værd. En halv Pegel ung Viin bliver i hans Øine mere end en Flaske Champagner, og en Bolle Punch er for ham en Ocean, hvori en Verdens Sorg kunde druknes. At denne Evne at giøre Mirakler, at danne sig et Skildpaddetraktement for en Marks Penge, boer i ham, er hans egen; at han er Mand for den Heltinde, der kan koujonere Kæmper, Madame Fortuna, at han kan

slaae Knep for Skiæbnen, det føler han, og det opløfter ham over alle Dødelige.

Dog det som er endnu mere smigrende, er den Frihed som den ubundne Poet har, at han kan lade sin Muse raade efter eget Tykke. Den sande Digteraand er elektrisk: han maae være isoleret, for ret at føle og beholde den. Venner og Velyndere, Patroner og Mecæner, binder Hænderne paa ham: han tør ikke rose Peder for ikke at støde Povel; han tør ikke revse den ene Daarlighed, thi saa faaer Cajus en Snert; han tør ikke male en anden Galskab, thi saa har Sempronius siddet for ham. Og han kom jo til Sempronius, han lærte ham at kiende — kanskee for at giøre ham latterlig eller forhadt? — Ja, just derfor indlod han sig i Omgiængelse med ham! Han blev hans Ven, for at jage ham Dolken i Brystet.

Saa dømmer Verden. Den udlægger alting til det Værste. Derfor bliver en satyrisk Digter saa gierne fri, gaaer saa gierne allene. Man veed da han sigter ikke til særskilte Personer, han har ingen Mønstre: han skildrer Idealer; han mishandler i det mindste ingen Venner og Veiyndere, thi han har ingen, eller bryder sig om ingen.

Men har en Digters Muse Nytte deraf, at hun ikke er under noget Baand, at hun har

fri

fri Flugt, saa taber hun og meget ved at blive fremmed i den fine Verden.

Den Poet som ikke kommer uden for sin sædvanlige Vennekreds, som isolerer sig for meget, kan aldrig glimre i hvad Fag han vil. Han kan lade sig høre i Oldtidens, i Hyrdernes, i Heltenes Sprog: thi det lærer man af Bøger som hebraisk og grædsk; men Poesiens levende Sprog, som Verden taler, lærer han ikke i sin Eenlighed og af sine Autorer.

At spøge som en Voltaire og en Wieland, at give sine Vers det sande Ædle, den elskværdige Utvungenhed og Ynde, at lægge i sine Fortællinger den gode Tone, at luttre sin Smag, sit Vid, sin Lune, at bevare sin poetiske Aare for al Smitte af det Ureene og det Grove, sit Sprog for Ord, der allene ere Dagens og Kredsens Fostre, at vaage over sin Muse at den ikke bliver Partieaandens, Hads og Misundelses Tienerinde, at moere uden at blive anstødelig, at gaae ind i Naturen og i Livet uden at opvække Væmmelse, at synge lave Scener, som om han fløi bort over dem, ikke som om han hængte i dem, det lærer han ene og allene ved at omgaaes de Store, ved at leve og svæve i den fine Verden.

Ja hans Talent forfines, forædles, forhøies ved denne Omgængelse. Reglerne ere og en Fiil, men en grov Fiil: den rette Politur

tur, som strækker sig til Tanker og Billeder, kan ikkun det gode Selskab give.

Utvungenhed og Ynde har alt det som bevæger sig omkring høie Personer: Utvungenhed og Ynde meddeeler den Store alle dem som have daglig Adgang til ham, og have Receptivitæt nok til at modtage dem. Og denne Modtagelsesevne har ingen mere end en ung Poet. Nytter han da Leiligheden, saa bliver hans Vers idel smaa Hofmænd, der altid vise sig til deres Fordeel, altid ere fulde af Gracer og Elegancer. De ere maaskee mindre stærke og vægtige, end de som ere fødte i den forhen omtalte Uafhængighed; men de ere og mindre stive og barske.

Derfor kan man og strax kiende paa en Digters Arbeider i hvilken Kreds han har bevæget sig. Derfor lade en Voltaire, en Wieland og flere Fyrstevenner hele tusinde tilbage i Ynde og Siirlighed. Derfor kan ogsaa den Poet, som Naturen og den lærde Kultur allerede har dannet til een af de største i hans Folk, intet ønskes bedre, end den Politur, som den store Verden giver.

Parnasset allene giør ikke en Digter fuldkommen: Olymp skal lægge den sidste Haand paa ham.

Disse Tanker ere upartiske: da jeg selv heller vil være mindre god Poet, end en mindre frie Mand.

Mere

Mere om Kiærlighed som en Kilde til Sygdomme.

Weber har oplevet en lige saaden Forvandling. En ung Embedsmand blev fortryllet af en Haandværksmands Datter, og hun var taabelig nok at give ham Kurven fordi han ikke var hendes Lige. Velbyrdigheden lod alt Haab om Velbaarenhed fare, blev i sit 32te Aar Hattemagerdreng i en Naboekiøbsted, omsider Mester, og levede med sin Elskede meget lyksalig.

Ja visseligen giør Kiærlighed ofte under fornuftig Bestyrelse megen Nytte; men den giør dog langt tiere Ulykke. Derom ville vi nu anføre Exempel, alle Hierter som begynde at klappe, til Lærdom og Advarsel.

Uheldig Kiærlighed foraarsager hos utallige Personer Melancholie eller Svindsoet. I England er det smukke Kiøn denne Sygdom meget underkastet: de kalde det der et brusten Hierte, a broken heart.

Ambrosius Stegmann saae en Student blive melancholsk af Kiærlighed; man opvakte Haab hos ham formedelst en falsk Skrivelse, og han kom til Forstand; men da han siden erfarede at han var bleven bedragen, faldt han i igien og døde.

Johannes Dolæus havde en Patient som ulykkelig Kiærlighed havde giort epileptisk: det

det forønskede Giftermaal gav ham sin fuldkomne Helbred igien.

Nicolaus Tulpius beretter, at en ung Engelskmand, som fik et grusomt Nei af sin elskede Hollænderindes Fader, blev siddende som en Støtte, og rørte den hele Dag ikke en Haand, indtil man raabte ham det glædelige Ja i Ørene, da han strax sprang op og kom til sig selv igien.

Simon Schulz gik til en Hovmester ved et Par unge Herrer. Denne Mentor var af en deilig Pige i Huset bleven saa fortryllet, at han havde tabt Mælet. Gudindens Nærværelse og venlige Tiltale gav ham Liv og Stemme igien.

Van Moor saae en Jomfrue blive rasende, da hun hørte hendes Kiæreste havde taget hendes Søster.

Dog den store Digter og Philosoph Lucretius selv mistede (om jeg husker ret) formedelst ulykkelig Kiærlighed den Forstand, som har giort hans Navn udødelig. Frue Venus lønnede ham kun slet for sin Dedikats.

Tissot melder om en græsselig og dødelig Epilepsie, som var en Følge af saadan en ulykkelig Kiærlighed.

Lige saadan en Jagttagelse læses hos Schenk.

Trou=

Troubadourernes Historie beretter, at en vis Wilhelm de la Tour mistede sin Forstand ved at miste sin Elskede. Han troede ikke hun var død, og søgte hende overalt, (som en anden Orphevs), men da han ingensteds fandt hende, sørgede han sig ihiel.

Amasius de Belenvey døde af Græmmelse, da hans Infante var gaaen i Kloster.

En Dame i Siena tog Keiser Karl den V Livet af, ved at tage hendes Kiæreste fra hende.

Valeriola taler om en Kiøbmand, som havde giort en falsk Spekulats i Kiærligheds Negotie, og deraf blev forrykt, saa at han ideligen havde med hende at bestille, sukkede og tilbad een Tid, og saa igien giorde hende de bitterste Bebreidelser, ligesom hun var tilstede.

Quercetanus anfører ogsaa et beklageligt Exempel. En ung Franskmand elskede Prindsessen af Mantua inderligen. Han fik af en anden et Æble, som ham uafvidende var forgiftet. Han forærede Prindsessen dette Æble; men da han hørte at det vilde koste hende Livet, gik han til hende, bad hende om Forladelse, og døde for hendes Øine.

Dog Beviis nok paa hvad Magt Kiærlighed har over| det menneskelige Hierte, og derved over Liv og Helbred.

Men

Men denne Drift giør og stor Nytte. Vi have allerede seet et Par Exempler derpaa. Kiærlighed til en dydig Person danner maaskee mere til det Gode end nogen anden Ting: deraf det Vers, som Tissot anfører:

Chimon aima, puis devint honnête homme.

Og deraf de sande Ord vi læse hos Higgons:

Love is that Passion wich refines the soul;
First made men heroes, and those heroes gods.
Its genial fires inform tbe sluggish mass,
The ruggish soften, and the tim'rous warm,
Give wit to fools and manners to the clown.

Tanker. Af det Franske.

Lidenskab giorde (den berømte Skuespiller) Lekain smuk. Man glemte hans nædle Vært, hans gemene Træk; han opløstede sig, han adlede sig. Lekain forsvandt, og hans Siæl gav hans Udvortes det Ædle og Stolte af en Helt.

Det var i en Følelse af den skabende Magt Lidenskaberne have, at et Fruentimmer spurgte dem

dem, der havde yttret Forundring over hvilken Elsker hun havde valgt: har han elsket Dem?

Sund Forstand (le bon sens) er et svagt Lys, som udbreder sig kun over en liden Horizont, og som er tilstrækkelig til at veilede den, hvis Udsigter ikke gaae længere.

Seneka har sagt, at det behageligste Syn for Guderne var en dydig Mand i Strid med Gienvordighed. Et andet ligesaa behageligt Syn er en dydig Konge, som kiæmper imod de Fristelser man hypper omkring ham, som stopper Ørene for Smiggers Røst, som adspreder den Taage hvori man vil skiule Sandhed.

Der gives lyksalige Dage, men ikke et lyksaligt Liv: det var en tryllende Drøm som man ikke vaagnede af.

Paa vor Maade at føle beroer vor Lyksalighed langt mere end paa de Fordele vi besidde.

En Mand som laae paa Steil, og blev af Præsten formanet til Taalmodighed, raabte: O! min Fader, det er længe siden at jeg ikke har smagt den Sindsroelighed jeg nu er i.

En meget riig Mand i vore Tider, som formedelst sine store Midler kunde nyde alle de Forlystelser han behagede, som havde en blomstrende Sundhed og det smukkeste Udvortes, døde af Sorg over at han — ikke var adel.

Hertuginden af Kingston.

(Fortsat.)

„Til Hertuginden af Kingston.

„Mylady,

„Endskiønt jeg hverken har Lyst eller Tid til at svare „paa Deres Megleres grove Angreb, saa er dog en „Brevvexling med Deres høie Naade en alt for stor „Lykke, end at jeg skulde nægte mig den.

„Jeg kan ikke andet end troe, at De havde giort „bedre om De havde svaret paa mit Brev førend De „gik til Bords, eller sat det op til en anden Morgen, „en Tid som er mere kold og roelig; thi da havde De „været i en Sindsfatning at kunne indsee, at jeg „med fri Villie samtykte den Ansøgning, som De „paa saa mange Maader har søgt at faae opfyldt.

„Mylord Mountstuart, for hvis elskværdige „Egenskaber jeg bærer den største Høiagtelse, og hvis „Navn Deres Meglere have brugt saa ganske upas- „sende, veed, at da jeg havde den Ære at see ham i „Kingstonhouse, hvor Deres høie Naade havde til- „ladt mig et Møde, jeg var saa langt fra at bede om „Deres milde Hielp, at jeg forkastede Deres glim- „rende Tilbud med al den Foragt de fortiente: og „sandeligen min Konges Naade og Publikums Yn- „dest sætte mig i den Stand, at jeg kan være Deres „Godhed foruden.

„Men

„ Men hvorfor vil De væbne sig imod mig
„ med Deres Pandser? Jeg har ingen fiendtlige
„ Hensigter. Jeg har med Daarlighed, ikke med
„ Udyd at bestille. De maatte dog have bemærket,
„ at de Scener, som De er uforstandig nok til at
„ hentyde paa sig, intet indeholde, som kunde sigte
„ til de smaae Tildragelser i Deres Liv og Levnet,
„ der nu har sat Retten i saa stor en Bevægelse.
„ Imidlertid er det mig kiært at erfare, at Deres
„ Uskyldigheds-Kiortel er endnu i god Stand. Jeg
„ tilstaaer, jeg havde frygtet for at den var for meget
„ slidt til at kunne bæres. Himmelen give den maae
„ holde Dem varm næstkommende Vinter.

„ Hvad de Forfædre angaaer, som Deres høie
„ Naade beviser mig den Ære at laane mig, da for-
„ moder jeg at det nok skulle være metaphoriske Per-
„ soner, og at min Muse, ikke min Person, skal være
„ deres Afkom. En Vildmand og en Kiselinke ere,
„ poetiskt talt, gode Forældre, helst for en komisk
„ Autor: den første til at meddele ham Lune og Mun-
„ terhed, den anden til at give ham Yndigheder
„ og indtagende Manerer. De veed nok, Skuespil-
„ lere og Kiselinker leve af den Fornøielse de give Pu-
„ blikum. Deres høie Naade er den eneste i Verden,
„ som ikke har hørt tale om Fruentimmere, der have
„ vidst ved smaa lyseskye Konster at giøre en stor og
„ glimrende Lykke. Skulde De troe for Alvor, at
„ jeg skylder Livet til det moersomme Par, som De

„ har

„ har fundet for got at nævne, saa maae De vide „ at dette er en grov Feiltagelse. Min Fader var „ en nyttig Øvrighedsperson og en agtværdig Herre„ mand, som det hele Grevskabet Cornwallis kan „ bevidne. Min Moder, en Datter af Sir Edward „ Goodere, Parlementslem for Herefordshire, an„ gaaende, da havde hun anseelige Midler og en „ ubesmittet Karakter, omendskiønt Deres høie Naade „ har behaget at nedsætte begge Dele. Hun blev 80 „ Aar gammel, og det som endnu mere vil sætte Dem „ i Forundring, hun var kun eengang gift i alle „ sine Dage.

„ Jeg er Dem uendelig forbunden for den „ Foræring som De har tiltænkt mig, naar jeg, efter „ Deres artige Udtryk, skal opgive Aanden i Gallien. „ Men hvor vil de faae den Amor fra som skal bringe „ Pomadekrukken? Jeg frygter at denne lille Gud „ med sine nydelige smaa Brødre for længe siden er „ gaaen ud af Deres høie Naades Tieneste.

„ Maatte jeg være saa fri og spørge, om De„ res Kommerjomfrue og Geheimeraad ikke hedder „ Jackson, og om De ikke klæder hende sort, paa „ Deres Sørgeskiørters Bekostning?

(Resten følger.)

Hertha.

No. 7.

Kiøbenhavn den 24 Mai 1789.

Dame=Turbanernes Oprindelse.
(Indsendt *).

Vi hine gamle gyldne Dage
I Tanken kalde vil tilbage,
Da Sorger fly'de skyldfri Bryst;
Da Sønnen var sin Oldings Trøst;
Da hver en Pige var Mandinde,
(Hvor er nu saadan Tid at finde?)
Da Skik ei Bruden rødme bød,
Naar villigt Ja paa Læben lød;
Da Skioldmøe Heltedyder skiønned,
Og med et Kys hans Seier lønned.

„Ak hvilken Tid!" saa raabte hist
En Klynge aldrende Matroner.
„Hvad var der bleven af tilsidst
Med kæmpelige Amazoner?
O Gud skee Lov! Det er forbi,
Vi er for saadan Tummel fri."

Saa

(*) Af C———r. Nogle Forandringer og Tillæg beder jeg denne haabefulde unge Digter om Forladelse for.

Saa taler og de pene Piger,
Der neppe vide hvad de siger,
Og kræsne vrager dog hvert Ord,
Som alt hvad Mode var i Fior.

Som sagt i hine gamle Dage,
Hvis Sæder nu saa slet behage,
En Heltes Ven hver Pige var,
Og nordisk Mod i nordisk Hierte
Hos udvalgt Knøs at agte lærte,
Og blanked selv det Skiold han bar.

Hvad kan til mandig Daad saa række,
End naar det Søde, Elskov har,
Allene giemmes til den Kiække?

Frue Freja (*) saae med elsket Thor (**)
Sin Lyst paa heltesalig Nord.
Men ak! det Skuespil forsvinder,
De gyldne Tider glide hen;
Og Aar og Sekler selv bortsvinder,
Men bringer ei den Tid igien.

Dog Freia paa et Middel finder.
Hun gav et herligt Giæstebud,
Hvortil sig samled hver en Gud.

Her

(*) Skiønheds og Kiærligheds Gudinde.

(**) Krigens Gud, hendes Gemal.

Her sad de nu ved brede Borde.
Da et og andet kom for Orde,
Saa tømtes snarlig Fad for Fad,
Og Miøden giorde Hiertet glad
Just som det nu mod Enden lakked,
Og man om gamle Tider snakked,
Af duunbløð Stoel hun reiser sig,
Den unge Morgenrøde lig,
Naar den af Havets Skiød fremtræder,
At vække alle Jordens Glæder.
Dog hvorfor søge Lignelser,
Da ingen hende værdig er?
Undtagen een, min Læser kiender;
Een i hvis hulde Øie brænder,
Ophøiet Dyds den rene Ild;
Hvis himmelblide Godhedssmiil
Hvert Bryst med sød Beundring fylder,
Hver Tanke til en Lovsang tryller;
Hvis Miner og Bevægelse
Er Lyst og Leeg for Gracerne.
I hendes Deilighed og Ynde
Sees Asgaards (*) skiønneste Gudinde.

„Min Fader, Guders store Gud,"
Saa talte Freja. „Verden bæver,
Naar du til Straf din Lynild hæver,

Det

(*) Odins Bolig.

Det Skabte lyder dine Bud.
Du veed der var en Tid i Norden,
Da Leding (*) alles Attraa var.
Saa langt dens Sønner Vaaben bar,
De spredte Redsel over Jorden.
Endog dens Døttre havde Mod:
De blegned ei ved Venners Blod.
Men denne Diærvhed er forsvunden;
Til bløde Sæder, Følsomhed,
Nu kiælne Slægter synke ned:
Og Fias af Daarskabs Aand opfunden,
Nu holder Helters Afkom bunden.
Hvor før det ædle Øl og Miød,
Som i et jordisk Valhal (**) flød,
Der gotte sig nu Kiæmpers Sønner
Med Pladder kogt paa brændte Bønner,
Med fjerne Landes Druesaft.
Det er forbi med Mod og Kraft!
Nu fremmed Vellyst, laante Sæder
Vanslægtet Norden ene glæder.
Min Fader ak! hvor smertelig
Er dette stygge Syn for mig!
Min Thor vel intet har at klage.

Han

(*) Krigstog.

(**) De Saliges Bolig.

Han siger: der er Mænd tilbage,
Der staaer endnu med samme Mod
Saa fast som deres Fædre stod;
Ja Mænd, der seiertørstig svømme
Til Kampen over Elv og Strømme.
Men for mit Kiøn jeg mig undseer:
De fleste alt for kiæl'ne er.
Langt fra den Elskede at byde
At haste kiæk til farlig Dyst,
De ved hans Afskeedskys henflyde,
Og slynge ham til bange Bryst.
O! kunde jeg den Vanart rette,
Hvor var jeg da ei lykkelig!
Men ak! til at udføre dette,
Min Fader selv maa hielpe mig.
Til dig jeg derfor mig henvender,
Dig stor i Viisdom som i Daad:
Jeg af dit Hoved venter Raad,
Og Styrelse af dine Hænder."

Han smilende gav dette Svar:
„Du veed, min elskelige Datter,
Med sligt jeg nødig mig befatter.
Jeg alt for ofte prøvet har,
I qvindelige Ting at raade,
Det giør min Huusfred ingen Baade:
Det giver mere Præk end Roe."

(Her Frigga (*) Rynker slog paa Næsen.)
„Det hele Fruentimmervæsen
Er uden for min Kreds. I to,
Du og din Moder kan jo gierne
Bestyre hvad der hører til:
Og hvis jeg kiender Qvindehierne,
Paa Raad I hastig hitte vil.
Imidlertid jeg nok kan lide,
At du de Piger tar dig nær.
Og dette maae I begge vide,
Den som i Paafund heldigst er,
Skal sidde ved min høire Side,
Og sige sine Tanker med,
Naar jeg og Thor og andre flere
Har Ting af større Vigtighed
I vort Conseil at debattere."

De begge hastede afsted,
Mod smukke Pigers Følsomhed
Et kraftigt Middel at udfinde,
Og derved et misundet Sted
I Guders høie Raad at vinde.

Hver af dem i sit Kabinet
Den Sag alvorlig tog til Hierte,
Og pønsede, og mediterte;
Men fandt den Ting var ei saa let.

Nek

(*) Odins Gemalinde.

Nei Paafund koste stundum Møie,
Frue Frigga mest dog piinte sig,
Hun var forlegen Digter lig:
Naar Rimet ikke vil sig føie,
Nu han forgieves tygget Pen
I haabløs Vaande kaster hen,
Nu atter griber den igien,
Og slipper ei sit kiære Foster,
Hvor megen Piinsel det end koster.
Ei anderledes Frigga stod;
Dog Modet hun ei synke lod,
Nei, sødest Haab hun ei lod svinde.
Det var saa saare smigrende,
I Odins Raad en Plads at finde,
Og see ham lidt paa Fingrene.

Men Freja ei saa længe sveder,
Og efter frugtbar Tanke leder,
Hun veed hvad Pynt udrette kan:
Og derpaa bygger hun sin Plan.
„Triumph! nu har jeg Seier vunden!"
Saa brød hun i sin Glæde ud:
„Det Middel som jeg har opfunden,
Vil vist behage Guders Gud.
Jeg med en Mode vil begynde,
Med umodstaaelig Prydelse:
At lokke til det Mandige,
Jeg vil forene det med Ynde.

Om

Men jeg saa snildt det bruge vil,
At spøgende det tiener til
De gamle Tiders Mod at vække.
Den nydeligste Pynt hun har,
Sit tynde Trylleslør hun tar,
Usmittet Skiønheds klare Dække.
Med silkebløð geskiæftig Haand
Til Hatteform det Flor hun bukker,
Og af sit Halsbaand Perler plukker,
Og af sit Belte deiligst Baand.
Med dem det Smykke hun omslynger;
Med sleben Staal hun det betynger,
Der efterligner Vaabens Glands.
Og Haar og Bryst maae Blomster yde,
Med trofast Elskovs Heltekrands
Den ny Opfindelse at pryde.
Hun glad til sine Giæster iler
Og viser seiertryg for dem
De hvide Hænders Skabning frem.
Forundret Fader Odin smiler.
„Nu raaber han,“ jeg atter seer,
Min egen Datter Freja er.
Ja, Guder, strax paa Raad at hitte
Er hende saare let. Jeg troer
Den Skielm vil ved det grønne Bord
Tit rigtig komme os til Nytte.“
Med Guddoms Ynde aabner hun
Den evig søde Rosemund,

Og beder Nordens bedste Glæde
At tage Plads paa hendes Sæde.
„O du, hvis Deilighed og Dyd
Er Himlens Lyst og Jordens Fryd,
Du alles Dine paa dig hæfter:
Alt hvad af dig ynder de seer,
Dem dyrebar og helligt er:
Dig tusind, tusind dannes efter.
Tilbedningsværdige, modtag,
Paa denne, Freja's Seiersdag,
Den Pynt, som skal et Middel være
At hæve Oldtids sunkne Ære.
Lad Synet af den Prydelse
Hiin kiælne Følsomhed fordrive,
Og Oldtids ædle Aand oplive
I de henrykte Deilige.
At de paa Mod og Kiækhed skiønner
Og vælger sig blant Landets Sønner,
Helst den der strider som en Mand
For Konge og for Fædreland."
Saa sagde hun og satte hende
Den første Dameturban paa,
Og alle som den Høitid saae
Gav sød Fornøielse tilkiende.
Ja hele Asgaards Haab og Lyst
Uheldig Frigga selv henrykte:
Hun gierne tilgav alt, og trykte
Den Himlens Yndling til sit Bryst.

Mit

„Mit Tab" saa siger hun, „jeg glemmer
Ved denne sande Yndighed.
O du, som alt det Gode fremmer,
Frem og aa Freja's Oiemeed.
Bliv ved blant Kiønnet at udbrede
Hver reen og ædel Følelse,
Og gierne maae de da tilbede
En Guddom i dit Billede."

Anekdoter.

En meget rig Prælat ønskede en fattig Landsbyepræst, som han havde hiulpet til et uselt Kald til Lykke med den sunde Luft han vilde finde der. „Ja, naadig Herre, „svarede Præsten," Luften vilde være meget god, dersom jeg kunde leve af den."

Garrick saae engang, at en Skuespillerinde strax efter en heftig Replike fuld af Forbandelser, lod sine Øine ganske rolig spadsere omkring i Loger og Parterre. „Det er ret en from Pige sagde han: hun kan blive vred, men hun er strax god igien."

Om Kaalrabi.

Hr. Sonnini de Manoncourt har meddeelt Academiet i Nancy en Afhandling, hvori han mangfoldigen roser den saa kaldte finlappiske Kaalrabi (Chou navet de Lapponie, som

en

en Plante, der kan taale den største Kulde, der giver overmaade meget af sig, der er alle Slags Kreaturer behagelig, og giver Køerne megen god feed Melk, uden at den faaer nogen Bismag. Han har giort et Par Stude feed med denne Rod, men allehaande Kreaturer og Fugle have den samme Virkning deraf. Endog for Mennesker er det en meget god Føde, (dette er noget nyt i Frankerige), og Bladene kan man have hele Vinteren igiennem.

I Sverrig har man længe nyttet denne Plante, og siden 1767 er den og i Brug i England. (Vi have den ogsaa, men den er ikke i almindelig Brug, da den dog er en Rival af Kartøfler.)

Om Lysets Indflydelse paa Saltenes Krystallisation.

Hr. Chaptal havde tit bemærket, at Saltene helst de metalliske, havde krystalliseret sig paa den Side, som var Lyset modsat. Han giorde derfor 200 egne Forsøg med næsten alle Slags Middelsalte. Han lod dem alle opløse i destilleret Vand i Atmosphærens Varme, heldede dem igiennem en Tragt ind i Glassene, saa at der intet kunde sprøite paa Siden, og bedækkede det halve oven og neden med sort Taft. Disse Glas stode i Værelser uden Kaminer, hvor alle Sprækker vare vel tilklinede, og Lyset faldt allene

allene igiennem et Hul i en Vindueskodde. — Med den største Attraa søgte Krystallerne til den lyse Side af Glasset; Skorpen løftede sig inden 24 Timer nogle Linier over Fluidum, medens i den mørke Halvpart ingen Skorpe ingen Rand viiste sig: ja man saae et ordentligt Skillemærke imellem Lys og Skygge. Med Zink- og Jernvitriol lykkes det bedst. Hvor der er det meste Lys, søge Krystallerne mest hen. Ved at forandre det sorte Taftes Leie, kan man flytte Krystallisationen. Ved Vandets Bortdunstning sætter sig vel ogsaa en Krands paa den mørke Side, men den løfter sig aldrig over Fluidum. Jo mindre et Salt deliquescerer, jo hastigere og høiere anskyde Krystallerne, mest de metalliske Salte.

Hvad han siger om Krystallernes Skikkelse maa vi i dette Udtog forbigaae. Da de gierne danne Rødder og Greene, kalder han dette Særsyn ikke Krystallisation, men Vegetation. Med en liden Tilsats af Syre kan man faae denne Vegetation til at blive endnu smukkere, som især bemærkes ved overmættet Vitriolviinsteen.

Imidlertid er Lyset allene ikke i Stand til at frembringe Vegetation: Luften skal ogsaa have Adgang: saasnart denne paa een eller anden Maade blev udelukket fra Opløsningen,

skede

skede ingen Vegetation. Denne gik heller ikke ret for sig hvor der manglede Lys.

J. enc. T. I. P. I. 1789.

Chiurgiske Nyt.

Hr. Bernard, Orfevre mecanicien boende i la Cour du commerce, fauxbourg Saint germain fabriserer hule Sonder og Bougies af elastisk Harpix, som de Herrer Louis, Ferrand, Basilhac, Brun, Sue, Sabatier og Vicdazyr have givet de fordelagtigste Vidnesbyrd. De koste overmaade lidt.

Om Pulsaarer og Hiertet.

Om Anevrysmer handler Hr. Walther i Nouveaux mémoires de l'academie de Berlin, année 1785. Han fandt i fire slige Pulsaareposer nær ved Hiertet, at en jordagtig Afsætning imellem Hinderne havde giort Muskeltraadene skiøre, saa at de vare brustne, og derved havde givet Anledning til Udspændningen. Hos ingen af disse tre vare Rygbenene angrebne. De døde alle tre apoplektiske. Et fierde Anevrysma havde rimeligviis taget sin Oprindelse af mange dygtige

Smæk

Smæk med den flade Kaarde over Ryggen. Denne Pose havde angreben Rygbenene og Ribbenene. Den strakte sig fra det 7de til det 12te Ribbeen, og kan tiene til Advarsel for unge Chirurger, at de ikke saa ligefrem aabne en Hævelse paa Ryggen, førend de vel have overveiet alle Omstændigheder.

Om Hiertet og dets Sygdomme. Da han har aabnet nogle tusind Legemer, saa kan han tale med om hvad der er sieldent eller almindeligt. Hiertets Størelse er langt fra ikke altid i Forhold til Legemets Størrelse; Kiønnet giør heller ingen Forskiel. To Gange fandt han Hiertet saa stort som i en Stud. Ved det ene var den store Pulsaare meget snever, og derfor var Manden efter megen Ængstelse død apoplektisk. Den anden Person var kun af maadelig Høide og Styrke. — De smaa Hierter have mindre Fit end ellers, og deres Kammere ere mere udspilede. Slige Mennesker maae have en hastig Puls, og ofte være underkastet Besvimelser. — Ikke eengang saae han, hvad hans Lærer, Bůtner, havde seet, et laadent Hierte, nemlig hvorpaa den koagulerede Hierteposevædske havde dannet Trevsler. — Han har seet et Steatom paa Hiertets Spidse: Patienten døde apoplektisk. — Uagtet Hiertets Betændelse er saare muelig, har han dog kun eengang fundet det i Suppuration uden til. Mennesket

nesket maatte udstaaet forfærdelig Angest, ikke desmindre var han Projektmager, og det var i en Reise til Berlin, da han gik høifrugtsommelig med en Plan, at han døde pludseligen.

Om Bronchotomie. Den hoire Subclavia kan løbe tvers forbi Luftrøret, og ved Bronchotomie kan den skiæres over. En Professors Datter døde rimeligviis af denne Aarsag under Operationen. (Dette er en Aarsag mere, hvorfor man ikke skulde tilraade denne Operation saa tillidsfuld, som nogle Autorer giøre.)

Om Saltopløsninger.

Hr. Achard har funden, at den gamle Troe, at Vandet optager Salte i sine Poros, hvoraf Luften er uddreven, ikke holder Stik. Salmiak og Viinsteenludsalt ere de eeneste, som ikke ved deres Opløsning komme Vandet til at stige.

Ligesaa har han og iagttaget, at følgende Salt give det Vand, hvori de koges, en høiere Grad af Hede end det ellers kan antage: dekrepiteret og regeneret Kiøkkensalt, Glaubers S. Sedativ S. Mineralsk Ludsalt. Følgende hindre, at Vandet ikke engang kan antage sin sædvanlige Grad: ikke dekrepiteret Kiøkkensalt, prismatisk Salpeter, kalcineret Borax, Bittersalte og Selenit, Zinkvitriol og Blysukker.

Kob-

Kobbervitriol forholder sig neutral. Allun ogsaa i visse Proportioner.

En gruelig Mærkværdighed.

Det græsselige Oprør i Paris, hvorved en fortienestrig Fabriqueur er ruineret, veed man af Afviserne. Pøbelen fandt i Farveriet adskillige stærke mineralske Spiritus, som den holdt for Brændeviin, og gottede sig saa vel med dem, at man fandt nogle af disse Røvere døde ved Flaskerne.

Mørkt Spørgsmaal.

Jeg Millioner Myriader Livet giver,
Ei færre dræber min den gridske Tand.
Dog ingen min Velgiører bliver,
Og ingen Dødelig mig skade kan.
Jeg var min egen Broders Banemand,
En anden Broder mig igien fordriver.
Jeg stykkeviis blev født og stykkeviis igien,
Jeg seer mit Legeme døe hen.

Hertha.

No. 8.

Kiøbenhavn den 3 Junii 1789.

Til Jomfrue Stuart.

(I Anledning af Balletten Semiramis.)

Stor er den Konst, som kan i Sang og Tale
Hver Lidenskab med Lys og Skygge male;
Men større den, som trænger ei til Laan,
Som skildrer Siælen ei med fremmed Haand,
Som ei ved søde Toner os fortryller,
Som ingen Digters Ord sin Seier skylder,
Og hvis Veltalenhed henrykker hver
Des stærkere, jo stummere den er.
Det Fortrin, Stuart, bliver Dit. Vi finde
I dig den sande Hiertets Malerinde.
Vi læse Elskov, Glæde, Haab og Skræk
I dine Øine og i dine Træk.
Hvor stærkt en Følelse kan Siælen spænde,
Hvor lig en Lynild Tanken sig kan vende,
Det viser ingen Sang og intet Digt;
Din Pantomime kun udtrykker sligt.

Tode.

Til den Lykkelige.

Melod.: "Du Plet af Jord" — 2c.

Du, som blant lutter blide Dage,
og Livets Gode uden Tal;
kun haaner usle Brødres Klage,
at Verden er en Jammerdal;
som slumrer med et sorgfrit Hjerte,
saa sødelig i Lykkens Skjød,
og drømmer ej om Armods Smerte
og ej om den Fortrængtes Nød.

O! see dog fra din stolte Glæde,
engang hen i den skumre Vraa,
hvor Trøstesløse eensom græde,
henslængte paa det blotte Straa;
hvor haarde, tørre Smuler ere
den sidste Rest af bedre Kaar,
og Kummers Søn end qvæles mere
ved Mindet om de svundne Aar.

See den miskiendte Ædle sukke
i uforskyldt Elendighed,
mens heldig Voldsmand fræk tør pukke:
at han ham i den styrted' ned;
See Fliden sørgende vansmægte;
berøvet sidste Glimt af Haab;
mens Rige selv den Bistand nægte,
og spotte med dens bange Raab.

See

See Enken, som kun eier Livet,
og blev udstødt fra Skjul og Hjem;
som er med nogne Smaa omgivet,
og intet har til sig — og dem.
See, hvor en Taare tung nedrinder,
og væder den Forladtes Barm;
hvor tidlig hendes gustne Kinder
alt ældes under Sorg og Harm.

O! kast et Blik, du Lykkelige,
til disse Usles Lidelser!
Og hør dit eget Hierte sige:
at de, som du, er Mennesker;
Og lad af dine mange Glæder
dog lidet til dem strømme ud!
O, Broder! Hvad er større Hæder
end den: at ligne Godheds Gud?

Ja — Evne fik du til at gavne;
at fremme dine Brødres Vel;
O! lad da ej den Arme savne
en ringe Gave til sit Held.
Og vis og stor din Løn skal blive,
fordi du glædede og gav;
Gud dig skal signe her i Live,
og Fromme græde ved din Grav.

Gutfeld.

Om den danske Skueplads.

Inden Pindse sluttes nu Thaliæ Tempel. Alle Gudindens Dyrkere, alle den uskyldigste Tidsfordrivs Elskere kunde ønsket, at Skuespillene havde vedvaret længere. Den Indvending man tager af Heden, siger ikke meget. Thi for det første bliver det neppe ganske fuldt om Sommeren. For det andet lod sig nok giøre eet og andet til Svalning. For det tredie giør den sildige Begyndelse en stor Forskiel: fra Klok. 7½ til 10 om Aftenen er Heden ikke saa trykkende. Og de Aftener, da det Kongelige Herskab ikke var der, kunde man gierne begynde Klok. 8. Hvorfor skal man gaae tidligere hiem fra Komedie end fra den philosophiske Gang?

Desuden er Heden om Vinteren i et fuldt Huus ligesaa stærk, og ulige farligere; thi da kommer man fra en Badstue i Kulden. I Hamborg, Paris, London og flere Steder spilles hele Sommeren, og naar man ellers er fornøiet med Stykket, regner man ikke hvad Sveed det koster..

Den rette Grund, hvorfor Skuespillene ikke kunde gives om Sommeren, er da nok de Strapadser sligt vilde foraarsage de spillende og daudsende Personer? — Intet mindre. Det er jo ikke mere som i forrige Tider, da de havde

om

om Sommeren ikkun den halve Gage. Det var fornærmeligt for vore Konstnere, om man vilde holde dem for mindre villige, ja begiærlige, at bidrage til Skuepladsens offentlige Nytte og dens Kasses Fordeel, end deres Brødre udenlands ere. Det sande Talent paastaaer ingen Hvile af Magelighed, og viser ingen Virksomhed af Misundelse.

Naar det eengang kommer saa vidt at Rollerne blive doublerede, som i Frankerige og i den hele dramatiske Verden; en Revolution som er uundgaaeligen nødvendig i vor theatralske Forfatning, og som vil bringe vore Skuespillere den muelige Fuldkommenhed langt nærmere end alle Kritiker; jeg siger kommer og vil, thi det skeer dog vist eengang — naar enhver Skuespiller kommer saa ofte frem som han bør, saa kan ingen klage over, at han maae spille for tit og behøver Hvile. Hvor mange Kongelige Betientere ja fornemme Embedsmænd have Hvile? Ministrene arbeide hele Aaret igiennem, de høie Collegier kiende ingen Hviletid: og Skuespillere skulde forlange den? Deres Fiender kunde kun sige saa. Den ægte Konstner vilde ansee det som en Ydmygelse, at han skulde i et heelt Aar hvile. At giøre almindelig Fremgang paa Banen, at blive mere og mere Publikums Bifald værdig, er hans uafladelige Bestræbelse.

Altsaa

Altsaa er nok den sande Aarsag, hvorfor Skuespil om Sommeren ikke kunne holde sig, Mangel paa Søgning.

Disse tomme Bænke i Komediehuset ere det største Beviis vi have paa Smagens Uefterrettelighed, paa Modens Despotismus hos os.

Intet andet end en Modeforlystelse, er Skyld i at Thalies Tempel staaer ubesøgt i denne Aarstid. Det er denne herskende Attraa at ligge paa Landet, at have sit Sommerophold uden Porten, som drager hundred og hundred dersfra.

Meget var at sige om denne Modes ødelæggende Virkninger; men denne Gang er det nok at lægge Mærke til den Kontrast vor smukke Verden giør med sig selv. Om Vinteren ere vi Dramatiske indtil Sværmerie; om Vinteren abonnere vi om vi kunne, og skraale imod Abonnemens om vi ikke kunne, faae Loger; om Vinteren maae vi paa Komedie, det koste hvad det koste; da ere vi ikke kræsne, da tage vi høigunstig til Takke. Men om Sommeren kan ikke det bedste Stykke trække os derhen: nu ere der Loger i Overflødighed; men nu gider vi ikke. Der skal ikke være fuldt, hvad skulle vi der da? Det er sandt, de give et herligt Stykke, en udvalgt Ballet: Skuespillere og Dandsere giøre

Vid=

Vidunder; men hvad kan det hielpe? Der er jo ingen Trængsel. Og hvor der ere mange, der maae flere komme til.

O Kiøbenhavnere, hvor ere I dog skrøbelige. Naar en rig Mand tager en Kone som har Penge, saa sidde I og raabe haanligen: „Hvor der er Penge, kommer Penge til. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.“ Men ere I ikke ligesaa sindede i Eders Forlystelser og Moder? „Hvorfor skal den Mand frie efter Penge, han har jo selv nok!“ saa spørge I: og jeg spørger: hvorfor skulle I om Vinteren alle paa Komedie, med Eders Ribbeens Risico og paa Eders Sundheds Bekostning? Kunne I ikke ligesaa gierne bie til Foraaret kommer, og da nyde Thalies, Polyhymnies og Terpsichores Gaver i Magelighed?

Om den ny Maskine til Lavementsætning.

Med Flid har jeg opsat at tale noget mere om den Klysteermaskine, som Hr. Graumann har opfunden, og som jeg i No. 3 af Hertha har anmeldt. Jeg læste da om en lige saadan Opfindelse, som i Rahns Archiv (første Deel) var roest: jeg fik Bogen efterseet, og blev nu overbeviist om, at den Graumannske Invention

er

er den bedste. Den anden er alt for meget sammensat, da Klysteren skal drives ved Luftens Trykning ind i Legemet. Det bliver altsaa des større Ære for Hr. Graumann, at man udenlands har forsøgt paa den samme nyttige Ting, men har dog langt fra ikke giort det saa got som han.

De som ville see denne saa beqvemme Maskine, kunne finde den hos Hr. Graumann, Konstdreier i Pilestræde No. 105.

Anekdoter.

En Moder og hendes Søn lode af en Notarius udstede et Dokument, hvori deres Alder blev angiven. Sønnen blev først spurgt, og svarte: 24 Aar. Moderen kom siden, men formedelst den svage Hukommelse det smukke Kiøn efter Konfirmationen har, angav hun sin Alder ogsaa paa 24. Sønnen viskede til hende: „Mama faaer nok sige 25." — „Og hvorfor?" — „Jeg har sagt, jeg var 24 Aar gammel, og de er jo min Moder."

Den bekiendte Læge Chirac hørte engang præke om Lazarus's Tillivebringelse. „Dersom han var død efter min Methode!" sagde han mellem Tænderne.

En brav Mand vilde aldrig sige hvad Feil der var ved hans Venner. Man spurgte om Aarsagen.

„Ti,

„Tilstod jeg," svarte han, „at min Ven var blind paa det ene Øie, saa troede man, at han maatte være det paa begge."

„Der er den Giæk, som ei kan holde op at skrive." Derunder havde han sat sit Navn. En Skalk skrev neden under: „Og han bekiendte og nægtede intet."

En Satyrikus havde indrykket en Artikel i en Journal, og endt med disse Ord:

Faderen til den Forfatter, som havde skrevet den følsomme Reisende, sendte en Ven et Exemplar med de Ord: finder De ikke Værket er deiligt, saa siig, at jeg er en Tosse." Hans Ven lagde til: „Eller en Fader."

Regenten i Frankerige, Philip af Orleans, havde forviist den retskafne Kandsler Daguesseau til hans Gods Fresne. Naar man er ulykkelig har man ingen Venner, ingen Bekiendtere mere; da glemmes man af alle, endog af dem hvis Høiagtelse man havde. Regenten kunde imidlertid ikke nægte den første Øvrigheds person den Kredit han fortiente. Een Dag gav han i fuldt Statsraad tilkiende, hvor forlegen og begierlig han var at erfare hans Tanker om en vis vigtig Sag. I det Selskab, hvori man dog skulde formodet der vare Mænd, som havde Mod og Hierte, fandtes der ikke een, som engang fordristede sig til at smile ved den Ret Regenten lod Fortienesten vederfares: det kunde jo være en Snare han lagde for Lykkens Trælle.

Trælle. Ormesson allene, som hverken var Statsmand eller Slave, stod op og sagde: „Deres Kongelige Høihed, den Kommission kan jeg paatage mig, thi jeg reiser dog, naar Raadet er forbi, ud til ham.“ — Man saae paa hverandre, man mumlede. Regenten, som vel havde en maadelig moralsk Karakter, men dog altid søgte at vise Storhed, naar han havde en uforfærdet Mand for sig, gav ham Papirerne, vendte sig til de frygtsomme Hofmænd og sagde: „Mine Herrer, jeg holder mere af denne ædle Reentalenhed, end af deres falske Klogskab.“

Nollet, denne berømte Naturlærer, som havde den Ære, at hans Eleve Dauphinen, sendte sin Kammertiener til ham, og lod ham bede til sig, naar han var kommen til Tuileries, var en Dag hos een af de Mægtige, som uddele deres Herres Naade, og bad ham modtage et Exemplar af sit bekiendte Verk. Eminentsen vilde ikke værdige det denne Ære. „De tillader da,“ sagde den fornærmede Lærde, „at jeg lader Bogen ligge i Forgemakket: der findes maaskee Folk som har Forstand, og som vil læse deri med Fornøielse.“ — Den Autor, som fortæller denne Anekdote, har seet dette Exemplar hos den gamle Mand, som havde været Prælatens Kammertiener, og faaet Bogen, der var indbunden i rød Saffian.

Den norske Veiviser.

(Af Zimmermann.)

De Norske, især de som boe i Rigets nørre Deel, ere herlige Folk. Min gamle store Ven, Doctor Oeder, som man veed er eet af de dybsindigste og meest omfattende mathematiske Hoveder, for Resten en temmelig koldblodig Philosoph, bliver altid, ikke blot varm, men heed, naar han taler om Nordmandens Edelmodighed. Det er bekiendt at Hr. Oeder, vel for Botanikens Skyld, i adskillige Aar har giennemreiset hele Norge, og ved sin Plantehistorie i de danske Stater foreviget sit Navn. Men for hans Geists Skyld tog den store Minister Bernstorf ham snart efter hans Hiemkomst ind i det norske Departement, som Menneskekiender og Statsmand. Og i Følge deraf blev D. Oeder 1772 Stiftsamtmand i Trundhiem.

En stor Urtekiender og en god Mand, Hr. Prof. Weber i Kiel fortalte mig i Dag, at da han forrige Sommer giorde en Reise over de norske Fielde, fandt han engang en Vadsæk liggende paa Landeveien. „Der har een tabt sin Vadsæk," sagde Hr. W. til sin Veiviser. Denne svarte: „Han har vel ikke kunnet føre sin Vadsæk længere med sig, og har ladet den her ligge." Hr. W. meente, at dette dog var farligt. „O nei," sagde Bonden smilende: „hvem vilde her i Norge stiæle en Vadsæk?"

Denne

Denne Anekdote indrykkes allene som et Beviis paa, at de Fremmede, som reise i Norge, lade dem vederfares Ret, og at andre Fremmede finde Fornøielse i at udbrede slige Vidnesbyrd.

Hvilke Sygdomme herske i denne Tid?

En rheumatisk Pleuritis eller Sidesting af Forkiølelsesgigt er nu gængse. Nogle have derved en ureen Tunge, en beedsk Smag og andre Tegn paa en galdeagtig Ureenhed i de første Veie. Disse maae een eller flere Gange brække. De andre behøve kun een eller et Par Gange at aarelades, bruge derefter Linimentum volatile eller en spansk Flue paa det lidende Sted og indvortes Kamfermidler, hvorved tillige formedelst Lavemens eller smaa Doses af det Wienerske Laxeervand Aabning underholdes; saa gaaer denne Sygdom snart over.

Det er moersomt, at nogle kalde Hertha et medicinsk Blad, hvori man ikke burde lade indrykke noget Poetisk. Hvad har Minerva egentlig med Poesie at bestille? Mon Minerva ikke er et politisk Blad? Og mon det Politiske har mere Affinitæt med Poesien end det Medicinske? — Sygdom kan komme Folk til at snakke over sig, men Partieaand endnu mere.

Anmærk-

Anmærkning.

En ung skarpsindig Abonnent har erindret adskilligt imod det Mythologiske i Dame-Turbanernes Oprindelse; men de smaa Feil han anfører, kunne enten forsvares eller henhøre til de poetiske Friheder, som Nødvendigheden undskylder.

De gode gamle Autorer til den nordiske Mythologie ere saa uenige i Henseende til Freja, at man gierne kan giøre hende til Odins Datter.

Hertuginden af Kingston.

(Fortsat.)

Det øvrige af Footes Brev indeholder ingen synderlig Vittighed. Han ønsker allene, at Hendes høie Naade ikke maae behøve de Geistliges Fritagelse, (the benefice of the clergy), som bestaaer deri, at Pairs og Præster ikke lide al den Straf som er sat paa visse Forbrydelser, men slippe for at faae Haanden brændt.

Hertugindens Proces begyndte nu d. 15 April 1776 i Overhuset i Westminsterhall, og varede 5 Dage. Man streed mest om Hovedposten, nemlig om Consistoriens Dom, hvorved hendes første Giftermaal var erklæ-

erklæret for ugyldig, kunde hindre at det blev beviist. Mylord Thurlow, nu Stor-Kantsler, og den Tid General-Procureur, satte Spørgsmaalet i det klareste Lys, og behandlede Hertuginden meget streng. Dommerne underkiendte Consistorii Dom: det blev klart beviist at hun to Gange havde giftet sig, og hun tabte sin Sag.

Det fornemste Vidne var en Mistress Craddock, som havde tient hos hende, og bivaanet den første Vielse. Dette Fruentimmer var siden bleven fattig, og havde taget sin Tilflugt til Hertuginden, og denne havde været saa taabelig at nægte hende Hielp. Hun hævnede sig over denne Haardhed ved at aabenbare alting for Hertugens rette Arving, og vidne imod sin Frue.

Hertuginden stillede sig i Skrankerne, ledsaget af Mistress Egerton; i Familie med Hertugen af Bridgewater, af General Barringtons Enke, og de to Doctorer Schomberg og Warren. Hun havde hittet paa et besynderligt Middel imod den Bevægelse som hendes Forhør satte hende i: hun lod sig paa Stedet aarelade.

Da hun saaledes var erklæret for Strafskyldig, undgik hun ikke uden Vanskelighed den derpaa satte Straf, ved at æske den Geistlige Fritagelse.

Hendes Modstandere vare nu betænkte paa at forhindre at hun gik ud af Landet, og arbeidede paa at udvirke saadan en Befaling. Hun fik det betids nok

at

at vide, lod sin Karet kiøre igiennem de trængselfuldeste Gader, og lod mange Venner bede at spise hos sig, medens hun i al Stilhed tog til Dover, hvor hun gik ombord paa sit eget Jagtskib, og lod sig sætte over til Calais.

Her blev hun nogen Tid. Men hendes Skiæbne var at flakke omkring. Hun tog til Rom, dersfra hastede hun tilbage til Calais, hvor en Munk havde feiet hendes Meubler ud, og røvet et ungt engelsk Fruentimmer sin Ære. Dersfra gik hun paa et Skib, som var særdeles beqvemt indrettet, til Petersborg. Her kunde hun levet lykkelig og rolig; men hun vilde have en Art af Dameorden, og den kunde ingen Fremmed faae. En Projektmager raadte hende at anlægge et Brændeviinsbrænderie; jo urimeligere denne Idee var, jo mere fandt den hendes Bifald. Omsider overlod hun Verket til en engelsk Tømmersvend, og sellede tilbage til Calais, hvor hun fortælte mange Fabler om hendes Ophold i Petersborg. Dog skal det have sin Rigtighed, at hun gav engang en Fete, hvor der blev serveret paa idel Sølv, og hun havde 140 egne Folk til Opvartning.

Hertugens Testament blev nu bekræftet, og hun altsaa i rolig Besiddelse af den Indkomme han havde bestemt hende.

Hun skildrer sig engang selv ved disse Ord: „Jeg skulle ikke kunne udstaae mig selv, dersom jeg blev to Timer i eet Sindelag.“ Hendes hele Liv og

Levnet

Levnet stadfæstede denne Dom. Denne Foranderlighed voldte, at hun i de første Aar havde flere Tilbedere end Venner, og omsider forbandt hun sig ofte med Utaknemmelige eller Uværdige.

Paa een af disse Reiser mødte hun en Art af Pillegrim, som var meget smuk: han havde et giennemtrængende Øie, og meget mærkværdigt i det Hele af sine Træk.

(Resten følger.)

Medicinskmoralsk Kritik.

Sunde for Leveren og muntrende for Sindet er Preislers Reise at læse. Hviids Reise meddeler undertiden en vis slet Lune, hvori Autor har været; thi meget har han seet fra den værste Side; men Hr. Preisler har seet alting fra den bedste eller i det mindste fra en taalelig Side. Man kan læse Bogen med stedsevarende Fornøielse. Hvorfor den anbefales alle Halvpatienter og Reconvalescenter, som Lægen ikke forbyder at lee.

Om det ny Stykke og dets Eeder vil man finde adskilligt i de dramatiske Tillæg.

Hertha.

No. 9.

Kiøbenhavn den 16 Junii 1789.

Et Par Scener til Prøve, af

Olger og Clara,

et Skuespil i 3 Akter i riimsløse Vers og med Sange, som ere lagte under Hr. Kunzens Musik (*).

Første Akt.

Første Scene.

Morgenskumring. Et Fangetaarn (**) i en eenlig Egn.

Olger (i et Vindue.)

Min Boldevin! min Boldevin!

Eccho.

(*) Som denne er bleven brugt til en Parodie, tager jeg mig den Frihed at bruge den til et Stykke, som ikke skal giøre Hr. Baggesens Oper latterlig, men allene tiene til et Beviis paa, at han gierne kunde taget et Æmne af Nationalkrøniken.

(**) Jeg har valgt den Deel af Olgers Krønike, hvor han paa Keiser Karls Befaling sidder i Forvaring i et Taarn, fordi han har villet, og endnu vil, hævne sig paa Keiserens slemme Søn Karlot, der havde slaaet Olgers Søn, Boldevin, ihiel med en Skaktavle.

Ecc**h**o.

Min Boldevin!

Olger.

Hvor bittre, hæderløse Dage
Du koster mig, min Boldevin!

Eccho.

Min Boldevin!

Olger.

Mig holder skiændig Vold tilbage;
Jeg ikke skal den Glæde smage,
Af den Forvorpne Hævn at tage,
Der slog mit Haab, min Boldevin!

Eccho.

Min Boldevin!

Olger.

Hvad, Olger, skal din Kummer lette,
Og elsket Podes Tab oprette,
Og blodig Urets Spoer udslette,
Naar Clara selv er tabt for dig?

Eccho.

Er tabt for dig!

Olger.

Af Gienlyd spotter dine Skrig!
Naturen selv forener sig
Med grusom Karl at haane dig!
Ja, Frygt for Skiændsels Smitte gienner
Fra falden Helt hans Velmagts Venner:
Dig ingen Jevning (*) mere kiender!
De alle lade skræmme sig:
Din Galter selv forsager dig!

Eccho.

Forsager dig.

Olger.

O Galter, elskte Galter, kunde du
En kiærlig Faerbroer svige? Ha! Saa tit
Sad du paa dette Knæ! Din unge Siæl
Drak Heltelærdom udaf denne Mund;
Min Haand til Ridderspil dig ledte frem;
Af den annammed' du dit gode Sværd.
Mig fulgte du i seiersvanger Kamp,
Og første Laurbær vandt i mine Fied.
Med mig du gik, som svoren Sidemand,
I blanken Hielm for Kæmpeskaren frem,
Og værned' for mit Liv, som jeg for dit.

O!

(*) De tolv Jevninger, les douze Pairs, Keiserens fornemste Stridsmænd, vare Olger, Roland, Olivier, Rinald af Montauban o. fl.

O! kunde du forsage bedste Ven,
Og ømmest Fostersader? Kunde Frygt
For Karl, afmægtig Keiser, som har kiøbt
Sig Heltenavn med sine Stridsmænds Blod,
Omskabe dig, der saae i vinged Død,
Som stolten Ørn i Solens fulde Glands,
Til utaknemlig, troeløs Niding? Nei,
Det er umueligt! Galter, du er dansk;
Dit Hierte varmes af Skioldungers Blod;
Usvigeligste Troskab, klippefast
Ordholdighed det ædle Mærke er
Af Dannerkonges Æt, som Styrke boer
I Skovens Dronning. Dog, tilgiv, tilgiv,
Min Galter, at jeg tvivler end om dig.
Et billigt Haab, som i syv lange Aar
Blev stedse skuffet, føder ængstig Tvivl.
Ak! naar en Turpin selv, en Erkebisp
Blev Falskheds lumske Redskab; naar han bandt
En Ven, beslægtet Ven, mens tryggest Søvn
Stial Værgen af den seiervante Haand;
Naar Troens Tiener min Forræder blev,
Og overgav mig i min Fiendes Vold,
Og nu, med al den feige Hyklerflok,
I den meensvorne Tunge heller beed,
End lade den udtale Olgers Navn;
Hvem kan jeg, ak! hvem kan jeg mere troe?

Ak paa Jorden findes Ingen,
Ingen som tør hævne mig!
Sødest, vissest Haab beskiæmmes;
Hellig Pligt og Løfter glemmes;
Kiæmper selv af Trudsel skræmmes;
Endog Fyrster elske Svig!
Ak paa Jorden findes ingen
Trofast og urokkelig,
Ingen som tør hævne mig!
Ingen! Ingen! Ingen! Ingen.

Eccho.

Ingen!

Anden Scene.

Galter. Ringulf. Olger.

Galter.

Nei, Olger skal ei mere savne Ven.
See, her staaer een, hvis Skiæbne bunden er
Til din; hvis Mund er Ret og Sandhed troe,
Og høit skal tale for dig; ja hvis Sværd
Sig aldrig lod paatrue Tavshed.

Olger.

O!
Du er min Galter! Paa de kiække Ord
Jeg skulde kiende dig, om Sands og Siæl
End kunde glemt saa elsket Vennerøst.

Men

Men skuffer Skumlingen mig ei, saa seer
Jeg dig selv anden.

Galter.

Ringulf Skiald
Har fulgt mig hid. Han kan berette dig
Hvor haardt, men hvor retfærdig Himmelen
Har straffet utaknemlig Keiser Karl.

Olger.

Du veed da alt, hvor slet, hvor skiændigt han
Mig lønner for den Troskab jeg har viist
Mod ham og Christenheden?

Galter.

Ja, jeg veed.
I otte Aar i mandig Ridderfærd
Jeg drog omkring, og prøved' om jeg var
Min Fosterfader værdig. Hvor jeg kom,
Mit Øre glædedes ved Olgers Navn
Og Olgers Heltedaad. Saa tale vi
Om Verdens sidste Dag, som Hedningen
Om Olger Danskes Komme.

Olger.

Ha! Og nu
Maae denne Olger, Saraceners Skræk,
Af Hungers Føde, karrig Fangekost,
Hentæres langsomt, langsomt, at han jo
Kan overleve sig, og see sig glemt,

Indtil

Indtil sit Navn. Udædighed og Sult (*)
Skal krympe mig til Oldings Skikkelse,
Og slappe hver en Sands, saa at tilsidst
Jeg selv ei troer den Manddom jeg har viist,
Og naar een siger: Burmand faldt for dig,
Selv leer deraf som af et Spottedigt.

Galter.

Nei, Olger, troe, din Frelse drager nær.

Olger.

Ha! Galter! Hvad er Frelse uden Hævn?
Du veed da ei, hvor megen Skiændsel de
Har hyppet, dynget paa mig, siden du
Kan tale blot om fattig Frelse.

Galter.

Nei,
Jeg veed, at den uværdige Karlot,
Tryg i sin Faders blinde Kiærlighed
Slog, som en Morder, i uskyldig Leeg
Din Boldevin, din elskte Søn ihiel;
At Keiseren, da du paa Troen svoer
At ofre Blod for Blod, uædelt drev
Sin Trones bedste Værge fra sit Hof;
At du i billig Harm tog blodig Hævn
Af mange Keiser Karls de bedste Mænd,
Indtil uværdig Frende, Turpin selv
Dig overfaldt, da ubevæbnet du

Ved

(*) See om hans knappe Diæt Krøniken S. 105.

Ved Brynden hvilte; og at grusom Karl
Dig for sin egen Brøde straffede
Med dette Hungertaarn, imens hans Søn
Og Skiændsel, nederdrægtigste Karlot,
Som hvert ustraffet Afskum, trivelig
Og trodsig staaer, blant gieve Riddersmænd.

Olger.

Men hør det værste.

Galter.

O! jeg har alt hørt
Forhærdet Avinds Bud. At nævne den
Som ene kunde, og som ene kan
Imodstaae Hedningens uhyre Magt;
At nævne dit det sande Heltenavn,
Som dræber Mod og Haab i vantroe Siæl,
End dette, Gud! — med Liver bødes skal.

Olger.

Gid hine hule Klippers Eccho lød
Igiennem Christenheden, at den blev
Et Vidne til den Eed, jeg sværger dig, —

Galter.

Holdt Olger! Nei, ved alt hvad helligt er,
Jeg beder dig, vær Helt imod dig selv.
Stor er den Uret du har baaren; men,
Langt større være din Høimodighed.

(Fortsættelsen følger.)

Om

Om bortkomne Sagers eller undvigte Personers offentlige Anmeldelse.

At Hovedstaden behøver allehaande Forbedringer i offentlige Anstalter og Skikke, derom er aldeles ingen Tvivl. Ikkun den Kiøbenhavner, som aldrig har seet sig om, kan nægte det.

Det er alle Reisendes Pligt, helst deres, som i Tiden skulle have en større eller mindre Deel i det Almindeliges Bestyrelse, at lægge Mærke til alt hvad der er brugeligt hos de Fremmede, og med Nytte kunde indføre i Brug hos os. Men alt for mange bekymre sig om ganske andre Ting, end hvad der kan komme deres Medborgere til Nytte.

Til de største Fornødenheder i en Stad, som Kiøbenhavn, regnes med Føie denne, at alt hvad som skal komme til Almuens Kundskab, saasnart som muligt udbredes. Vi ville for nærværende Tid opholde os ved een Ting.

Naar noget er tabt eller stiaalet, og naar et Menneske under mistænkelige Omstændigheder er gaaet bort, saa er det jo høist magtpaaliggende, at sligt bliver bekiendtgiort saasnart som muligt, at Personen ingen Tid faaer at komme fort eller faaer en Skiulekrog, og at Finderen af det Tabte strax, mens hans Samvittighed endnu er vaagen, erfarer hvor han skal melde sig.

Hvad

Hvad for Midler have vi nu hos os til at udbrede sligt? — Aviser. De Berlingske og Hepfnerske og Adressekontoirets Blade ere de eneste, som tør indrykke slige Bekiendtgiørelser. At disse Blade ere saa opfyldte med Avertissemens, at de bestaae af saa mange Tillægsblade, som man neppe kan holde samlede, og med endnu større Umage maae lede i efter hvad man vil vide; og at man undertiden har ondt ved at faae Plads til hvad man vil have indrykket; derom behøve vi ikke at tale.

Nok, at disse Blade komme sildigt rundt, f. E. paa Amalienborg først om Aftenen; at den ringe Almue ikke hastigt nok faaer at vide hvad der staaer i dem, da den allene skal lade sig fortælle det; og at de ikke udkomme hver Dag om Ugen.

Lad os nu sætte at en Ting indløber, som er af yderste Vigtighed at faae bekiendtgiort saa hastig som i Verden muеligt er; f. E. man er bestiaalet, et Barn er blevet bort, en Person har giort sig usynlig, en Brevtaske er tabt, paa en Fredag Aften, saa kommer dette formedelst den eneste hos os brugelige Maade i Aviserne, ikke til det hele Kiøbenhavns Kundskab, førend Tirsdag Aften, ja Onsdag Morgen, altsaa fire til fem Gange 24 Timer efter at

Tin-

Tingen er skeet. Hvilken Tid, hvilken Magelighed for den der har stiaalet eller vil rømme! Igiennem hvor mange Hænder kan nu ikke det Stiaalne gaae, hvor mange Smuthuller, Forklædninger o. d. l. kan nu ikke den Undvigende nytte?

Det er sandt, man løber til Synagogen, Assistentshuset, og andre Steder. Men nytter sligt ofte? og kan det nytte i alle Tilfælde?

Hvad giør man derimod i Paris? — Som i mangfoldigt andet saa ogsaa deri, have Franskmændene meget gode Anstalter.

Først udgaaer Stadens Hovedavis, Le Journal de Paris, hver Dag, Søn- og Søgnedage. Een af de største Nødvendigheder og de uskyldigste Fornøielser for en Hovedstad.

Den anden Maade er denne: man gaaer strax til Skriverstuen hos Generalpolitiemesteren, og faaer en Bekiendtgiørelse paategnet; om det koster noget veed jeg ikke; men lad være man giver en Bagatel, hvad siger det imod hvad det koster hos os? Med denne Paategning gaaer man til en Bogtrykker, og faaer Anmeldelsen trykt. Bogtrykkereren har allerede Former staaende, hvori han anfører det Specielle; og i en Hast er det færdigt, og lidt koster det.

Denne Bekiendtgiørelse har alt det Paafaldende som mueligt, store Bogstaver, og for

alting

alting Belønningen øverst. Jeg vil her fremsætte en Miniature.

Ti Rdlr. at fortiene!

Et Guld Repeteeruhr med Kiæde,

(her beskrives det) er tabt — — dag Aften d. — — imellem — — Torvet og — — gaden. Finderen melder sig paa — — gaden No. — —

Trykt hos — — —

(Her General-Politiemesterens Navn.)

Dette Papiir klines paa de Gadehiørner, som ere for det gaaende Publikum, hvad nye Skuespil ere for det belletristiske, og de øverste store Bogstaver falde naturligviis baade i Øinene og i Sielen. Hvad Virkning dette nu har, giver jeg mine Læsere at betænke.

Hvorfor kan man ikke ligesaa got antage denne franske Skik, som saa mange franske Moder og Galenskaber? Hvor let var den ikke indført? Hvor snart fik man ikke saadan Bekiendtgiørelse trykt og opslaaet paa de samme Hiørner, hvor andre Plakater findes? Det var en Sag af nogle faa Timer, om den endog

ved

ved hver en Stadens Port blev opslagen, som kunde have sin særdeles Nytte.

Og man betænke endnu en stor Fordeel. Saadan en Anmeldelse behøves ikke anden, tredie og flere Gange at gientages og dyrt betales i Aviserne. Hvad blev derved ikke sparet?

Auctioners, Komediers, Liniedandsers og andre saadanne Plakater, som ikke komme fra Øvrigheden, opslaaes paa Gadehiørnerne; hvorfor ikke ogsaa disse?

Misbrug kunde derved ikke foregaae, da det jo skal trykkes, og Bogtrykkeren sætter sit Navn derunder.

Men, da bortkomne Sager, Rømte og Undvigte falde under Politiemesterens Virkningskreds, saa var det nok rettest, at denne Embedsmand ogsaa hos os paategnede slige Anmeldelser.

I England og mange Steder i Tydskland har man den Maade, at lade en saa kaldt Mand med Klokken (the Bell-man) sammenringe Folk paa alle Gadehiørner, og udraabe hvad der er tabt o. s. v. Men de trykte Anmeldelser ere i alle Henseender bedre, da de intet Sammenløb kunne volde, giøre deres Tieneste hele Dagen, og kunne læses til fuldkommen Underretning.

Om

Om Aviser.

Paa en Tid som den nærværende, ere nye Tidender meget interessante: og for Aarsagers Skyld som enhver veed, vilde det være taabeligt at ansee alle dem, som gierne ville vide hvorledes det gaaer udenlands, for politiske Kandestøbere.

Vi have hos os to Slags Aviser: Danske og Tydske. (Franske, Engelske, Hollandske vil jeg ikke engang tale om.) De Tydske koste meget at holde, og naar man vil vide alt Nyt hastigt nok, maae man holde flere end eet Slags. Desuden er det ikke ret at der skal gaae saa mange Penge udaf Landet, for en Vahre som har saa yderlig liden Værd.

De danske Aviser burde indeholde alt hvad der findes interessant i alle de Fremmede. Det skeer ikke. Enhver er bekiendt, hvor liden den Artikel om udenlandsk Nyt er i disse Tidender. Med denne Smule skal man lade sig nøie, eller man skal holde fremmede. Fire eller otte Rdlr. om Aaret er ingen Bagatel i disse Tider: og hvem vil fortænke Folk i, at de i disse Tider ere nysgierrige at vide hvorledes det gaaer med Krigs Urolighederne?

For det Privilegiums Skyld, som de Berlingske og Høpfnerske Arvinger have, kunde de dog nok bedre sørge for Publikums Tilfredsstil-

lelse.

lelse. De maatte bedre lade uddrage det Interessante af de fremmede Tidender; de maatte give mere end saadanne Stumper; og de maatte ikke komme bag efter med gammelt Nyt.

Naar Posten ikke kommer tids nok om Mandagen, saa faaer den der ikke kan holde de Tydske, at vente hele fem Dage, nemlig til Løverdags Avisen.

Denne Feil kunde meget gierne rettes. Fire Gange om Ugen burde Aviserne udgaae. Hvorfor ikke fire Gange som i Altona? Hvilke Fordele havde Publikum ikke deraf? Hvad man da ikke kunde faae om Tirsdagen, det fik man om Onsdagen. Da fik man det Nyere ved Posternes uordentlige Gang altid friskere end man nu faaer det. Da fik man ikke saadant et Sleng af Blade paa eengang. Da kunde det gierne blive ved et heelt Ark den ene, og et halvt den anden Gang.

At Avertissementerne endeligen skulle trykkes paa et Halvark og et Qvartark for sig, deraf indseer man ingen Nødvendighed. Sligt giør Forlæggernes Folk mere Arbeid, og er Publikum til Uleilighed. Man kan jo blive klog af et Adresseblad paa et heelt Ark, hvorfor ikke ogsaa af en Berlingsk Avis? Den Altonaer Merkur har Nyheder og Bekiendtgiørelser samlede paa et Ark, hvorfor ikke ogsaa de danske?

Hvad

Hvad Bortsendelsen med Posten angaaer, da kan det ikke giøre nogen Forskiel, om man sender en heel eller to halve Pakker.

Plads til flere Nyheder fik man ved at lade det gamle Nye bort, som indføres i de saa kaldte tydske Tidender. Disse Artikler ere sande Gienfærd; man troer at faae ogsaa der noget nyt og pirrende at læse, og saa er det noget gammelt og uvigtigt, som man for længe siden har læst i de Tydske.

Men om det nu og kun var tre Gange om Ugen, at man fik nye Aviser, Tirsdag, Torsdag og Løverdag, saa var det dog allerede en stor Ting. Ombringelsen vilde koste Forlæggerne noget mere, men det regne saa velhavende som veltænkende Medborgere ikke. At forpligte sig Publikum er ganske vist deres stolteste Attraa, og i Stedet for at tage disse Forestillinger ilde op, ville de vist nytte dem.

Mørkt Spørgsmaal.

(Efter det Franske.)

Tit seer man mig den Bydende ledsage;
Men tiere jeg følger med den Svage.
Vel er jeg stum, dog vil man finde mig
Saa overtalende som fattelig,
Selv sandsesløs jeg lærer Andre sandse.
Og uden Sang og Klang faaer mange til at dandse.

Hertha.

No. 10.

Kiøbenhavn den 22 Junii 1789.

Olger og Clara (fortsat.)

Olger.

Bed ei for den, hvis sidste Hierteblod,
Kan neppe bøde for hans Grusomhed?

Galter.

Syng, Ringulf, Medynk i vor Olgers Siæl.

Ringulf.

Det Budskab fløi hiem, som sorten Ravn,
Om Burmans Fald.
For Hedningen blev Olgers Navn
Et Tordenskrald.

De truede Hævn baade grum og fæl
Det Christneland;
Optændt af Harm hver hedensk Siæl
Stod lys i Brand (*)

Men

(*) Jeg beholder ogsaa Baggesens Ord hvor jeg kan.

Men naar om den Danske af Vanvar'een
Sin Mund oplod,
Saa livløs som en huggen Steen
Hver Hedning stod.

Til fierneste Morjan det Rygte lød,
Som Seiersang:
„Nu er den store Olger død!
Han faldt engang!

Misundelig Keiser har sultet ham
Til Løn ihiel.
Nu Karl har misted Værn og Bram,
Og Mod og Held."

Saa glædelig Tidende vakte dem
Til Liv og Haab;
Tre hundred Tusind droge frem
Med Fryderaab.

De bygge saa fast paa Kong Bruhers Pral:
„Jeg veed for sand,
Kun Olger og hans Dyrendal
Mig fælde kan."

Fra Biergene brusende som en Flod
De vælded' ned,

Og

Og farvede med Christenblod
De stolte Fied.

Før, naar de kun hørte den Danskes Navn,
De flygted' hiem;
Som Blæsten driver Støv og Avn,
Drev Redsel dem.

Nu sikker for Olger, saa fast og kiæk
Den Vantroe staaer;
De Christne nu med Skam og Skræk
I Kampen gaaer.

Med styggeste Grumhed den vilde Hær
Alt trænger frem;
Ei Turpins Bøn, ei Rolands Sværd
Kan standse dem.

Galter.

Hvad føler Olgers ædle Hierte nu?
Mon du endnu vil sværge redsom Eed
Og nægte den betrængte Keiser Hielp?

Olger.

Tal ei om Karl. Jeg kunde see ham skilt
Ved Riger, Venner, Folkets Kiærlighed,
Berøvet alting uden hans Karlot!
Jeg kunde —

Galter.

Ringulf, mere af din Quad!

Ringulf.

Nu Karl maae bøde for syndig Eed
Med Folk og Land!
Thi Olger kun er den, han veed
Som hielpe kan.

Og quæsted' og udmatted' er hans Mænd,
Hans Folk forsagt;
Som Aftensolen, svinder hen
De Christnes Magt.

Han haardelig angrer i denne Nød
Den Eed han svoer;
Men aldrig værdig Konge brød
Et helligt Ord.

Olger.

Ei heller værdig Ridder bryder sit.

Galter.

Saa længe høi're Pligt ei kræver det.

Ringulf.

Nu giver han Fienden sit Land til Priis,
Sit gode Land:

Alt truer Hedningen Paris
    Med Mord og Brand.

Olger.

Bedaarede grusomme Karl! dit Værk
Er al den Vederstyggelse.

Galter (til Ringulf.)
    Bliv ved.

Ringulf.

Den grummeste rasendste Brand og Mord
    Den Stad staaer nær,
Som Olger Danske, god og stor,
    Har havt saa kiær!

De Møer alt maa frygte for skiændig Vold
    I denne Dag,
De Møer hvis Bøn var Olgers Skiold
    I Kamp og Slag.

Olger.

Holdt op, holdt op med denne Jammersang,
Som sønderborer Olgers hele Siæl,
Men aldrig dog formaaer at aabne den
For mindste Ynk med uretfærdig Karl.

Galter.

Dit ædle Hierte røres, Olger. O!
Medfødt Høimodighed bestrider alt

Uværdgi

Uværdig Lidenskab. Viid, bedste Ven,
I dette Dieblik bestormes Karl
Af samme Vaaben. Hastig Herre-Eed
Kan ei bestaae for Fader-Følelse.

Olger.

Nei, Galter, frugtesløs er Bøn og Graad.

Den Ædle følger Ærens Stemme,
Og vover alt for Venners Vel;
Men grusom Haan og Vold at glemme,
Og Hævns velkomne Flod at dæmme,
Er under en høimodig Siæl.

Galter.

Ei nok at følge Ærens Stemme,
Og vove alt for Venners Vel;
En bøiet Fiendes Vold at glemme
Den Flod, som truer ham, at dæmme,
Udmærker en høimodig Siæl.

Olger.

Den værdigst følger Ærens Fane,
Der hævner Uret som en Mand.

Galter.

Den Prisen naaer paa Dydens Bane,
Der ønsket Hævn sig nægte kan.

Olger.

Den sande Helt, paa Ærens Vei,
En blodig Uret glemmer ei.

Galter.

Den ægte Helt, paa Dydens Vei,
En angret Uret hævner ei.

Olger.

Den sande Helt paa Ærens Vei —

Galter.

Den ægte Helt paa Dydens Vei —

Olger.

En blodig Uret glemmer ei.

Galter.

En angret Uret hævner ei.

Olger.	Galter.
Den sande Helt, paa Ærens Vei,	Den ægte Helt, paa Dydens Vei,
En blodig Uret glemmer ei.	En angret Uret hævner ei.

Begge.

O.	Ja, Helten følger	Ærens	Stemme
G.		Dydens	
O.	Og vover alt for	Venners	Vel.
G.		Andres	

O. Men grusom Haan og Vold at glemme,
G. Men bøiet Fiendes Vold at glemme,

O. Og Hævns velkomne Flod at dæmme.
G. Hans Vanhelds glubske Flod at dæmme.

O. Er under en høimodig Siæl.
G. Udmærker en høimodig Siæl.

(Fortsættes.)

Ulykkelige Hændelser.

For nogle Dage siden har en Dreng søgt Raad hos mig, som Dagen tilforn var bleven meget bidt i Læben af en Hund paa Gaden. Uagtet al den Bitterhed, med hvilken adskillige ville opholde sig over denne Tildragelse, holder jeg mig forpligtet til at bekiendtgiøre den.

I Dag (d. 17 Junii.) hendtes det i store Kirkestræde, at et Menneske, som var forrykt i Hovedet, anfaldt mange Personer, som for den største Deel ikke i mindste Maade havde opirret ham. Græsseligt var det at see, hvorledes han slog en aldrende Kone, saa at hun styrtede ned paa en Kielderhals. Hun havde hentet Melk: hun faldt paa Karret og saarede Ansigtet paa Skaarene. Andre gav han saadanne Slag i Ryggen, at det ingen Under var om de spyttede Blod. Andre kastede han i Rendesteenen. En falden Person sparkede han i Ansigtet, som hun laae. En Mand

rev

rev han Parykken af, saa at en Haandfuld Haar af Hovedet fulgte med. Under Løgten faldt han over een af dem, som styrtede for ham. Han fik dog saadan en Erindring ved dette Fald, at han gik lidt fredeligere. Efter Sigende er han bleven greben, og bragt i Forvaring.

Man seer heraf hvilken Ulykke de kunne stifte, der ikke passe paa Folk, som ere saa yderligen fra Forstand. Det kan blive det samme som at lade et glubende Dyr slippe løs.

Men ligesaa lastværdig er det at samle sig omkring sligt et ulykkeligt Menneske, og gotte sig med de forkeerte Ord, som falde af dets Mund. Ikkun den raae Pøbel kan fornøie sig paa denne Maade. Den Latter, som ledsager denne skammelige Moroe, kan let forbittre den Rasendes Sind, og Uskyldige komme til at lide under dette Spøg.

Om Fruentimmer, som Lægemidler.

Stor, uendelig stor er den Nytte, som det smukke Kiøn har i Henseende til vort egets Helbreds. At vise det paa en værdig Maade, dertil er nu ingen Tid; ikkun een Post ville vi anføre.

En høi Herre, — og som tillige er det ikke alle høie Herrer ere, en stor Mand, — som efter Anseelse har en høist farlig Brystsyge, og som alle Læger med Apothekerens uudtømmelige Rigdomme ingen Raad mere vide for, bruger for nærværende Tid med Nytte Melken af en ung sund Kone. Og skulde dette Middel tiene til at forskaffe denne Herre sin dyrebare Helbred igien, hvad Ære vilde dette ikke giøre det elskværdige Kiøn?

At Fruentimmermelk er en herlig Føde for svagelige Personer, det lærer den daglige Erfarenhed; thi Patteglutter ere visseligen saare svagelige Personer. Men desuden har man mange lærerige Exempler paa dens særdeles ypperlige Virkninger.

At den gamle Miltiades blev opholdt ved sin Datters Die, da han var dømt til at sulte ihiel, er mine unge Læsere bekiendt.

Fader Galenus var saa varm en Ven af Menneskemelk, at han tillod sig denne Sarkasmer; „de der ikke ville nyde Melken, som Smaabørn, af en Ammes Bryst, burde som andre Æsler, holde sig til Æselindemelk.

Een af de Spaniere eller Portugisere, som først giorde Europa den slette Tieneste at giøre den til Herre over andre Verdens Dele, blev helbredet af en stærk Tæring ved Ammemelk.

Et

Et ungt Menneske, eneste Arving til et ældgammelt adeligt Navn, truede at gaae ud som et Lys. Men hans Læge Capivaccius lod ham ligge imellem tvende sunde Ammer, og patte efter Behag, snart den ene, snart den anden, og reddede ham derved.

En anden ung Person fik ogsaa for Tærings Skyld en Amme, som han laae hos. Han var en Skygge, da han kom til at bruge denne levende Medicin. Men det varede ikke længe førend han fik Kiød og Blod baade i bogstavelig og i metaphorisk Forstand, og det til saa høi en Grad, at man maatte lade ham holde op med Kuren.

At David, da han lod sig opvarme af Abisag af Sunem, havde giort bedre i at vælge sig en god sund ung diende Kone, det er unægteligt. Men overalt lader det til, at de israelitiske Læger ikke have været store Helte: ellers vare ikke Jødernes hellige Bøger saa fulde af physiske Urimeligheder.

Advarsel om Melk.

Til de Retter, som Aarstiden nu byder os i den mest fristende Lækkerhed, hører den saa kaldte Oplagte Melk. Alle de, som have en god Mave og stærk Bevægelse, kunne benytte

sig af denne sande Delikatesse. Men alle de, som ikke have hine Fordele, de som mangle en vis daglig Lettelse; de som allerede ere Kandidater til Gigt; de som have hypochondriske Tilfælde; og de som let kunne faae Feberen, maae lade sig denne Lyst forgaae.

Den nyeste Maade at sætte og behandle Trækkesnore i Nakken.

I Journal de Medecine for Februar 1789 findes den beskreven af Hr. Gleize, M. & Chir. D.

„Man tager en Snoer af 20 til 24 vel spundne Bomuldsgarnstraade, to Alen lang. Den rulles sammen og puttes under Huen. Den Ende, som først skal igiennem Huden, besmøres med frisk usaltet Smør, hvilket lindrer Smerten bedre (Spørgsmaal om Smerten ikke bidrager meget til Snorens Nytte?) og befordrer Suppurationen ikke mindre end nogen anden Salve. Efterat Haaret er afraget, om det behøves, løfter en Hielper med to Fingre Huden op, saa nær ved Nakkehulen, (Nucha) som muligt, — gaaer man for langt ned, saa har Patienten hele Tiden megen Pine. — Chirurgen løfter Huden lidt neden for Hielperens Fingre, og stikker nu saa hastig som muligt

muligt en skarp tveægget med Olie besmurt Bistouri igiennem den saaledes opløstede Hud. Strax derefter tager han eu flad Sølvnaal med Snoren i, og fører den oven paa Bistourien igiennem Saaret, trækker saa Bistourien med den ene Haand tilbage, og Naalen med den anden frem udaf Saaret. Snorens Ender knyttes nu sammen, og Blodet stilles. (Dog vel uden sammensnerpende Midler?) To Gange om Dagen forbindes Saaret med frisk Smør, eller om man ikke har det med Svinefit, smurt paa et Veibredblad, (eller en god blød og fiin linned Lap,) og derover en Kompres og et Bind. Førend den 6te eller 8de Dag maae man ikke fløtte Traaden; men efter den Tid er Suppurationen i god Gang, og da begynder man at trække den een eller to Gange om Dagen, ligesom Materiens Mængde kan kræve."

Den vigtigste Forbedring er denne, at den hidtil brugelige Naal bliver bortladt, som ei kan gaae saa let igiennem som et Bistouri.

Et Par Iagttagelser af Hr. Frahm,

K. Landchirurgus i Hirschholms Amt.

Om Bindingens Nytte i Blodstyrtninger.

En Husar, som laae af en ondartig Galdefeber, fik den Næsebløden, som alt for ofte forekom-

forekommer i denne Sygdom, i saa høi en Grad, at han mistede nogle Potter Blod, førend jeg kunde komme ham til Hielp. Jeg fandt ham bleeg og kold i Ansigtet, Hænder og Fødder kolde, Pulsen liden og zittrende. Ikke desmindre løb Blodet endnu ligesaa stærkt som forhen.

Jeg lod strax lægge Bind omkring Armene og Laarene, og bemærkede tydeligen, at ethvert Bind formindskede Blodstyrtningen, og efter at den sidste var anlagt, standsede Blodet ganske.

En Aareladelse vilde skildt denne Syge ved hans sidste Livskræfter; koldt Vand og Edike lagt paa Hovedet o. d. l. havde kunnet slaae Feil; lunkne Fodbade, Klysterer, ja blodstillende Lægemidlers Tillavning, havde taget for megen Tid bort; men ved Bindingen var ingen Fare, og den virkede strax.

Maatte dog flere praktiske Læger værdige dette hidtil saa tilsidesatte Middel deres Opmærksomhed! Maatte dog Jordemødrene føre sig det til Nytte hos Barselkonerne, hvor Tidspilde er saa stor en Ulykke!

Om

Om Terpentinbalsom.

Den Terpentinbalsom, som jeg for en Tid siden (*) har talt om, vedligeholder endnu de gode Tanker jeg har havt om den. Den er mig en Art af Universalbalsom.

En Arbeidsmand, som i denne Vinter havde faaet 9 Fingre og Tæer forfrosne, hvilke alle vare gaaen i den tørre Koldbrand, brugte denne Balsom. Det Afdøde løsnede sig strax, og til den hele Kuur udfordredes intet andet end denne Balsom.

En Bondedreng faldt med den ene Arm i en Kiedel fuld af kaagende Suppe, og skollede den hele Underarm. Efter Konstens Sprog var det en Ambustio secundi gradus. Den nederste Halvpart af denne Skade forbandt jeg med et emollierende Middel, og den øverste med min Balsom. Hiin Part fandt jeg anden Morgen sort, tør og haard; men den som min Terpentinbalsom var lagt paa, var hviid, og fugtig, og Randene tegnede til Suppuration. Jeg blev altsaa ved det sidste Middel, og inden 8 Dage havde jeg et got reent Saar, og Suppurationen saa god en Fremgang, at jeg kunde forbinde tørt. En

(*) Man finder Efterretning derom i Museum for Sundheds og Kundskabs Elskere; hvad No. kan jeg ikke sige, da sligt kun tiener til at man laaner dette enkelte Nummer af gode Venner, og disse derved faae et defekt Exemplar. Man laane et bundet Exemplar og slaae op i Registeret.

En Bonde havde Kræft i Underlæben, hvoraf den allerede var halv bortædt. Min Balsom har allerede bragt Saaret til en god Forbedring; det er kun halv saa stort, Randene bløde, Materien god, Bunden rød, og alting lover, at det Hele i kort Tid vil være lægt.

Naar Brystvorterne gaae i Saar, er denne Balsom noget af det bedste man kan bruge. Dog maae man give Agt om Trødske er Skyld deri; thi i saa Fald maae man først tage det Trødskeagtige bort formedelst en Opløsning af Borax i Vand, som lægges paa med Klude.

Terpentinoliens Nytte i et farligt Saar.

En Steenhuggerkone klemte Haanden af imellem to Stene. Ossa carpi og Os metacarpi digiti minimi vare knusede og havde Splinter, ligesom og Muskler og Hud paa Underarmen i Nærheden. Istedet for at gribe til den saa sædvanlige Afsætning, tog jeg de løse Splinter bort, lagde Musklerne saa got til Rette, som jeg kunde, og bedækkede Stumpen med løs Charpie, vel vædet med Terpentinolie, og indviklede det Hele i en Expulsiv Bandage, vædet med Blyvand. Anden Dag viiste Suppurationen sig, lidt efter lidt løsnedes de øvrige Splinter; for 3 Dage siden gik Os naviculare bort. Nu er Stumpen bedækket med reent Kiød og forbindes tørt, som den Syge nu selv kan giøre. Hirschholm, den 16 Junii 1789.

Hertha.

No. 11.

Kiøbenhavn den 29 Junii 1789.

Olger og Clara. (Fortsat.)

(Det er Dag.)

Ringulf.

Hist seer jeg Keiser Karl, omringet af
En blandet Vrimmel. Qvinder, Børn og Mænd
I tykke Klynger hænge ved hans Hest.

Galter.

See Erkebiskop Turpin haster fra
Den tummelfulde Mængde. Glad og rask,
Som du til Strid, den Olding jager frem.
Ja, Turpin, denne Dag forsoner alt
Hvad du, af overdreven Troskabs Iid,
Begik mod Frendes, Vens og Ridders Pligt.

Olger.

Det er ham! Det er ham!
Ah! hans Syn bør du skye!

Galter.

Galter.

Kunde jeg uden Skam
Fredens Sendebud skye!

Olger.

Det er ham du bør flye.

(Der høres en Klagesang langt borte.)

Galter.

Hør! klagende Toner,
Som Brøde forsoner!

Olger.

Det er ham du bør flye!

Galter.

Vi kun Udyd bør skye.
Hør jamrende Toner,
Som Brøde forsoner!
De lyde paa ny!

Olger.

Det er ham du bør skye!
Om lokkende Toner
Med Karl mig udsoner,
Mig selv du bør flye!

Galter.

De klagende Toner,
Den jamrende Bøn,
Hos Christne forsoner
Den skiændigste Løn!

Olger.

Ei klagende Toner,
Ei jamrende Bøn,
Hos Olger forsoner
Saa skiændig en Løn!

Galter.	Olger.
De klagende Toner,	Ei klagende Toner,
Den jamrende Bøn,	Ei jamrende Bøn,
Hos Christne forsoner	Hos Olger forsoner
Den skiændigste Løn.	Saa skiændig en Løn.

Ringulf.

Der er han mid sit ædle Følgeskab. —
Nu staaer han af sin Hest. — Ydmygelig
Og skamfuld træder han for Olger frem.

Tredie Scene.

Turpin og hans Følgeskab, (som i Førstningen ikke sees.) De Forrige.

Turpin.

Kiend Turpin igien!

Olger.

Olger.

Bliv borte, Forræder!

Galter.

Nu er han din Ven!

Turpin.

Jeg Frihed og Hæder
Dig bringer igien.

Olger.

Gaae fra mig Forræder!

(Han træder tilbage fra Vinduet.)

Galter.

Nu er han din Ven.

Turpin.

Kom igien! Kom igien!

Olger (kommer frem igien.)

Ha! Frihed og Hæder
Af meensvorne Ven!

Turpin. (kommer frem.)

O! glem dog eengang, store Holger, glem
Hvad ulyksalig Turpin feilet har
Imod den værdigste blant Jævninger!
Jeg lod dig gribe; det er alt for sandt!
Ak! den Erindring røvet har min Fred,

Ja ofte den har reven mig fra Gud,
Naar jeg for ham nedlagde Kirkens Bøn.
Men at du smægte maae i dette Taarn,
At Hunger langsom skulde dræbe dig,
Og at fortørnet Karl svoer grusom Eed,
Det var forvorpen Dientieners Skyld.

Olger.

Hvi hørte Karl en Dientiener da?
Naar Fyrsten aabner for den sledske Skurk
Det Øre og det Bryst, som Sandheds Røst
Og Folkekiærlighed var helliget,
Da synker han fra al sin Høihed ned
Til lige Værd med sin forvorpne Ven.

Turpin.

Men naar da den bedragne Fyrste seer
Den Orm, som laae i faure Blomster skiult,
Naar han med Afskye træder den itu,
Og ængstig renser sig af Edderen,
O! da seer Folket ham i større Glands,
Som Solen naar dens Straaler bryde frem
Bag ved den skumle, nidske Skye. O! da
Forsvinder hvert et Spoer af Harm og Sorg,
Som den misundelige Taage. Ja, den Feil
En elsket Fyrste falder til, men seer
Og retter, vil kun meer befæste ham
I alle Edles Yndest. Ogsaa du

Vil glemme al den Haan og Vold som Karl,
Tilskyndt af dine Fiender, øvet har.

Olger.

Lad dem erstatte ham en Olgers Tab!
Lad dem nu værne for ham, for hans Folk!
Han som udfører nedrig Nidings Raad,
Han krybe og, naar Hævnen bryder frem,
Bag Nidinger i Skiul.

Turpin.

Han kiender dem.
Hans Vredes tunge Vægt alt havde knuust
De Øgleunger, hvis forrædrisk Flugt
Ei havde reddet dem —

Galter.

En liden Stund;
Thi snart mit gode Sværd skal ramme dem.

Turpin.

Tilgiv da Karl! Bliv hvad du stedse var,
Hans bedste Mand og Ven, og Kirkens Værn!
Hans Syn af Lidenskab og Hyklere
Var blindet; men hans Hierte dog
Bestandig skiønnede dit høie Værd. —

Olger.

Og lønned det med dette Hungertaarn!

Turpin.

Betænk, betænk dog, Olger, hvad den Troe,
Du har saa mandig stridt for, kræver!

Olger.

Ja,
Hvad kræver den? Mon ikke Blod for Blod?

Fierde Scene.

Neimis. De Forrige.

Turpin.

Kom, Hertug, den forhadte Turpins Ord
Ei have Vægt at bøie Olgers Sind.

Neimis.

Saa hør et Budskab, Olger, hør en Bøn,
Som aldrig Keiser før nedlod sig til
For med en Ridder at udsone sig.

Galter.

Tal ikke, Neimis, her saa stolt et Sprog.
Din Keiser aldrig kan nedlade sig
Til den der stedse var hans Ligemand.
Det danske Rige hører Olger til;
Han Kronen værdig Broder overgav,
For ikke ved en sand Landsfaders Pligt
At hindres fra at følge medfødt Drift
At øve Ridderspil, og for vor Troe
Mod Hedningen at vove Blod og Liv.

Ved Byrd han er en Jævning til din Karl;
Men Heltedaad, og ubesmittet Dyd,
Og mageløs Opofring sætter ham
End oven for din Keiser. Lad ham da
Ei troe, han taler som fra Himlen ned
Til Gøttriks Søn og Christenhedens Roes.

Reimis.

Din Iver, unge Helt, fortørner ei
Den som erkiender Olgers hele Værd,
Og Venskabs Lue gierne seer slaae op
I høie Flammer af et ædelt Bryst.
Men, hør mit Budskab først. Den store Karl
Tilmelder Olger Danske, giev og from,
Sin Hilsen og sin keiserlige Gunst.

Olger.

Et Budskab værdigt til et Hungertaarn.
Maaskee ledsager denne høie Gunst
En naadig piinselkortende Forgift?

Reimis.

Selv Fader, føler han hvor smerteligt
Et Tab hans Søn Karlot dig voldet har.
Beskæmmet seer han nu paa al den Vold
Tilbage og paa alt det Onde, han
I syv Aar har tilføiet dig. Ja hans
Og hele Christenhedens Undergang
Let kunde flyde af den blinde Hævn,

Som

Som Kiærlighed til en vanartig Søn
Henrev ham til. Men han tør stole paa
En Olgers Heltedyd og Christen Sind:
Du vil forglemme og tilgive.

Olger.

Ja,
Jeg glemmer alting, alting er forladt;
Endnu i Dag jeg vover denne Haand
Imod en anden Soldan Burman; men,
Den først skal bades i den Morders Blod
Der slog saa kaad, saa lumsk, min Boldevin.
Ja, Neimis om den store Keiser Karl,
I al sin Værdighed, for dette Taarn
Faldt ned paa sine Knæ, og grædende
Bad om Medlidenhed og Hielp, saa stod
Den Slutning fast: jeg kræver Søn for Søn.

Neimis.

Vel, siden da endog en Keisers Bøn
Ei rokke kan dit klippefaste Had,
Saa viid, din Clara er i Fiendens Magt.
Ved listig Overfald hun blev et Rov
For Bruhers stygge Broder, Justamund.
Maaskee i denne Dag Uhyret naaer
Ved List og Vold sit stygge Oiemeed.

Olger.

Ha! Clara fangen! Ha! min Elskede
I værste Dievels Kløer! — Maaskee! O Gud!
Ha!

Ha! lad mig slippe ud! Hid! Vaaben hid!
At jeg kan vise dette Hedningpak
At Olger lever, Olger Danskes Arm
Endnu kan knuse den fordømte Krop
Som røvede det Kiæreste han har.

Neimis (vinker nogle af Følgeskabet, som komme og lukke op for Olger.)

Ja du skal slippe, for at tage Hævn
Af dine og de Christnes Fiender! Vi
Med forudfølt Triumph vil væbne dig.

(Til de Andre.)

Vel os! Vel Karl! Vel Christenheden! Nu
Vi vandt ham dog tilbage.

Galter.

Bruhers Pral
Nu bliver vissest Redsel for hans Hær.

Turpin.

For Clara's Skyld forglemmer han Karlot.

Olger (i det han kommer ud af Taarnet.)

Karlot! Jeg, glemme nedrige Karlot?
Nei, han skal ofres først til elsket Søn.

Ei

Ei Karls og Christenhedens haarde Nød
Ei al den Vold, som ængster Clara's Siæl,
Skal løse mig fra en retfærdig Eed.

Reimis (vinker ind i Coulissen.)

Saa kommer frem I som ved sødest Sang
Tog Kraften fra den Eed en Keiser svoer
Og qvalte indgroet Avinds sidste Gnist.

Femte Scene.

En Hob Børn, som klynge omkring Olger.

Reimis's trende Døttre, som anføre Børnene.

De Forrige.

Chor af Børn.

Christenheden eier
Ingen Olger meer;
Derfor Rov og Seier
Glæder hedensk Hær.

Christenheden falder
For sin Fiendes Vold;
Thi omsonst den kalder
Paa sit Sværd og Skiold.

Helten ei fornemmer
Vore bange Raab;
Han os alle glemmer
For et vesnet Haab.

Ak! for een Mands Brøde
Lider elsket Folk!
Skyldfri' Ofre bløde
Under Tyrkens Dolk!

Tusind Fædre styrte
Til Barbarers Lyst;
Tusind Børn sees myrdte
Ved en Moders Bryst.

Olger.

Alt nok, alt nok, Uskyldige! Min Siæl
Henrives til en Medynk, redsom Eed
Tillader ei at følge.

Neimis.

Hør dem ud.

Chor af Børn.

Helt, som saae med Smerte
Falde værdig Søn,
Aabn' et Faderhierte
For en angstfuld Bøn.

Ydmygt

Ydmygt vi dig bede:

Bliv vor Hielp igien!

Lad din strenge Vrede

Eengang svinde hen!

(De tage hans Hænder og omfavne hans Knæer.)

Med de skyldfri' Arme

Vi vil holde dig;

Olger maae forbarme,

Ja, forbarme sig!

(Den første Akts Slutning følger i næste No.)

Konstig Kulde.

Iblant de mange nyere physiske og chemiske Opdagelser, syntes Hr. Apotheker Walthers i Oxford bekiendte Forsøg med den konstige Kulde, mig i Særdeleshed værd at igientages og stadfæstes.

Den betydelige Kulde der tilveiebringes ved nogle Salters Opløsning i Vand, har længe været bekiendt, og Aarsagen dertil haver saavel beskiæftiget Physici, som Chimici. For de sidste især som og for Oekonomen (som unægtelig af chemiske Erfaringer høster en ligesaa stor Nytte som Lægen) bliver det af større

Vigtighed

Vigtighed, naar man ved flere Salters Sammenblandning endogsaa i de hedeste Sommerdage bliver sat i Stand til at tilveiebringe en Kulde, hvorved Vandet, endogsaa Qvægsølvet frøs.

Begge Ting siger Hr. Walther at have udrettet — Virkningen af Saltblandningen syntes mig ei alletider at kunde være den samme, ei heller troede jeg at Luftens Temperatur var i Stand til om Vinteren at bidrage saa meget til denne Kuldes Forøgelse; da Saltene allene kan udsættes i den koldeste Luft, saa beholder Vandet dog sin egen Varme saa længe det skal vedblive at være Vand, og yttre opløsende Egenskaber, hvorved det da hindrer den fuldkomne Kuldes Tilveiebringelse, som og Qvægsølvets Frysning.

Dette troer jeg at være beviist ved følgende, i flere Venners Nærværelse anstillede Forsøg. — Jeg blandede i den Henseende i Laboratorio chemico, hvor Kulden var 3° over Frysepunkten, nøiagtig efter det af Hr. Walther afgivne Forhold Salterne med Vand; i det samme Opløsning gik for sig nedlod jeg i denne Blandning et dertil apteret Thermometer, hvorved Qvægsølvet faldt 10°, men frøs ei.

Nogle Dage derefter igientog jeg samme Forsøg, efterat Saltene tilforn i tvende Timer havde været udsadt for en Kulde, som den Dag

var

var 17°. Qvægsølvet faldt til 12° under Frysepunkten. Salt og Snee derimod, som i lige lang Tid var udsadt for samme Kulde, var i Stand til at bringe det til at falde noget under 14°. Heraf sees, at Kulden, som Saltene ere i Stand til at tilveiebringe ved deres Sammenblandning, er betydelig; men at den ei naaer 32°, som efter de nyeste Forsøg er nødvendig for at faae Qvægsølv til at fryse.

Endskiønt mine endogsaa nogle Gange igientagne Forsøg i Henseende til Qvægsølvets Frysning bevidne det modsatte, saa kan jeg dog ved dem stadfæste en Opdagelse, som ved at angive et vist Forhold, lærer os endogsaa om Sommeren at tilveiebringe en betydelig Kulde hastigere, end ved nogle af de forhen bekiendte Midler, som enten ved hastig Uddunstning eller andre Egenskaber ere i Stand til at udrette det samme.

Enhver indseer let den betydelige Nytte heraf, for Lægen og for Oeconomen, som enten savner Iiskiælderen eller hastigere behøver samme Virkning.

For denne Artikel er jeg den til sit Studium fødte, og til Opmuntring høistværdige, unge Chemicus, Hr. Manthey, Lector chemiæ ved det K. chirurgiske Academie, forbunden.

Logogryph.

Logogryph.

Jeg fremmed er og indenlandsk:
Jeg hører Svensk, og taler Dansk.
Jeg pleier visse Ting at stumpe,
At faae desmere til min Gumpe;
Jeg holder Sort og Blaat for skiønt;
Men staaer mig bedst ved Hviidt og Grønt.
Min Rigdom stolt jeg aabenbarer
Paa Hovedstadens Trottoirer;
Jeg aarlig holder ilde Huus
Med den, som ødelægger Muus.
Du kiender muelig ei det Hele;
Vel giet det da af mine Dele.
Du i de sex strax finde kan
En Fugl, som elsker salten Vand;
Hvordanne Østers gierne spises;
En Kone som i London prises;
Det som man troer hun ikke har,
(Hvis der kun ingen Møller var;)
Det som os Rug og Hvede giver;
Og hvad af nogle Bekke bliver;
En Lord-Mayors Regieringstid;
Hvad Smaabørn koster første Flid;
En Legemsdeel; en Lærd hvis Bøger
Giør Danmark Ære; hvad den søger,
Som paa din nøgne Arm tar fat
For Helbreds Skyld. Og nu, god Nat!

Hertha.

No. 12.

Kiøbenhavn den 3 Julii 1789.

Olger og Clara. (Fortsat.)

Olger.

Jeg ikke kan imodstaae Himlens Magt;
Jeg føler den i denne søde Sang;
Men har jeg ikke svoren? —

Turpin.

Af den Eed
I den Algodes Navn jeg løser dig.
Viid, den som sværger uforsonligt Had
Og blodig Hævn, opfordrer Himlens Dom.
Guds Engel staaer med Sværdet i sin Haand
Og venter den Formasteliges Daad.
Tør han til Brøde lægge større Synd;
Tør han vanhellige Algodheds Navn,
Og fræk opfylde hvad i Lidenskab,
I Siælens vilde Ruus, han tog sin Gud

Til

Til Vidne paa, som evig Kiærlighed
Var bitter Avinds Ven, da rammer ham
Med tungest Vægt den velfortiente Straf.
Men naar han angrer Overilelsen,
Og lønlig ønsker, Tidens Vennehaand
Udslette maae uheldig Vredes Spoer,
Da lader Englen synke Hævnens Sværd.
Ja, Olger, siig, at du tilgiver alt
Saa vil den glade Cherub stige ned
Og ved din Side staae i hellig Strid.

Olger.

Ja jeg tilgiver alt — (Han peger paa de Smaa)
for disses Skyld.

En af Neimis's Døttre.

See dit Værk, Algodhed, fra det Høie!
Olgers ædle Hierte lod sig bøie;
Dine Tolke gav ham os igien.
Herlig Seier hans Belønning være!
Modig Hedning, knuust i Støvet, lære
Gud er dog endnu de Christnes Ven.

Turpin (til Olger.)

Nu hente vi din troe og stærke Hest,
Og Dyrendal, dit seierrige Sværd,
Med al den Rustning, for hvis blotte Syn
Den kiækkeste blant Saracener skialv.

Thi

Thi som en Ridder skal du møde Karl,
Som nu med aabne Arme venter dig,
Og med et Begger fuldt af Drue=Ild,
Der smelte skal hans Siæl til din igien,
Og kalde Kraft tilbage i din Arm.

(Han gaaer med Følgeskab og Ringulf.)

Siette Scene.

Reimis (til Børnene.)

Og I Uskyldige, hvis rene Bøn
Med saa velsignet Virkning kronet blev,
Gaaer hiem og beder paa et helligt Sted,
At Gud fuldender hvad han har begyndt.

Chor af Børn og Reimis Døttre.

Himlens Gud behage
Olgers ædle Iid!
Styrke ham ledsage
I den haarde Strid!

(De gaaer.)

Syvende Scene.

Olger.

De vandt! De vandt!

Galter.

Vi vandt! Vi vandt!

Olger.

Bitterste Vrede
Oppustet Hede
Som Taage svandt.

Galter.

Vi vandt! Vi vandt!

Olger.

Til Kamp og Slag!

Galter.

I denne Dag!

Olger.

I disse Hænder
En Attraa brænder,
Til Kamp og Slag!

Galter.

I denne Dag!

Olger.

I Kamp og Strid!

Galter.

Viis ædel Iid!

Olger.

Held mig ledsager;
Thi Gud behager
En hellig Strid.

Galter.

I hellig Strid
Held dig ledsager;
Thi Gud behager
Saa ædel Iid.

Begge.

O.] G.] Til Kamp og Strid!
O.] G.] Held [mig] [dig] ledsager!
O.] G.] Thi Gud behager
O. Min rene]
G. Saa ædel] Iid.

(De gaaer.)

Ottende Scene.

En Sal hvori Prindsesse Clara forvares. Hun sidder i den fulde Dragt, hun er bortrævet i, paa en Stoel ved et Bord, med Armene under Hovedet, uroelig slumrende (*)

O Fryd!

(*) Denne Monolog kunde Musiken beholdes til, ligesom jeg har beholdt alt hvad mueligt var af Ordene.

O Fryd! — Gienfundne søde Siæletrøst! —
Guddommelige Straale! midt i Mørket! —
O Glands som Olgers Glands! — Er du det selv,
Min Helt! min Ven! min Engel! min Beskytter!
(Hun slumrer hen igien.)

O klare Morgen! lyse Glimt af Haab!
Flye, sorte, blodige Barbar! o flye!
Flye mørke Brudgom for min Engels Glands! —
Han er min Brudgom, han, den ædle, høie,
Den raske, stærke Helt, som straaler hist!
Mit Haab nu straaler fra det blanke Glavind. —
O Glimt af Salighed! — Men ak! — hvor er jeg?
(Hun farer bestyrtet op.)

Hvi svandt det? — Smiil! o smiil igien min Lyst!
O søde Drøm! O kom igien tilbage!
(Hun vil slumre hen, men farer urolig igien op.)
Nei, nei! den flyer! jeg seer ham ikke meer!
Jeg saae ham kiæk og væbnet som en Kæmpe —
O Clara, kom han for at frelse dig?
Hvor lig sig selv han var! hvor ganske Olger!
O! Clara mon han kom at frelse dig? —
Men vee mig, vee mig! — Intet kan mig redde!
Alt rasle Lænkerne som vente mig!
(Man hører Krigsmusik og Tummel som i Nærheden.)
I Dag en Skiæbne, langt grusommere
End marterfuldest Død — ynkværdig Clara truer;
Den redselsulde Time nærmer sig.

O at

O at den stygge Røvers Arme
I første Favn dog qvalte mig!

(Hun falder hen, men løfter sig op igien med et Smiil.)

Og dog! hvi kommer stedse Haab og Frygt
Tilbage til mit Hierte? Søde Tillid!
Hvad trøster mig? Hvad føler jeg? Hvor er jeg?
Min Siæl forvildes af dunkle Tanker;
I Frygt og Haab, mellem Qval og Lyst.
Min Barm sig hæver, mit Hierte banker,
Og ængstig higer mit spændte Bryst.
Men o! min Angest og Redsel viger;
Af sødest Længsel mit Bryst nu higer;
Tryg jeg mig kaster i Haabets Arm.
I mørke Tanker, bort, bort med eder!
Min Siæl seer Frelse og Saligheder!
En Himmel aabnes i denne Barm!
I Lyst hensvinder min bittre Smerte;
Alt trykker Olger mig til sit Hierte,
Alt daaner Clara i Heltens Arm.

(Alarmen tager til og Dækket falder (*).

* * *

Resten af Stykket skal følge ved Leilighed.
Her er nok til en Prøve. Hvilken af disse tvende

Parodier

(*) Denne Arie har jeg med Flid meget forandret, da det nok er den, som man kan finde mest at udsætte paa i hele Originalen.

Parodier, Holger Tydske eller Olger og Clara, giør den bedste Virkning, maae Tiden lære. Havde Hr. Baggesen ikke talt saa haanligt i sit Svar til Hr. Rahbek, saa var denne Parodie bleven bort, uagtet Holger Tydske allerede havde bevæget mig til at lægge den paa Stabelen.

Den Bøn Hr. Translateur Heiberg, Forfatter til Holger Tydske giør, at Himlen vil bevare ham for Olger og Clara's Fortsættelse, er en Aarsag hvorfor denne Fortsættelse ikke skal udeblive; thi jo mere han laster Stykker, jo vissere maae det ikke være slet; det er rimeligt at han frygter hans eget Arbeid skulle tabe ved Siden af mit.

Om en Kongelig almindelig Pensionskasse.

Den Kongelige almindelige Enkekasse er en Indretning, som ikke nok kan berømmes. Ikke allene de store og smaa Embedsmænd og Betientere Kongen har, men ogsaa andre hans Undersaatter kunne betiene sig af den til at sørge for deres Hustruer. Kongens Kasse bliver ved denne Anstalt fri for de utallige Enkepensioner, som forhen trykte den. De Vilkaar, som med Indsætning i den almindelige Enkekasse ere forbundne, giøre at der sees i mangfoldige Giftermaale paa en Lighed i Alderen, som

som forhen alt for ofte blev ganske sat til Side. Og det som i nærværende Betragtning er en Hovedpost: den almindelige Enkekasse staaer sig og kan staae sig.

Men den kommer ikkun gifte Mænd til Nytte. Saa mangen anden Medborger som har en Søster, en Datter, eller en anden Slægtning af Qvindekiønnet, hvis hele Vel er forbunden med hans, hvis hele Ophold tager Ende med hans Liv, kan ikke høste Frugter af denne vise og ret faderlige Anstalt. Den ynkværdigste Skiæbne rammer alt for mange saadanne Personer efter den Mands Død, af hvis Brød de havde Underhold. Pigebørn, som havde levet i anstændig Beqvemmelighed, kunne ved denne Forandring paa eengang synke til Mangel, til den mest ydmygende Afhængighed, ja til Nedrighed selv. Hvor ofte skeer det ikke at en Embedsmands Datter maae nyde Almisse af sin Faders Kolleger? Og har man ikke Exempler, at et vel opdraget Fruentimmer ved at miste en Fader eller en Onkel virkeligen har mistet alting?

Den mørke Udsigt, som saa utallige Frøkener og Jomfruer have efter Faderens Død, bevæger en stor Deel af dem til at anvende alting for at blive gifte. De lægge derfor Mandkiønnet alle muelige Snarerer. Disse koste tildeels Penge; thi man fødes kun med Øine, Næse

og Mund, Hals og Bryst og det hele elskværdige Etcetera; men alt det andet, indtil det røde Blod uden paa Kinderne, skal man have for Penge eller paa Kredit.

Ja, denne ængstige Bestræbelse at blive forsørgede af Hymen, førend de efterlades uforsørgede, tilskrives med Rette en stor Deel af den Pynt, og den Stadselighed, som sætte Faderen eller Onklen i Bekostninger, hvoraf en ikke ringe Part kunde anvendes som Bidrag til at forsørge dem efter hans Død.

Det var altsaa høiligen at ønske, at der ogsaa maatte indrettes en Kongelig almindelig Forsørgelses- eller Pensionskasse, for ugifte Fruentimmere. At lige saadanne skarpsindige Hoveder og brave Mænd, som de der have giort og forbedret Planen til Enkekassen, ogsaa letteligen skulde kunde giøre Udkast til denne, saa at Indretningen blev gavnlig for Publikum, uden at være Kongen og den allerede existerende Kasse til Skade, derom kan ingen Tvivl være.

Billige Læsere ville ikke sige, at til slig Forsørgelse tiene Livrenteselskaber. Det som giver Enkekassen sit store Værd og sin Velsignelse, er den Lettelse den Indskydende har af de saa taalelige Terminer, hvilke slet ikke finde Sted ved Livrenteselskaber.

I det mindste tør jeg haabe, at den her fremsatte Tanke vil ikke findes uværdig til høiere

Eftertanke

Eftertanke, og at sande Menneskevenner ikke ville lade den Nytte ubemærket, som en saadan Anstalt vilde have for Sæderne selv.

Nederdrægtig Hævn.

Hvor usel er den Hævn som skader
Ikkun den Mand, dit Hierte hader!
Nei vil du Hævn ret være værd,
Saa raes mod den han mest har kiær.
Ak! salig var den Moders Glæde
Som gav sin Mand en Søn (*) at æde!
Ved Hævn paa et uskyldigt Noer (**)
Blev Tyri vilde Arving stor.
Heimodig Geisler (***) ikke naaede,
Men

(*) Om Tereus, Prognis og Philomele læser man i Ovidius's Forvandlinger.

(**) Cambyses hørte at een af hans Mænd havde sagt han var ingen god Skytte, og tog dette saa ilde op, som en Poet der ikke faaer Roes nok, og troer han føder et heelt Foster, naar det kun er en Hale. I en Geniemands Vrede befalede han at Mandens Søn skulde staae til et Træ: han skiød ham ihiel, og da Saaret blev randsaget, og Pilen fandtes at have raamt Hiertet, maatte den ulyksalige Fader tilstaae at Kongen var en Mester.

(***) Denne østerigske Landfoged i Ury i Svitzerland lod sin Hat hænge paa en Stage, og alle Forbigaaende maatte bukke for den, som det var ham selv. Wilhelm Tell, en ypperlig Skytte, vilde ikke begaae denne Nedrighed. Geisler som var opblæst af den Nedsel han havde sat i Folk, befalede ogsaa, at Tell skulde skyde sin Søn et Æble fra Hovedet, eller døe.

Men dog med ædel Tørst attraaede
Den Lyst, saa yndig, sød og skiøn,
At saare Fad'ren i hans Søn.
Saa og elendige Skribenter
Bør hævne sig paa Recensenter.
Har Dommeren en lille Søn
Da bære han sin Faders Løn.
O! naar I fik ham til at græde,
Det var jo sødest, sortest Glæde!
Det var jo Heltedaad saa stor,
Hver Nidding eder priiste for!
Umyndigt Barn til Spot at giøre;
Det kan ikkun en Siæl udføre,
Alt skilt ved den Medlidenhed
Som Jordens Sønner fødes med.
Den Kiæmpe som saa mandigt strider,
At Faderen i Sønnen lider,
Alt før har vovet ædel Dyst,
Alt længe hærdet har sit Bryst.
Til Udyd, som den Gamle siger,
Man ikkun trineviis nedstiger (*),
Men med en jævnlig Øvelse
Man naaer tilsidst det Styggeste.
Ei heller her den Helt skal standse;
Ham vente bedre Seierskrandse.
Samvittighed og Frygt for Skam
Ei mere lægge Baand paa ham.

Om

(*) Nemo repente fuit turpissimus.

Om Doctorløn.

Der gives fra Tid til Tid Folk, som ere saa slet tænkende og utaknemlige imod deres Læger, at de tør forlange at al hans Opvartning skal som ringe Ting, ja som en Høfligheds Pligt ikke regnes for noget, medens de selv drive deres Fordringer til det Yderste. De bør have Betaling og Fordele: det er jo deres Næringsvei, deres lovlige Indkomme; men Doctoren kan sagte giøre sin Tieneste omsonst, staae paa Pinde for dem tidlig og silde, det han giør for saa mange andre, kan han jo ogsaa giøre for dem med. Ligesom han mere havde Tid og Umage at give bort, end Bageren Brød! For slige Personers Skyld vil jeg bekiendtgiøre den hidhørende Post i den kongelige Medicinalforordning af fierde December 1672, som endnu ikke er forandret.

„ Hvad Medicorum Umage oc Op-
„ vartning hos Patienterne angaaer, da
„ bør enhver derfor i det mindste at nyde efter
„ høilovlig Ihukommelse Voris Elskelig kiere
„ Herr Farfaders CHRISTIANI qvarti
„ Forordning dat. 20 December 1619. Nemlig
„ aff hver Patient for første Gang fornøyis en halv Rixdaler, siden for hver Gang
„ de visiterer allene Patienten uden nogen
„ Recepts Forfattelse en Rixort, naar de

„ baade

„ baade besøge og skriffve Recept halffanden
„ Rixort, naar de ikke besøger, mens allene
„ skriffver en Recept en halff Rixort; Naar
„ de Patienterne paa Landet besøger, skal
„ for hver Miil, den rette Vey, fornøyis tre
„ Rixort, oc Vogn der foruden forskaffes,
„ oc for hver Dag de sig hos Patienten for-
„ holde, Toe Rixdaler."

Saaledes byder Kongen dem der kunne, at fornøie Læger. Og denne Taxt er sat for 170 Aar siden. Naar vi betænke hvor høit Prisen paa alle Livets Nødvendigheder siden den Tid er stegen; saa burde det være dobbelt. At vore Læger ikke allerede have allerunderdanigst ansøgt om en Forandring, kommer allene deraf: at de Slettænkende hos os ere saa overmaade sieldne, og at man gierne giør aarlige Akkordter, som baade en Huusfader og Lægen finder sin Regning ved.

Men naar denne gamle Taxt skal lægges til Grund, saa giør den dog mere end Folk troer. Lad os sætte at en Mand ligger i sex Uger af en Sygdom, hvori Lægen seer til ham to Gange om Dagen, og skriver i alt 14 Recepter, saa giør dette 92 Rixorter eller 23 Rdlr. Regne vi nu at Lægen i den halve Sygdom besøger ham fire Gange om Dagen, og i 1 Uge tre Gange, og skriver et Par Recepter mere; saa bliver der en Fordring af paa 32 Rdlr.

Denne

Denne Sum, som en Doctor med Rette tilkommer og som efter Kongens egne Ord er det mindste han kan fornøies med, bør dog komme en Smule i Betragtning.

Grønne Erter.

Atter er den forønskede Tid kommen, da vi kunne spise grønne Erter. En sundere og behageligere Ret er ikke til. Allerhelst imod Skiørbug er den uforlignelig. Allehaande Uhumskheder blive ved denne milde Føde forbedrede. Endog de der ligge af hidsige Febre, Galdefebre, Forraadnelsesfebre eller Forkiølelsesgigt, kunne nyde de grønne Erter, naar de ere vel tillavede.

Denne Berømmelse er dem allerede eengang given; men da vi hvert Aar have nye grønne Erter og jeg nye Læsere, saa er det min Pligt at gientage min Advarsel, at man ikke undlader at vederqvæge Sind og Legeme med denne velsignede Guds Gave.

Derimod gives herved ogsaa anden Gang tilkiende, at intet er større Ødelæggelse for Maven end den saa kaldte Grønertesuppe, hvori de nemlig ere kogte, saa at Suppen har beholdt den opblæsende Egenskab alle Bælgefrugter have, af hvilken slem Egenskab de alle skilles ved at koges først for sig i Vand, som derefter bortkastes.

Logogryph.

Logogryph.

Jeg var den ypperligste Moder,
Dog mine vel opdragne Poder
En utaknemlig Stad af Klippen styrted ned.
Men hvis du ei af Livius mig kiender,
Da tag det Bogstav bort som Navnet ender,
Og sæt to andre i dets Sted.
Saa har du ham, som lod af Paulus sig indtage.
Dog giver du mig smukt det lille a tilbage,
Og lader Nummer eet i Spidsen staae,
Saa skal du af de otte faae
Et Navn som tusind smukke Piger bære,
Og som af Purpuret har Ære.

Ordene til Logogryphen i No. 5 er Hertha, tre, Hat, Ret, The; og til den i No. 11, Amager, Maage, raa, Mara, Mage, Ager, Aae, Aar, gaae, Arm, Gram, Aare. — Det mørke Spørgsmaal i No. 7 er Aar, og det i No. 9 Stok.

Hertha.

No. 13.

Kiøbenhavn den 16 Julii 1789.

Det botaniserende Selskabs Drikkesang.

Melodie: Skaberen skued dem 2c.

1.

Skuer, o Brødre! hvor Øiet sig vender,
Smiler Naturen i favreste Glands.
Iklæd ved Floras fortryllende Hænder,
Rækker hun venlig sin blomstrige Krands.
Ak! hastig dens Pragt og vor Glæde flyr bort.
Nyd, Brødre! da Glæden, den varer kun kort.

2.

Sætter jer, Brødre! hist ned i det Grønne,
Kølig er Lunden og Græsbænken blød.
Ilde vi Himmelens Godhed belønne,
Hvis vi dens mildeste Gaver ei nød.
Tom Glasset, Herr Broder! og fyld det igien.
Høit leve hver Dydens, hver Blomsternes Ven!

3.

Du! for hvis grandskends' forelskede Øie
Kierlig Naturen opløsted sit Slør,

Aldrig,

Aldrig, o Fader! vi glemme din Møie;
Nei, den erindres ved fulde Glas bør.
Din Skaal, o Linneus! din Ære skal staae,
Til Blomster og hele Naturen forgaae.

4.

Du! hvis klart skinnende Fakkel tidt straaled'
Ned i Naturens den mørkeste Vraae,
Sildig, vor Fader! du nærme dig Maalet,
Aldrig dit Minde skal blant os forgaae.
Din Skaal, Fader Rotbøll! din Ære skal staae
Til Blomster og hele Naturen forgaae.

5.

Een Skaal for alting vi ikke bør glemme:
Hvo som har Blomster har Piger og kiær.
Høit da for Pigerne lyde vor Stemme,
Blomstrende Roser, I Skiønneste! er.
Ak! lad da ei Rosen uplukket staae hen;
Den visner og aldrig den blomstrer igien.

Birckner.

Om Drukkenskab, som en Sygdom.

(Indsendt.)

I et nyligen udkommen lidet Skrift, som indeholder mange vigtige Sandheder og Reflexioner, der vel fortiente nogen nøiere Eftertanke, har Forfatteren iblant andet korteligen

ytttret

yttret sin Mening om den Moralitet, man i Almindelighed tillægger adskillige menneskelige Feil og Afvigelser fra Naturens Orden; men især om Selvmord og Drukkenskab. Det fornøiede mig i dette Skrift at finde for første Gang noget sundt og nyttigt sagt om denne Materie; og jeg erindrede mig ved denne Leilighed, især i Henseende til Drukkenskab, nogle Erfaringer, jeg har havt, som stadfæste hvad denne Forfatter mestendeels a priori har sluttet sig til.

Jeg troer det kunde være gavnligt, at bekiendtgiøre et Par af disse, for derved, om mueligt at opvække større Opmærksomhed paa denne vigtige Sag, og foranledige, at denne sunde og sande Theorie desto snarere maatte blive anvendt i Praxis. Mine Erfaringer ere disse:

1) En bekiendt Italiener, som har levet hos os, havde den Skik, at drikke hver Formiddag omtrent en og en halv Pægel til en halv Pot fransk Brændeviin, hvoraf Følgen naturligen blev, at han mod Middag altid var drukken, derimod var han efter Middagsmaaltidet den hele øvrige Tid af Dagen ædrue, fordi han paa den Tid ei drak Brændeviin. Jeg blev kaldet til ham som Læge, da han engang havde en Flodfeber, og da denne var lægt, mærkede jeg snart i Reconvalescent-Dagene den saare slemme Skik han havde. Jeg advarede ham

derom,

derom, og han forklarede mig, at han ønskede intet hellere end at blive skildt ved denne Trang til det fordærvelige Brændeviin, men at han strax om Morgenen havde en uudstaaelig Tørst med Kildren i Halsen, som han paa ingen anden Maade kunde standse, men som efter Middagsmaaltidet sielden eller aldrig indfandt sig. Jeg raadede ham at spise strax om Morgenen en god Froekost, men dette var uden Nytte. Da Læger i Almindelighed have liden Erfarenhed i at behandle slige Sygdomme, fordi de ansees at henhøre under Theologernes og Politiets Forum, saa maatte jeg raisonniere mig frem, saa got jeg kunde, for at finde et rimeligt Middel til at hielpe denne Mand fra en Sygdom, som virkeligen trængte mere til Medicinens Hielp, end hans overstandne Flodfeber, der blot ved den Diæt, Naturen selv tilsiger den Syge, var uden Tvivl bleven lægt, om han og ingen Medicamenter havde faaet. Jeg formodede, at her var en krampeagtig Svækkelse i Svælgets Nerver forbunden med, eller foraarsaget af, nogen Skarphed, som søgte Vei igiennem denne Deels Pori, og raadede ham at drikke isteden for Brændeviin en Limonade af Afkogning af Syre-Rodder, der have en temmelig snerpende og tillige lædskende Egenskab. Jeg lod ham blande i denne Afkogning Citronsaft og Sukker for Smagens Skyld; og

hvad endte nu mit Raisonnement over Feilen i Svælget var sand eller falsk, som skildte Brugen af den Limonade han i den allene ved den slemme Trang til Brændeviin, men efter et Par Maaneder kunde han endog undvære Limonaden, uden at føle Tørst og Kildren i Halsen.

2) En anden ellers meget værdig Mand, havde vænnet sig til at drikke en Flaske Viin og mere ved Maaltidet, saa at han altid et Par Timers Tid derefter var kiendeligen drukken, og da han tillige havde Congestioner til Hovedet, saa advarede jeg ham, at det var ham høist skadeligt at drikke saa meget Viin; men han undskyldte sig med sin Tørst, og dermed at hans Mave hverken vilde taale Vand eller Øl. Jeg formaaede ei at forsone ham med Vandet; men han fik nogen Tid derefter en Sygdom, som giorde det nødvendigt, at han brugte Ptisane af Græsroden, og, for ved denne Leilighed at slaae to Fluer med et Smæk, raadede jeg ham at drikke en Bouteille deraf ved Maaltidet. Følgen blev som jeg haabede, at han drikker nu kun en halv Bouteille Viin ved sit Maaltid, og vedbliver Brugen af sin Ptisane, som han finder sig vel ved.

3) En meget skikkelig Tiener faldt af Ærgrelse, mere end af Sorg, over en Pige, som han var forlovet med, og maatte forlade, paa det slemme Expedient at hævne sig med

Flasken,

Flasken, og efterat han stedse havde været meget ædruelig, var han nu i en Tid af 3 Uger næsten daglig drukken. Ingen Formaning eller Forestilling om det Urimelige i at ville hævne sig over Forurettelse ved at ødelægge sig selv, formaaede noget, og kunde heller intet formaae; thi han drak ei for at hævne sig, men for at skille sig af med den ubehagelige Følelse, som utilfredsstillet Hævngierighed forvoldte ham. Jeg, uden at han vidste det, gav ham et Par Brækmidler, og dermed var Hævngierigheden og Lyst til Drik aldeles dæmpet.

Jeg har flere slige Erfaringer, som jeg for Personernes Skyld ikke kan bekiendtgiøre, men flere Læger maa have lige saadanne Erfaringer: og det var høist vigtigt, at de bleve bekiendtgiorte, paa det, at det kunde blive Folkemeening, at Lyst til Drik er en Sygdom, som kan læges, naar derfor søges Raad i Tide.

Om Selvmord har jeg og nogle Erfaringer, som jeg ønskede at meddele den lærde Forfatter af Hertha; men formedelst Omstændigheder maatte de fortælles med Forsigtighed og Overlæg, hvortil jeg i dette Øieblik ikke har fornøden Tid.

Om forgiftig Brændeviin.

Den foregaaende Artikel, — hvis Forfatter alle skiønsomme Læsere nok ønske at vide, hvori

jeg

jeg dog af adskillige Aarsager, (iblant andet fordi jeg selv ikke har kunnet udspeide det,) ikke kan tiene dem, — bevæger mig til at indrykke noget mere om det slemme Brændeviins store Skadelighed.

Endog i sin fuldkomneste Reenhed er denne Drik høist skadelig for Sundhed. Naar een fra Barnsbeen af med Forsigtighed lidt efter lidt er vant dertil, eller af Naturen er udrustet med en Jernhelbred, saa lider denne Regel tilvisse en Undtagelse. Vore gode Venner ere ingen Fiender af Brændeviin, men have dog en næsten mageløs Styrke og Sundhed. Men vore egne Medborgere sees allerede vanslægte fra Fædrenes Kraft i Siæl og Legeme: de falde derfor ogsaa for Brændevinen: paa dem kan man kiendeligen iagttage hvilken forgiftig Qvægelse de holde sig til. For danske Folk er endog den bedste Sort af Brændeviin ødelæggende, i det mindste langt værre end Kaffe.

Men ikke nok at Brændeviin i sit Væsen og i sin Natur er en Forgift; endog ved en tilfældig Aarsag bliver den endnu farligere.

Hr. Plouquet, en Læge i Tybingen, har i en særdeles Afhandling viist, at Kornbrændeviin ofte indeholder Kobber, hvilket Metal med Rette holdes for giftigt.

Brændeviin destilleres igiennem Kabberrør, og deri skeer Ulykken. Saa længe Brændevinet løber igiennem et Kobberrør, opløser det vel intet af dette Metal; og overalt ere rene Kobberkar ikke saa farlige, naar ingen suur Spise eller Drik laves eller staaer i dem. Men bliver der noget syrligt staaende i slige Kar, saa angribes Kobberet deraf, og det som saaledes opløses, giør den Mad og Drik forgiftig, som kommer i samme Kar, med mindre Karret i Forveien er vel renset.

Hvad kan nu gierne skee i Kobberrørerne ved en Brændeviinskiedel, naar ingen Forsigtighed bruges? Naar noget af det sidste af Brændevinen bliver siddende i Røret, saa kan denne Vædske faae Tid til at virke paa Kobberet. Nogen Syrlighed har sligt Brændeviin hos sig. Der bliver altsaa en Art af Spanskgrønt, og dette skylles bort ved den næste Destillering, og meddeles Brændevinen: og denne giør da unægteligen Skade, endskiønt Følgerne ikke vise sig strax.

Paa hvad Maade kiendes nu saadant forgiftigt Brændeviin? Ja her skal Konst til. Vel giver en Opløsning af Kobber i saadan en Plantesyre, som den er Brændeviin indeholder, en grøn Farve; men saa meget Kobber at denne Farve skulde vise sig, findes ikke i Brændevinen, og om den fandtes, vilde den irrede

Smag

Smag snart røbe saa stor en Portion Kobbers Nærværelse, og heftig Brækning, Kolik o. s. v. strax være en Følge deraf, at man havde gottet sig med saadan en Taar.

Den der vilde troe Brændevinen var uskyldig, fordi den ingen saadan grønladen Farve havde, tog altsaa merkeligen Feil. Der kan være meget Forgift i Spise og Drik, i den strengeste Incognito, (for at tale med de Store,) uden at Øiet, Næsen eller Tungen mærker, eller Indvoldene strax føle det. Hvem vilde vel nægte, at der har været et Traktement paa visse offentlige Steder, fordi han ingen Giæster saae ligge under Bordet? Hvem vilde vel troe, at alle disse Favnetag, og Kys, og Vennenavne og øvrige sledske Ord og Manerer, som man finder i den store Verden saa hyppige som Myg paa en Aftenpromenade, vare oprigtige?

Nei, Chemien allene kan opdage denne farlige Blanding. Følgende Prøver kan man betiene sig af. Man drypper Salmiakspiritus i den mistænkte Brændeviin. Faaer denne deraf en mere eller mindre blaaladen Farve, saa er der mere eller mindre Kobber i. Eller man kommer deri lidt reen Potaske dertil, som er opløst i reent Vand: falder der lidt grønladent til Bunds, saa er Tingen urigtig. Eller man skraber lidt hviid Sæbe, og ryster den vel i

Brænde-

Brændevinen; faaer den bundfaldne Sæbe og en grønladen Farve, saa er der Kobber. Det samme skeer ved smaa Stykker reen, hviid, ledsket Kalk: den bliver først graaladen, og siden grøn, naar Brændevinen indeholder Kobber.

Hvad skal nu en ærlig Mand giøre, som vil have en rolig Samvittighed i denne Post? Er det ikke nok at Rørene ere vel fortinnede?

Ak! denne Fortinning er ret god, dog ikke tilstrækkelig; hele Forskiellen bestaaer deri, at i de vel fortinnede Rør kan Brændevinen blive forgiftig af Bly, og i de slet fortinnede af Kobber; hvilket da er omtrent det samme: begge Dele, Kobber og Bly, ere forgiftige, hver paa sin Maade.

Det eneste Middel at betrygge Publikum, bestaaer deri, at man holder Rørene efter Destilleringen vel rene, paa det der intet Brændeviin bliver siddende i dem, og man iagttager dem vel for Luften, saa at dennes Syrlighed ikke heller kan opløse noget.

Til denne Ende lægger man, saa snart Destilleringen er forbi, Hatten med sine Rør i koldt Vand. Svalerøret stopper man neden til med en Tap, som er indsvøbt i Linned, og derpaa fylder man det med reent koldt Vand. Naar man nu vil brænde, skylles og viskes Hatten og Rørene vel ud; og det hvor man

ikke

ikke kan komme til med Viskekluden, skylles desmere.

Glasrør vare unægteligen sikkerst; ved dem kan slet ingen farlig Tilblandning finde Sted.

Ingen kan støde sig over hvad jeg efter hiin berømte Læges Exempel foreslaaer. Reenlighed er enhver forpligtet til, som laver Spise og Drik for Publikum: og Reenlighed, Skyllen og Udvisken er alt hvad her forlanges.

Moggreben.

En Fabel.

En Hoben raske Kiøbsted-Drenge
Sig tumled' i en Bondegaard.
Høirøstede de leeger længe
Med hvad de først i Haanden faaer.
Den lumske Pleiel Anton svinger;
Ham møder Niels med grusom Lee;
Til kritisk Rive Jørgen springer,
Og viser Fienden Tænderne.
Hist skuldrer Jens den tunge Spade;
Paa Stien klavrer Søren her;
Med Hakken giør Johan Parade;
Og Kasteskuffen væbner Peer;
Som Goliath med Væverstangen
Den store Mads med Forken staaer,
Mens Kæmper, lavere i Rangen,

Kun

Kun Svøb' og taalig Strygstik naaer.
De seer et muntert Føl, og haster
Med Glæde til det ædle Noer.
Enhver sit Redskab hurtig kaster,
Og ikke engang sandser hvor.
En urørt Møggreb seer med Brammen
Paa de adspredte Brødre ned,
Og raaber: „Tilstaaer allesammen,
Jeg har den største Værdighed.
Hiin unge Klynges kiække Hænder
Paa Fork og Lee forgriber sig;
Men endog Børn en Møggreb kiender;
Ja Kaadhed selv har Frygt for mig.“
„Utugtet Hovmod,“ Leen sværer,“
Den Nedrige forvoven giør.
Men viid, om kiækkest Haand dig sparer,
Dit Snavs du derfor takke bør.“

T.

Anekdoter.

Malouin, en parisisk Læge, hørte med stor Ærgelse at en Lærd giorde sig lystig over Medicinens Uvished og deslige. Den samme Spotter blev syg, og sendte Bud efter Malouin. Han kom med disse Ord: „Her er jeg; jeg hader Dem; jeg skal kurere Dem; men saasnart De er bedre, vil jeg ikke see Dem mere for mine Øine.“

Fenelon

Fenelon havde faaet af Marlborough et Sikkerhedsbrev i den flandriske Krig. Ligesom Thebens Ødelægger sparte Pindars Bolig, gav ogsaa den engelske Feldtherre Befaling, at ingen skulde forgribe sig paa Fenelons Godser. Erkebispens Huus var derfor et Tilflugtssted for alle ulykkelige Landsfolk, som Krigen drev fra deres Hiemme. Han bespiste dem alle: ja han vartede dem op ved Bordet. Een Dag saae han en Bonde, som intet spiste. Fenelon spurgte hvad Aarsagen var. Det var den stakkels eneste Koe, som han ikke havde kunnet redde. Prælaten lader sig betegne Stedet, tager sit Leidebrev til sig, og ledsaget af en eneste Tiener rider hen til Bondens Hytte, finder Koen, og bringer den i Person til den bedrøvede Landboe. (Det kan man kalde en Præstemand! Denne Handling lignede Telemachs Forfatter! Jeg skal altid regne det iblant de sødeste Fornøielser jeg har havt udenlands, at jeg har staaet og overladt mig til de taknemmeligste Følelser, ved denne ædle Mands Grav i Domkirken i Cambray.)

Jean Jacques og en Ven gik engang op paa Mont Valerien, hvor nogle Eremiter boede: de to Spadserende traadde ind i Kirken, for at holde deres Andagt. Eneboerne sang Forsynets Litanier, som ere meget smukke. Da de gik hiem med Eremiterne til disses Bolig, for at spise hos dem, sagde Rousseau med Rørelse: „I Dag fornemmer jeg ret hvad der staaer skrevet, hvor to eller tre af eder ere forsamlede

i mit

i mit Navn, der vil jeg være midt iblant. Her hersker en Følelse af Fred og Lyksalighed, som giennemtrænger Siælen." — Hans Ven svarte: „Dersom Fenelon endnu levede, saa blev De vist katholsk." — O! „raabte den Vise, med Taarene i Øinene og Hiertet paa hans Læber: „Dersom han levede, vilde jeg søge at blive Tiener hos ham, for at blive værdig at være hans Kammertiener." Homerus's Arving havde da vist mærket at det var Plato, som tiente ham.

(Journ. Encycl. 15. Avril 89.)

Udenlandske Mærkværdigheder.

Et Skib ganske af Kobber, løb i Julii Begyndelse fra Stabelen i Deptford i Lord Edgecumbes og fleres Overværelse. Det tegnede til at svare til sine Hensigter. Opfinderen er Hr. Williams, Interessent i de store Kobberminer.

Paa den store Fest, som den spanske Minister gav i Anledning af Georg III lykkelige Helbredelse, vare to Serviser, en af Guld, og en af Porcellaine af Fabriken i Seve ved Paris, særdeles prægtige Dronningen beundrede den anden mest, og Ambassadeuren bad hende strax at ikke forsmaae den.

Det gamle ærværdige Raadhuus i London, Guildhall, faaer til Forargelse af alle Oldtidens Yndere, en modern Fasade istedet for

for den gothiske, som var et Beviis paa Stadens Ælde og vidt udbredte Handel. (Om jeg husker ret, saa var høistsalig Kong Friderich V ingen Elsker af den moderne Smags Indslikning i gamle Bygninger.)

Af det Shakespearske Gallerie, hvori Skilderier af Scener i denne store Autors Skuespil findes opstillede, ere Engelskmændene ret stolte. Ikkun 34 ere færdige: og nogle hundred skulde der være. Man siger ved denne Anledning, at de nyere Malere ikkun ved deres Arbeiders Valg staae saa langt tilbage efter de Gamle. De have gravet i en ufrugtbar Jord: de have søgt Guldaarer i en sandet Ørken. De have med Flid studeret Ansigter; og ikke bekymret sig om Siælen. Deres høieste Øiemeed har været at behage, men sielden have de stræbt at røre. De have hidtil været heldige i at træffe; men de maae giøre mere, de maae skabe.

Det Konstfremmende Selskab (of Arts and sciences) i London har iblant andet tilkiendt Biskoppen af Landof (som i mange Tilfælde viser sin Virksomhed og Patriotismus,) en Guldmedaille, for at have plantet 48500 Lerketræer, og Capit. Pakkenham ligesaa for en Opfindelse at giøre et Skibsroer af det sædvanlige Skibstømmer, om det rette skulde tabes.

Til

Til samme Selskab er indkommen en Methode at indpode Hestene Snive, med samme Sikkerhed som Børnekopper hos Mennesker.

Uld spindes nu med en Mølle ved Lambeth i London, som drives ved Damp, der har samme Kraft som 20 Heste. Naar den er færdig, vil den have 1500 Teene. Lewin og Comp. eier denne Maskine. De havde den først paa Landet; men der blev den af Pøbelen nedreven.

Man har nu begyndt at udgrave de Døde paa de uskyldige Børns Kirkegaard (la Cimetiére des Saints Innocens) i Paris; dog ikke paa egen Haand, men under de Lægers Opsigt, som det kongelige medicinske Selskab dertil havde udnævnt.

Dette Selskab udsætter en Premie af 2000 Livres paa den bedste Afhandling over den saa kaldte engelske Syge, og den af Pott beskrevne Rygbeensyge. Prisskrifter maae indsendes inden den 1 Februari 1790.

Hertha.

No. 14.

Kiøbenhavn den 21 Julii 1789.

Celide og Rosen.

(En Fabel af W — r)

Hvor i Lindes runde Kroner
Sagte viftende Favoner
Spøgte mildt med lette Blad;
Der, hvor Hyrden ofte glad,
Salig i sin Piges Arme
Glemte Sorg og bitter Harme;

Her en yndig Rose stod,
Uskylds Smiil dens Blade zired,
Nylig var den skiøn fremspiret
Ved en skygget Bakkes Fod. —
Muligt, at en Hyrde satte
For et Kys den Rose her,
Hvordan kom den ellers der?
Dog, jeg vil mig ei befatte
Med en saadan ringe Sag;
Lønner det vel sligt at vide?

Skiøn,

Skiøn, som Flora, see Celide!
Engen smiler Velbehag,
Skovens Sangere forkynde
Pigens Ankomst, som de ynde,
Alt i Lunden henrykt er,
Naar den sin Celide seer.

Med et Smiil den ømme Pige
Ned til Blomsterleiet saae,
Hvor hun lidt hendysset laae,
Skiøn og mild foruden Lige;
Nu det kielne Oiekast
Mod den skiønne Rose vendte,
Som sin søde Duft udsendte.

Hun sig skyndte i en Hast
Did, hvor Lugt og Oie kaldte,
Skyldfrit Smiil og Rødme malte
Glæden paa den Favres Kind,
Ah! hvor kan en Rose fryde!

„ Du Celides Barm skal pryde,
„ Ikke her i Slud og Vind
„ Alt for snart din Skiønhed miste!
„ Grenen jo saa let kan briste.
„ Borte var Celides Lyst,
„ Nei, hid her paa dette Bryst,
„ Her du tryg mod barske Vinde
„ Skal en sikker Tilflugt finde —."

Nu

Nu Hyrdinden færdig stod
Tornevæbnet Blomst at plukke,
„ Spar mig (hørte hun den sukke,)
„ O! du er saa mild, saa god!
„ Vil Chariten selv berøve
„ Denne glade Lund sin Pryd?
„ Nei, du kan ei Grumhed øve,
„ Jeg, som du, er alles Fryd;
„ Disse spæde, hvide Hænder
„ Kan ei haarde væbne sig;
„ O! jeg veed du skaaner mig!" —

(Daare! du dit Held ei kiender!) —
Medynksfuld Celides Arm
Sank i favre Skiød tilbage,
Rosens Suk og stille Klage
Præntet stod i ømme Barm;
O! han vover ei at bryde
Hendes yndte Rose meer,
Skyldfri Piger villigt lyde
Medynks milde Følelser.

„ Blomstre her i hellig Skygge!
„ Intet Uheld ramme dig!
„ Bøges Kroner dig betrygge.
„ Tidt du endnu trylle mig!" —

Dagen helder, Solen daler
Fra den lyse Hvelving ned,

Som

Som den sidste Straale maler
Ved sin Afsked purpurrød;
Nu Celide hurtig iler
Til sit Hiem, hvor Gubben smiler
Ved sin Datters milde Røst,
Hvor den yndige Celide
Glemmer sig i sødest Lyst,
Ved sin ømme Elskers Side.

Dog, mens alle trygge sov,
Boreas med Avind kiger
Ind i dunkle tause Skov,
Og misundelig han siger:
„ Rose! Hyrdepigers Lyst!
„ Viid det, snart du skal nedsegne,
„ Snart din lyse Farve blegne,
„ Pynte ei Celides Bryst." —

Stolt han nu i Busken støier;
Ah! forgieves Rosen bøier
Mod hans Vold; — den rives af,
Og paa Jorden fandt sin Grav. —

Da nu Morgenstiernen smiilte,
Boreas formildet hvilte,
Mørket svandt fra Himmelen;
Dagen gryer, Skygger vige,
Og den gode, milde Pige
Skyndte sig til Rosen hen.

Hvilken Skræk! hun ikke finder
Rosen hvor den forhen stod;
Fryd af blide Aasyn svinder,
Da hun seer den ved sin Fod.

„ Ak! min Rose! — al min Glæde
„ Af mit Hierte fløi med dig!
„ Aldrig meer du tryller mig.
„ O! hvi gav jeg dig ei Sæde
„ Her paa dette ømme Bryst?
„ Endnu qvæged mig din Lyst! —

„ Dog, dit Billede mig lære,
„ Naar du visner i din Grav;
„ Flygtigt er vort Sindelav,
„ Flygtig maatte Glæden være!"

Flere Jagttagelser, som bekræfte Sarsaparille- og Chinarodens Nytte i Forbindelse med Cicutapiller og den strenge Diæt, i syphilitiske Sygdomme og andre Blodets Ureenligheder.

(Meddeelt af Hr. Prof. Winsløw, i Junius 1789.)

En Pige, 23 Aar gammel, indlagt i Litr. H. No. 8, havde en langvarig Betændelse i begge Øine. I Førstningen brugte hun de almindeligen mod denne Sygdom tilraadte Midker,

ler, Flueplastre, Blodigler, Fodbade, Merkurialier, men uden ringeste Nytte. Hun begyndte nu med Chinaroddekokt, Cicutapiller og den dermed forbundne Diæt, og i 12 Uger var hun fuldkommen restitueret.

En anden, 20 Aar gammel, Litr. H. No. 10, havde i en Tid af et Aar havt de saa kaldte melede Ringorme (herpetes farinosos,) imod hvilke Antimonialier og andet intet havde udrettet, hun brugte de samme Midler, og var i 10 Uger restitueret.

Et Fruentimmer 44 Aar gammel, Litr. E. No. 3, havde slemme Saar, der truede at blive kræftagtige, paa den høire Arm. I to Aar havde hun havt dem, og de bedste Midler vare anvendte uden Virkning. Formedelst den ovenmeldte Kuur blev hun i en Tid af 12 Uger fuldkommen helbredet.

En lille Dreng 9 Aar gammel, Litr. A. No. 5, havde i 9 Maaneder havt et kræftagtig Saar i Tungen; Submaxirkirtlerne vare svolne, og hans Legeme i det Hele meget svækket. Han havde brugt de bedste Midler, som een af vore berømteste Læger havde forskreven, uden Nytte. Han begyndte med styrkende Lægemidler, og da han havde samlet Kræfter, med Sarsaparille Dekoktet, hvoraf formedelst sin Ungdom, kun tog 20 Unzer daglig, og dermed steg, indtil han kunde nyde den sædvanlige Portion,

tion tillige med Cicutapillerne og Diæten. Til første Forundring var han inden 10 Ugers Forløb fuldkommen lægt.

En Mandsperson 34 Aar gammel, Litr. J. No. 8, havde et indgroet Saar med Benets Bedervelse i den underste Deel af den høire Overarm. Da man kunde formode en syphilitisk Aarsag, brugte han Mercurialier, hvoraf dette Onde dog kun blev værre. Men da han i 8 Uger havde brugt Sarsaparilledekoktet og det øvrige, blev han restitueret.

En lille Pige 11 Aar gammel, Litr. P. No. 16, havde Fnat af værste Slags. Alle Midler sloge feil, undtagen Sarsaparillekuren, hvorved hun inden 12 Uger blev restitueret.

En Mandsperson 24 Aar gammel, havde en Bubo, som var gaaen over i et Saar. Intet vilde hele den; ved Merkurii Brug blev den værre, men ved Sarsaparillekuren blev han snart lægt.

En anden 33 Aar gammel, Litr. A. No. 5, havde samme Sygdom, og blev paa samme Maade kureret.

(Resten følger i næste No.)

De to Speile.

En Fabel.

Lig Junker Fips, hvis Pund man kiender
Af Uhre, Ringe, Stok og Spænder,
Var hans Frue-Moders Stadsesahl,
Behængt med mangen maalløs Pral.
Blant andet saaes med prægtig Ramme
Et stort, folkslugen Speil at bramme,
Som af sin laante Majestæt
Var opblæst som en slet Poet.

Een Morgen, efter gammel Vane,
Der skulde giøres reent, og Anne
I nidkiær Skruppen bad Johan
At hente sig en reen Spand Vand.
Han i en Hast sprang ned til Pumpen;
Men just som den forliebte Kumpen
Ved Anne satte Spanden ned,
Han stial et Kys og løb afsted.
Naar en Johan er ret ved Smagen,
Saa peent han ikke afgiør Sagen
Som de, der kysse net og tørt,
At ingen Sminke bliver rørt.
Det hvide Korsklæd gled fra Panden:
Førtørnet Anne seer i Spanden,
Og sætter for det klare Vand
Mishandlet Pynt igien i Stand.

Det store Speil, som Væggen pryder,
Paa sligt Kollegeskab fortryder.
„ Hvad?" raaber det med Bitterhed:
„ Til Speile regner du dig med?
Med mig kun Skiønhed sig raadfører;
Den Ære slebet Glas tilhører.
Naar du først bliver Consulent,
Jeg seer mit smukke Embed skiændt."

„ Viid," svarer Vandet, „viid, Monfrere,
Jeg har dog større Lyst og Ære
End du, som i din Herlighed
Til mig saa haanligt skotter ned.
For hvem kan du vel skabe Glæde?
Hvem seer du for dit Glas hentræde?
Kun dem hvis Svig og Daarlighed
Du skamfuld burde morknes ved.
I Coquetterings Kattespaser,
I ufølt Kiærligheds Grimacer,
I Judas Smiil de øve sig;
Falsk kom de, falsk de gaae fra dig. —
Naturens favre Datter ene
Jeg har den stolte Roes at tiene.
En Pande aaben, bliid og sund;
En blodrig, sød og ærlig Mund;
Og under et Par sorte Buer
To Øine fuld af Ild jeg skuer.
Uskyldig Ungdoms glade Sind

Jeg tegnet seer i grøftet Kind.
I saadant Ansigt Sandhed taler;
Og uden Smiger jeg det maler,
Mens du er saa bedragelig,
Som den der staaer og spørger dig."

„ Forvovne!" Matadoren siger:
„ Du lader grove Bønderpiger,
Hvis Ynd:gheder er' saa raa,
I Ligning med de Ædle staae!"

„ Indbildske Hykler!" raaber Spanden.
„ Beroer da Adel kun paa Standen?
Den er jo hver en Piges Deel,
Som prydes med usmittet Siæl." —

„ Men kan din prisede Hyrdinde
I dig en troe Raadgiver finde?
Kan hun hver Prikke blive vaer,
Som Konstens Bistand nødig har?" —

„ O! den som Ynde har og Dyder,
Sig ei om slige Smaating bryder.
Hun tænker ei paa Miners Spil:
Hun ingen Giække fange vil.
Hun frygter kun for Smuds og Pletter;
Hun kun en flygtig Lokke retter;
Hun giver Rosen værdigt Sted:
Sligt dydig Skiønhed nøies med." —

Omtrent

Omtrent med disse Ord faldt Talen,
Mens Anne recenserte Sahlen;
Tilsidst hun tog sig selv deraf,
Og denne Dom i Sagen gav:

„Den Møe, som ingen Pynt behøver,
Og ingen Beilekonster øver,
Er en god reen Spand Vand tilpas;
Men slebne Piger, slebet Glas!“

Vel er jeg kun en ringe Tiener;
Men dog et Himmelbarn jeg kiender,
Der eier hver en Yndighed,
Som alle Hierter vindes ved.
Den Elskede i Morgenstunden
Med muntre Fjed besøger Lunden,
Og Vinden, alt som Englen gaaer,
Sødt spøger med det løse Haar.
Hen til den stille Bæk hun iler:
Og bukker sig, og seer, og smiler:
Hun der sit hulde Billede,
Sit blonde Haar med Roserne,
Sin Mund, sin Hage, sine Kinder
Og sine Øine tegnet finder.
O! raaber hun, det klare Vand
Et Speil med rette kaldes kan!
Imens den Yndige saa taler,
Henrykket Bæk den Skiønne maler,
Indtil hver Draabe trænger til
Og Yndes Dronning skue vil.

Naar

Naar hun, den Deiligste af Alle,
Den klare Bæk et Speil kan kalde,
Du, stolte Glas, nok taale kan
Jeg speiler mig i hiin Spand Vand."

Tode.

Om to nye Medicamenter.

Hr. Weber, een af vore Chemici, som har giort sig fordeelagtigt bekiendt, som Landhuusholdningsselskabet har beæret med en Præmie for en Opfindelse i hans Fag, og som bestandigen dyrker sin Videnskab, for at see om ikke eet og andet af vore Præparater ved nye Forsøg kunde mere forædles og forfines, er for denne roesværdige Umage igien bleven belønnet ved tvende Midlers heldige Forbedring.

Den Efterretning han derom har meddeelt mig, er for betydelig til at jeg skulde tilbageholde den for Publikum. Tvertimod, det er Pligt at giøre alle Læger og Videnskabsyndere blant mine Læsere opmærksomme derpaa. Jeg vil ikke ophøie disse Midler mere end de fortiene; jeg lader dem staae ved deres Værd; jeg holder mig allene til hvad Manden selv har sagt mig; og jeg overlader det til Publikum at dømme, hvorvidt de fortiene at prøves, og hvad der burde skee, om et af dem, eller begge, sandtes at holde Stik.

Det

Det ere to hemmelige Midler. — Hei! Arkana! Jeg hører allerede Allarmtrommen slaae! Jeg hører en Skraal, som kunde komme Murene omkring Jericho til at falde! Thi hvad Heterodoxie er for den gamle Kirke og de symboliske Bøger for den nye, hvad sandhedselskende Recensenter ere for revnefærdige Autorer, og disse igien for hine; hvad gamle Piger ere for unge Karle, og Pebersvende for unge Piger; det er Arkana for de saa kaldte ordentlige Læger. Altsaa maae det være en Forargelse for somme, og en Jubel for andre, at jeg taler for et Par hemmelige Lægemidler.

Men man forhaste sig ikke; det ere hemmelige Midler, men som ikke skulle blive det saa snart man har fundet at de fortiene at blive bekiendte. Alt hvad jeg forlanger, og holder mig endog forpligtet til at forlange, er dette man vil prøve dem.

Det ene tiener i en vis Mangel, som det smukke Kiøn er underkastet, og som bliver en Kilde til mange Sygdomme. Hr. Weber forsikrer at have seet stor Nytte deraf hos tvende Fruentimre, som formedelst denne Uorden endog vare forrykte i Hovedet.

Det er en suur Spiritus, som gives ikkun til 30 Draaber i Vand eengang om Dagen. Inden 5 til 6 Uger vare hine Patienter ganske restituerede.

Da

Da det er at formode, at hos mange Personer af det andet Kiøn, som have mistet Forstanden, den omtalte Mangel kan være den første Grund til dette græsselige Onde; saa er det en rimelig Slutning, at disse sure Draaber ogsaa fortiente at prøves hos slige Ulykkelige.

Nu er det første Spørgsmaal, og som rigtig nok lader sig høre, dette: hvorfor skal man prøve Midler, som man ikke kiender? Er det tilladt at giøre Experimenter i Blinde?

Herpaa kunde adskilligt svares; iblant andet dette: at en Læge, som seer et nyt Middel i en Sygdom, hvori de bekiendte saa tit slaae feil, og ikke vil prøve det, eo ipso giør Experimenter, nemlig om han kan være det foruden. Enhver Syg, som døer af en Svaghed, hvori vi med Flid have tilsidesat det som mueligt kunde reddet ham, og som vi ikke med Vished vide var unyttigt, døer af et Experiment; negativ, om man saa vil, men altid et Experiment.

Saa meget allene om dette Spørgsmaal i Almindelighed. Men hvad det omtalte Middel angaaer; da har Hr. Weber aabenbaret mig hvad disse sure Draaber ere. Og da kan jeg helligt bevidne, at de ikke ere andet end et Middel man gierne kan bruge, da det i Grunden er et uskyldigt og intet mindre end ubrugeligt, Præ-

parat,

parat, men som allene ved hans Behandlings-maade har faaet en høiere Grad af Virksomhed.

Den der troer han strax kan giette hvad det er, tager mærkeligen Feil. Det er ikke Vitriolsyre, det er langt mindre een af de andre, som forgiftig udraabte Mineralsyrer. Mere kan jeg ikke sige; men dette maae ogsaa være nok.

Det andet Middel giør samme Nytte som Kina til at sætte Feberen. Tre Draaber eengang om Dagen er nok for Voxne og Børn. I en Uges Tid bliver Patienten af med Feberen: denne sætter strax af, efter at man har begyndt at bruge Draaberne.

To af vore fornemste Læger have seet Exempler paa disse Draabers Nytte.

De laves af tvende Substantser, som hver for sig ere fundne meget tienlige i Koldfebere, men nu, mere formedelst Moden end for Udueligheds Skyld, ere lagte til Siden; men ved den Behandling Hr. Weber bruger, faae de ligesom de forrige en høi Grad af Virksomhed.

At et saadant Middel imod Koldfeber, som er ulige lettere at give Børn end Kina, Nellikerod o. d. l. fortiener at prøves, derom kan ingen Tvivl være.

Dette er alt hvad jeg kan og hvad jeg bør sige. De Læger, som behage at anstille Prøver, henvende sig til Manden. Selv at give dem til Syge, er ikke hans Agt: da dette

er

er uden for hans Fag, og Midlernes Kredit dog allene beroer paa de autoriserede Lægers Vidnesbyrd.

Ordgaade.

Jeg er en saare usund Spise,
Skiønt lækkre Tunger høit mig prise.
Jeg ligger længe kold og tung
Hos den der ei er stærk og ung.
Jeg hører blant Amagers Gaver;
Dog Kielderfolk mig ogsaa laver,
Til Ganens Lyst og Lægens Gavn. —
Af tvende Ord bestaaer mit Navn,
De paa ti Fødder gaaer tilsammen.
Først finder du den Ting som Ammen
Bør have nok af; saa den Løn,
Som ikkun Musers ægte Søn,
Ei Hadets lumpne Træl kan haabe;
Nu det som begge Parter raabe,
Der glade indgaae Veddemaal;
Et Dyr, som giør en heftig Skraal;
Hvad Gulvet er i Fyrsters Sale,
Og Ordene i Hyklers Tale;
Et Navn en Bankoseddel har
Hos Spillere; et Maalekar;
Dog du kan sagte giette Ordet;
Maaskee du seer mig alt paa Bordet.

Hertha.

No. 15.

Kiøbenhavn den 13 August 1789.

Til

Hr. Major Boye Jonge,

som Chef for de ny oprettedede borgerlige Artillerie-Compagnier.

Til Lykke, ædle Mand, nidkiære Boye Jonge!
Med hædersuldt Beviis paa Tillid af din Konge!
Et modsat Kald i dig vi heldigt enet seer:
For dig den røde Ild en dobbelt Syssel er.
Du veed med sielden Konst en redsom Brand at slukke:
Den stolte Flamme maae for dine Sprøiter bukke;
Naar ængstig Redsels Drøm en Gade seer i Gruus,
Du haster til, og trygt staaer hver en Naboes Huus.
Ja i vor Kongestad du tæmmer vildest Lue;
Men skulde Fienden os bag vore Volde true,
Da lærte han med Skræk, vi har i Dig en Mand,
Som hvis han lystede kan sprøite Ild som Vand.
Da lod du Slag i Slag en Kongetorden brage,
Og Avinds Pandebrask de hede Boller smage,
Da saae Medborgere i Fiendens Flugt og Fald,

Vor

Vor ædle Brandmajor er Mand for modsat Kald.
Dog Himlen lad os ei Dit Tvilling Pund behøve!
Ei Fiende nærme sig, Dit kiække Mod at prøve!
I Tryghed og i Nød Du er os lige kiær,
Og høit berømme vi Din Evne og Dit Værd.

Tode.

Om Magnetismus.

Det er utroeligt med hvilken Begierlighed man i Tydskland og Frankerige vedbliver at antage Magnetdoctorne, og forsvare denne Kurmethodes Rigtighed. Læger, som man ikke kan giøre et klart Hoved og grundige Kundskaber stridige, erklære sig aabenbare for dette Giøglerie. Især har en vis Doctor Bökmann i Carlsruhe, ved at samle alt hvad til Fordeel for den nye Lære udkommer, bidraget mangfoldigt til at udvide Overtroes Rige i denne Betragtning. Men den berømte Philosoph Meiners i Gettingen giver dette Proselytmagerie et dødeligt Stød ved at sætte de Historier, som der mest bygges paa, i det rette Lys.

Overalt vil denne Green af Charlatanerie mindre trives i Tydskland og England end i Frankerige, hvor Folk have en saa levende Indbildningskraft, og saa megen Lettroenhed.

I

I Sverrig, veed man, har Magnetismen dog allerede funden store Velyndere: jeg har selv seet een af dem kiøbe her paa Børsen alt det Nyeste, som om denne Materie var udkommen. Men lykkeligt er vort kiære Danmark, hvor ingen anden Magnetismus kiendes, uden den som allerede for Syndfloden har viist sin Magt, nemlig at en deilig Piges silkebløde sneehvide Haand lagt paa den Chapeaus Arm, hvis Hierte sidder paa det rette Sted, kommer dette til at slaae høit, som Poeterne sige. Naar Eva brækkede en Qvist fra et Træ, og viftede den trætte Adam dermed, saa faldt han derved i den Søvn, som nu kaldes magnetisk.

At faae een til at holde hele Samtaler i Søvne, gaaer let an, naar saadan Person af Natur er tilbøielig at tale i Drømme. Man kan, naar man forstaaer Konsten, bringe ham i hvilken Diskurs man vil: ja man kan faae ham til at staae op af Sengen med lukte Øine; og om Morgenen fortæller han selv at han har drømt om saadan og saadan en Samtale. Der har man altsaa en magnetisk Somnambulismus, som maaskee Doctor Mesmer og hans hele Flok af Discipler ikke engang kiender til.

At sætte en Sovende ved Berøring eller Manipulation i Bevægelse, saa at han vender sig og sætter Hænderne i Arbeide, det er noget gammelt; det skulde de Herrer Magnetiseurer

aldeles

aldeles ikke være stolte af; det kan — hver en Loppe.

Raad mod Bendelorm.

Man slaaer en halv Pot Vand, paa halvandet Lod Terpentin; naar det har staaet en Tidlang og trokken, helder man det sagte af, og lader Patienten drikke det et Par Timer førend han lægger sig. Ormen skal endnu i samme Nat gaae af. Dette Raad er af Doctor Clossius.

Sieldne Mennesker.

Directeurerne af det berømte Forlystelsessted i London, som kaldes Circus, have med store Bekostninger forskreven fra Jisbiergene i Sweiz, to Individua af en sielden Menneske Race, kaldet Albinoer. Det er to Brødre, som Saussure har kiendt og beskreven. De have Haar saa hvidt som Snee, og saa stærkt som Hestehaar. Det flyver over Skuldrene, og seer meget deiligt ud. Øiebrynene, Øielaaghaarene og Skiægget ere ligeledes ganske hvide. Huden har en deilig rødladen Farve, som en Marknellike (Pink.) Øinene ere blegrøde,

og

og bevæge sig som Perpendikler. De kunne ikke see got om Dagen, men vel om Natten. De ere meget rødladne og yndige af Ansigt.

Om Løvetand Extrakt.

I mine foregaaende Skrifter er allerede talt med Berømmelse om Løvetanden, enten i Extrakt eller Dekokt, som et herligt Middel imod Koldfebre, og allehaande Forstoppelser i Underlivet.

Siden den Tid har man læst hvad Nytte denne dyrebare Medicin begyndte at giøre Kongen af Preussen, efter Zimmermanns Ordination, og hvor rimeligt det er, at den store Regent havde beholdt Livet noget længere, dersom han havde behaget at vedblive ved denne sande Guds Gaves Brug. — Ogsaa hos os har den ædle Løvetand i disse seneste Tider viist sig særdeles gavnlig i ovenmeldte Tilfælde, saa og i Besynderlighed i hovne Been.

Alle mine Herrer Abonnenter, som elske Lægevidenskaben, og gierne give deres syge Venner saa gode Raad som de vide, haaber jeg at giøre en væsentlig Tieneste med, først at minde dem paa det eengang sagde, der nu mere og mere bekræftes, og dernæst at giøre dem bekiendt med den bedste Maade at tilveiebringe dette Extrakt.

Maar

Naar et got halvt Pund af udsøgte afvaskede og hakkede Løvetandrødder ere kogte med en Pot Vand, indtil det halve er bortkogt, (hvilken Kogning maae skee i en god Jydepotte,) slaaes det igiennem et Sol, og det Giennemløbne sættes paa ny over en sagte Ild, saa at uden videre Kogen, allene ved en ganske lemfældig Varme og under jævnlig Omrøren, (allerbedst i flade Tallerkener, som bedækkes med giennemstukket Papiir, og sættes i hed Aske,) denne Suppe bortdunster, indtil den bliver saa tyk som en Honning.

Dog allerbedst laves det af den frisk udpressede Saft uden Kaagning.

Denne forvares vel for Luften: og overalt maae man ikke lave mere deraf, (især om Sommeren,) end i en Tid af nogle Dage opbruges, da saadant Extrakt let forderver.

Af dette honningtykke Extrakt tager en Patient en heel Spiseskee fuld nogle Gange om Dagen.

Om en Aarsag til Feedme.

Megen god Føde kan giøre en Mand rund og rød; men det som endnu mere giør til Sagen, ja som kan kaldes en Conditio sine qua non, uden hvilket det er umueligt at blive feed, det er den ædelste af alle Himlens Gaver, et fornøiet Sind.

Aldrig

Aldrig seer man, at den som har Chicaner, Bryderier og Sorg, og tager sig dem nær, har den trivelige Mave, som uskyldig Glædes Yndling har. Den fedeste Mand bliver gierne maver, naar en stedsevarende Bekymring nedtrykker, eller idelig Fortred ryster, eller en ond Samvittighed nager hans Siæl. Man fortæller, at en berømt medicinsk Professor i Tydskland saaledes mistede en saare rund Mave, som altid spadserede forud, og anmeldte hans behagelige og helbredende Komme. Dette Forbierg var bleven saa bekiendt, at man endog underholdte sig dermed ved hans Konges Taffel. Adskillige fede Stege, som paraderede paa Bordet, som Kanniker i et Kapitelsmøde, tabte al deres Virkning for denne Doctormaves Skyld. Efterat Kongen havde hørt, at denne Velsignelse faldt Manden til Byrde, sagde han spøgende: „O! jeg faaer at lade ham sætte i Fæstningsarrest, for at giøre ham maver.“ Disse Ord, som saa mange andre Ord, der falde fra de Stores Læber, rullede og rullede saa længe, til de kom til Universitætet, i hvor langt det laae fra Hovedstaden. Der hørte da den runde Mand, efter Frue Fama's Maade, noget ganske andet end hvad der virkeligen var bleven sagt; han hørte Kongen havde kastet Unaade paa ham, og dømt ham til Fæstningsarbeid. Den arme

Mand troede dette efter Bogstavet: han var een af de Lærde, hvis Verdenskundskab ikke strækker sig uden for deres Virkningskreds: han drømte altsaa ikke om, at et Rygte altid taaler en anseelig Rabat. Fra det Øieblik af blev Manden urolig og beængstet. Vel vidste han ikke, hvad der kunde tildraget ham denne Unaade, men i Unaade var han, og til Fæstningen skulde han: derom var i hans lærde Hierne ingen Tvivl. Ligesom han grublede, svandt hans Fedme hen; først gik den nederste, saa den mellemste, og endelig den øverste Hage. Men den største Revolution foregik (reverenter talt) i visse Lininger. De havde før været saa gienstridige, at han var nødt til at anholde dem formedelst et dobbelt til deres Skyldighed. Det var for Stramheds Skyld: men nu maatte han bruge den samme Anstalt for Slapheds Skyld: saa vist er den gamle Sætning: duo cum faciunt idem, non est idem. Kort sagt, den Mand, som forhen havde havt idel runde Linier paa sit Legeme, blev nu saa fuld af skarpe Vinkler, som de Fæstningsværker, som han nu skulde exkolere istedet for sit System. Da han var i den Tilstand, som man sans comparaison forestiller sig Fanden i, naar man ret eftertrykkeligen vil advare een; da han ikke mere kunde beskyldes for Kiød og Blod, faldt han til sin Frelse paa den Idee, at reise

til Residentsen, og bede om Naade. Da han fik Audients, faldt han paa sine Knæ, der nu ikke meere lignede den Pude vore Broelæggere fordum brugte, men saae ud som Enden af en sammenlagt Pleiel. I de bevægeligste Ord bad han at erfare, ved hvad Forbrydelse han havde været saa ulykkelig at fortiene Hans Kongelige Majestæts Unaade, og den skrækkelige Dom at hensættes til Fæstningsarbeid. Kongen var bleven halv bange ved at see saadant et Spøgelse. Man forestille sig en fuldkommen Beenrad, beklædt med Hanskelær, og behængt med en Treknudeparyk, (som for en 50 Aar siden vare Lærdoms Tredækkere,) en Fløiels Kiortel o. s. v., og især et Par opkrempede Strømper, og dømme saa hvad Kongen maatte dømme. Endeligen spurgte han om han var den fede Professor fra — Ja det var ham, som hidtil havde stræbt efter Evne at gavne Fædrenelandet og Videnskaberne og — „O!" faldt Kongen ham i Tale, „jeg tænkte kun at skille ham ved sin tykke Mave; men siden han allerede er bleven maver: han kan i Guds Navn reise hiem igien. Det var intet mindre end i Unaade at jeg vilde sende ham til Fæstningsarbeid, det var kun for at hielpe ham af med en Byrde, som neppe hans Lærdom kunde faaet Bugt med." Med særdeles Husvalelse reiste Manden hiem, tændte sit akade-

miske

miske Lys igien, glimrede som forhen, men blev rundere end nogen Tid tilforn.

Man seer altsaa Sindet har mere Indflydelse paa Fedme end Kiøkken og Kielder. Maven kan ansees som Sindsroligheds Thermometer: og saalænge en Autor eller Recensent ved alle elendige Skribenters Giøen og Biden beholder sin Trivelighed, slaaer deres Hensigt feil: han foragter dem, og han gotter sig med deres frugtesløse Forsøg.

Slutteriet.

Et Epigram efter det Engelske, af Theophilus Sioist. B. M. X. 31.

Det i Ægypten var en Skik:
Den som var død i Gield, Begravelse ei fik.
Oplyste Christne nu langt bedre Love have:
Forgieldet Mand de levende begrave.

Rosen og Lilien.

Efter det Engelske af W. Cowper. B. M. X. 29.

Den deiligste Pige vil miste en Ven,
For hver en Tilbeder der vindes;
Men Himmel! hvor vil det med Skinsyge hen,
Naar endog hos Blomstre den findes!

Ved Siden af Rosen en Lilie stod,
En fredsalig Hauge til Ære.
De yndige to var hinanden ei god;
Thi Dronning enhver vilde være.

Den livlige Rose forsvarte sin Rang;
(Hvem lader sig den vel afrætte?)
Hun viiste af Skialdes sandfærdige Sang,
At Kronen var hendes med Rette.

„Og alle som seer mig," var Liliens Svar,
„En kongelig Skabning mig kalder.
Naar saa majestætisk en Høide jeg har,
Mig Scepteret ene tilfalder."

Gudinden med Smerte den Kievlen fornam,
Og hasted den Trætte at stille.
Det er, som hos Piger, hos Blomster en Skam,
Naar Skiønhed paa Skiønhed gloer ilde.

„Du," siger hun, „staaer der i sand Majestæt;
Dig, livligste Ynde giør Ære.
Indtil jeg har tredje og skiønnere seet,
I begge skal Dronninger være."

Saa kiær denne Dom stolten Lilie var;
Og Rosen den hørte med Glæde.
Og siden den Tid dette Dronninge-Par
Paa Celia's Kinder har Sæde."

Mere

Mere om den nye Kuur.

Et Fruentimmer, i Litr. E. No. 16, var beladt med et Saar paa Næsen, som ved de bedste brugelige Midler ikke havde været at læge. Sarsaparillekuren slog an efter Ønske; men hun kunde ikke oppebie fuldkommen Restitution.

Et andet, Litr. E. No. 1, havde Skrofelsaar som lægtes ved samme Methode.

En Mandsperson, Litr. F. No. 4 havde Saar af en besynderlig Art i Ansigtet. Deres Overflade var meget ureen, og gav en hæsselig Ichor fra sig, og de vare tilige overmaade feelsefulde. Intet kunde læge eller forbedre dem: ikke engang Merkurius og Opium, men ved Sarsaparillekuren lægtes de i 9 Uger.

En anden 44 Aar gammel, Litr. G. No. 6, havde i et Aar havt et Saar af en Bubo i høire Lysken. Merkurialier og andet var brugt paa det nøiagtigste, men uden Nytte; inden 10 Uger blev han lægt ved Sarsaparillekuren.

En tredie, Litr. G. No. 3, har nogle slemme Saar paa Tæerne, som ikke ville hele. Formedelst Sarsaparillekuren, som han nu har begyndt med, ere nu de to allerede lægte.

Et Fruentimmer, Litr. C. No. 14, havde et hæsseligt Saar paa den øverste Deel og inderste

derste Side af Laaret, som da intet andet vilde hielpe, blev lægt paa samme Maade.

Et andet, Litr. C. No. 2, havde en stærk Beenbedervelse i venstre Laarbeen. Hun brugte først Kinabarken i Dekokt, og siden i 9 Uger Chinarod-Dekokt med Cicutapiller og Diæten.

Et tredie, Litr. C. No. 8, havde Koldbrand i Næsen efter en Feber; han brugte Chinarod-Dekokt o. d. e. gik efter 5 Uger helbredet ud.

En Karl 22 Aar gammel, Litr F. No. 20, havde knuust den venstre Fod med en Klokke, saaledes at en Deel Splinter af Been bleve udtagne. Han var svag, og brugte i 9 Maaneder Kinabarken i Dekokt. Men hans Saar bleve værre. Han begyndte med Chinarodkuren, og blev i 12 Uger fuldkommen kureret.

En Kone 54 Aar gammel, Litr. H. No. 9, havde Kræft (Cancer) bag i Tungen. Hun brugte i Byen mangehaande Midler uden Nytte. I Hospitalet brugte hun strax Chinarodkuren, og var inden 8 Uger kureret.

En anden, Litr. Ø. No. 6, havde i 2 Aar havt kræftagtige Saar i hele Ansigtet: hun brugte strax Chinarodkuren, og blev i en Tid af 11 Uger restitueret.

Disse korte Sygehistorier, som Hr. Prof. Winslow har meddelt mig, og som saa mange Studerende, der besøge den saa kaldte chirurgiske

giske Side af Hospitalet, ere Vidner til, bevise da ogsaa, at Chinaroden kan have sin Nytte, og fortiener at prøves.

Raad for Vindsel.

De Personer som ere tilbøielige til at have Obstruction, forværre ofte deres Tilstand ved de mange Medicamenter de derimod bruge.

Undertiden giør følgende ringe Middel den ønskeligste Virkning. Patienten gnier sit Underliv med den varme flade Haand lemfældigen overalt, men i et heelt Qvarteers Tid. Dette skeer om Morgenen, naar han endnu ligger i Sengen.

Intet er lettere, mindre modbydeligt og bedre Kiøb, end dette Remedium, som og har hiulpen der, hvor ingen Medicin fra Apotheket har villet giøre Nytte.

Den sande Maade at udrydde Fuskere.

Een af de Grunde, hvorfor Fuskere aldrig kunne udryddes, er denne: de tage til Takke med lidet, og de rette Doctorer ville enten have noget retskaffent, eller slet intet. Noget retskaffent, en Qvart, en halv eller heel Snees

Daler

Dalere kan den ringe Mand ikke give, og at lade sig kurere af Naade og Barmhiertighed, det vil han heller ikke. Endogsaa Kieldermanden har sin Point d'honneur. Han henholder sig derfor til de Omløbere og andre ikke autoriserede, hvor han kan slippe med en fierde Deel af hvad han maatte givet den ordentlige besøiede Læge.

Dersom disse sidste vilde nedlade sig til, at modtage hvad som den ringe Mand bød af et got Hierte, saa at denne troede nu var han qvit med Lægen, og kunde en anden Gang komme igien, ja at den Hr. Doctor nu rigtig vilde giøre sig Umage, siden han ikke gav sit Raad og Tilsyn som en Almisse; saa vilde mangen Fusker føle det i sin Praxis.

At de fornemme autoriserende Læger forstaaer det bedre end den han bruger, derom tvivler han ikke; men det Overslag han giør, hvormeget den Kiørende skal have mere end den Gaaende, og Rangspersonen mere end den gode jævne gamle Feltskier, skræmmer ham.

Paa Landet, i det mindste i Holsteen, seer man ofte hvor fornøiet en Landmand er, naar Lægen tager imod en Foræring efter hans Evne. Da kommer han en anden Gang igien, og bruger aldrig Fusker mere.

Avertissement.

Af dette Ugeblad af blandet Indhold sluttes nu snart det første Hefte med No. 16. For Fremtiden indeholder det blot umedicinske Artikler, hvilket herved tilkiendegives de Herrer Abonnenter, som mest have holdt Bladet for det indblandte Diætetiske og Medicinskes Skyld. Derimod udgaaer et andet Blad paa Trykpapiir, som ene og allene indeholder, hvad Sundhedssager og Diæten angaaer, omtrent efter samme Indretning, og fuldkommen i samme Tone, som den første Sundhedstidende i 4to. Offentlige Sundheds-Anstalter, Sygdomme, Lægemidler, Spise og Drik o. d. l. det menneskelige Legeme, medicinsk Veiledning for Lovkyndige o. a. m. afvexle deri. Alt det Poetiske, egentlig Moralske, Literariske o. s. v. finder allene Sted i Hertha. Paa denne Maade faaer enhver Læser hvad han helst ønsker. At jeg ganske skulde holde op med det Moerende, kan ingen forlange, endskiønt der nok gives de, der fandt deres Regning derved.

Hertha.

No. 16.

Kiøbenhavn den 27 August 1789.

Conversationstonernes Classefication.

Jeg har engang hørt tale om et deiligt Skilderie, som forestillede en Samling af Tidens Malere, der sadde i en Kreds, og opførte en Concert. Hver spilte det Instrument, som var passende til sin Karakter, og bedst udtrykte hans Maneer. Den berømte — — hvis Figurer ere saa dristige, blæser Valdhornet af Livskræfter. Derimod spiller — en Mester af første Rang, som udfører sine Malerier med største Nøiagtighed, og ved de fineste Træk fængsler de opmærksomste Beskuendes Øiekast, den henrivende Theorbe, (en Art af Baslut.) Det hele Skilderie er i samme Smag.

Jeg troer, om man beholdt denne Idee, kunde man lige saaledes udtrykke Underholdningens forskiellige Talenter, og efter disses Lighed med de forskiellige musikalske Instrumenter, dele dem i forskiellige Klasser.

For

For at giøre dette Forsøg paa en ordentlig Maade, vil jeg begynde med Trommen. — Trommeslagerne ere de Støiere, som ved deres umaadelige Glæde, deres Skoggerleen, deres Skraal, have første Rang i Selskaberne; som hindre at fornuftige Folk ikke kunne forstaae hinanden; som døve de Omkringstaaende; og som lade de Steder hvor de opholde sig, skingre af en Larm uden Sands, uden Behag, uden Artighed. Imidlertid er Trommen i Stand til, ved sin Støi, at bedrage Dosmere. I de Damers Cirkler, som just ingen fiin Smag have, holder man Trommeslageren for en Mand af Geist og Lune, som giver et Selskab Liv og Munterhed.

Jeg behøver vel ikke at anmærke, at Trommen giør desmere Larm, da den er tom.

Luten er et Instrument, som er ganske det Modsatte af Trommen. Den allene giør en behagelig Musik, og burde derfor ikkun spilles i smaa Concerter. Dens yndige melodiske Toner vilde tabe sig under Lyden af et stort, ja endog et lidet Tal af andre Instrumenter. Naar man ikke skienker den en besynderlig Opmærksomhed, hører man den neppe i en Kreds af 5 Personer, hvorimod en Tromme udmærker sig til megen Fordeel i et Selskab af 500.

Jeg helliger Luten dem, der ere begavede med Forstand, en rigtig og fiin Bedømmel-

melsesevne, og en overmaade sød Ynde. Den agtes ikke heller meget af andre end saadanne, som have en ufordervet Smag, hvilke ogsaa ere de eneste beføiede Dommere af en saa behagelig Musik.

Trompeten er intet Instrument, som man kan giøre en afvexlende, vidt strakt Musik med. Den kan ikkun angive 4 til 5 Toner, som ere duelige til mange Vendinger og taalelige Modulationer. Saa længe den bliver i sine Skranker, kan den behage; men lad dem jo ikke gaae uden for disse.

De Personer, som Trompeten kunde forestille, ere vore Herrer af den galante Verden, som ved deres Omgængelse med Folk af Sæder have forhvervet sig en utvungen og levende Conversationstone, men ellers, hvad Genie og Geist angaaer ere meget indknebne. Et Skuespil, en Assemblee, et Bal, en ny Mode o. d. l. ere de smaa Noder, som de kunne angive: og dem gientage de ogsaa bestandigen i alle Selskaber.

Trompeten er ved et lille Hof et nødvendigt Instrument: den opliver Concerten, endskiønt den just ikke forøger dens Harmonie.

De ere evindeligen tilstede ved en Fyrstes Lever, og i Dameselskaber.

Violinerne ere de levende og skielmske Hoveder, som formedelst den Hastighed i deres

Svar,

Svar, og det Bidende i deres Spøg altid beholde Overmagten i en Concert. Dog maae jeg erindre, at en Violine er et utaaleligt Instrument, naar man ikke er oplagt til at høre Musik.

De indfinde sig gierne ved Kaffebordene: og hvor der er franske Officerer, der ere de vist.

Der gives endnu et andet Instrument, som intet Land har saa mange af som — Jeg mener Bassen. Ved sin Brummen under de forskiellige Partier af en Concert, forstærker den Harmonien, og ved den mandige Stolthed i sin Tone volder den, at det Søde i de øvrige Instrumenters Lyd ikke bliver modbydeligt.

Den forestiller de phantastiske og knurvorne Personer i en Kreds, som vel ikke ville allene føre Ordet i Selskabet, men som dog fra Tid til Tid, ved et hastigt Indfald, et originalt Træk, en Bon Mot, ikke lidet bidrage til Selskabets Fornøielse. Med et Ord: jeg anseer enhver Tydsk som en Basse.

Hvad vore Genier paa Landet angaaer, der saa gierne og saa veltalende snakke om Hunde, Heste, Ræve, Grave, Gierder, Halsbrækken o. a. m., da veed jeg ikke, om jeg kan nytte dem, som et brugbart Partie i min selbskabelige Concert. Men skulde de være fornøiede med at opløftes til det engelske Horns Værdighed, saa maae de gierne være bekiendte under dette Navn.

Jeg

Jeg tør ikke glemme en Pibesæk, som er meget almindelig; som dudler uden Ophør fra Morgen til Aften i een Tone, og paa samme Tid bestandig snurrer. Denne spilles af dorske Dumrianer, utrættelige Fortællere, helst om Ting, som ingen spørger efter; Folk som ere Selskabernes Plage, og desuagtet giøre Fordring paa Anseelse, fordi de vide en Omstændighed fra Grunden af, som enten den er rigtig eller urigtig, slet ikke bidrager til noget Menneskes Vel.

Faa Mennesker ere i Stand til at glimre i alle Selskaber, og at tale paa en behagelig Maade om allehaande Materier, saa at det ikke vilde være Umagen værd at giøre en særdeles Classe af dem. Men dog for ikke at forbigaae disse sieldne Mennesker, og derved lade min Plan blive ufuldstændig, giver jeg dem Klaveret, som enhver veed indbefatter alle Arter af Musik.

For at veilede mine Læsere til praktisk Anvendelse af disse Blade, beder jeg enhver, vel at mønstre og prøve sine Ord, og at giøre sig dette til en Lov, saa ofte han kommer ud af et Selskab, saa at han veed hvad Instrument han har spillet der, om han har slaaet Trommen, blæst Trompeten, spillet den store Bas, dudlet paa Pibesækken o. s. v. Saaledes kan han for-

forbedre sin Smag og øve sig, indtil han kan lade sig høre paa et ædlere Instrument.

Hvad mig angaaer, da tilstaaer jeg oprigtig, at jeg for endeel Aar var en Tromme, og een af de mest larmende, indtil jeg ved Hielp af et Selskab af fine Folk, blev saa meget af en Trompet, som et Menneske af mit hidsige Temperament ved saadan Blanding kunde blive. I nogle Aar har jeg anseet mig, som en lille tyrkisk Tromme med Bielder. Længe har jeg stræbt at opnaae Lutens yndige Harmonie; men jeg frygter, jeg frygter, jeg bliver til en Pibesæk. Dog vaager jeg omhyggeligen over min Tale: og mærker jeg mindste Snurren eller Dudlen, saa holder jeg strax op. Jeg hører heller andre spille end mig selv: og da jeg veed hvor liden Ynde min egen Musik har, saa frygter jeg at forstyrre Concertens Harmonie, om jeg spilte med.

(Af det Tydske. H. M. 79, 52.)

De fastsatte Indtægter,

Regieringen i Frankerige har.

Allehaande Forpagtninger	=	L. 284,347,000
Sædvanlige Paalæg og Kopskat, samt tyvende Penning	= =	155,655,000

Paa=

Paalæg i de saa kaldte Statslande = =	24,556,000
Abonneret Kopskat og 20de P. =	575,000
Afstrokken Kopskat og 10de Penning paa Pensionerne =	6,290,000
Særdeles Paalæg til Fæstningernes Underhold = =	575,000
Af Mynten = =	500,000
De kongelige Verker (forges) =	80,000
Commerce-Cassen = =	636,000
Leie af Gaarde og Grunde ved Hospitalet les Quinze-vingt = =	180,000
Renter af de til Amerika laante Summer = =	1,600,000
— — 6 Millioner som en tydsk Fyrste skylder = =	300,000
	475,294,000 L.

Den fastsatte Udgift.

Kongens, Dronningens, de kongl. Børns og Tanters Hof =	25,000,000
De kongl. Brødres og Familiers Hof = =	8,240,000
Udenlandske Affairer og Forbindelserne med Sveizerne =	7,480,000
Krigsdepartementen, foruden hvad Provintserne selv give =	99,160,000

Mari-

Marinen og Colonierne	40,900,000
Broer og Landeveie	5,680,000
Stutterierne	814,000
Bestandige og Livrenter	162,486,000
Renter af offentlige Effekter og andet	44,300,000
Gager ved Finantserne	14,692,000
Renter af hvad paa 1790 og 91 er optagen	15,800,000
Engagement med Geistligheden	2,500,000
Skadesløsholdelser	3,235,000
Pensioner	29,560,000
Statsraadet og andre Ministrer	3,173,000
Intendanterne i Provintserne og deres Underhavende	1,495,000
Politiet i Paris	1,570,000
Vagten sammesteds	1,138,000
Broelægningen sammesteds	629,000
Arbeidet under Jorden sammesteds	400,000
Eftergivne Skatte	7,120,000
Oppebørselsbetienterne	20,094,000
De 5 Administratorer ved den kongelige Skat, og deres Betientere	2,048,000
Tilbageholden Fonds til Velgiørenhed	172,000
Hielp til flygtede Hollændere	830,000
Kirker og Klostere	2,188,000

Gaver

Gaver og Almisser, Hospitaler, Hittebørnhuse = =	3,038,000
Til anden from Brug = =	1,896,000
Til Betleriets Hemmelse = =	1,444,000
Premier i Commercen = =	3,864,000
Bergverks Departement = =	90,000
Naturaliekabinettet og den botaniske Hauge = =	130,000
Kongens Bibliothek = =	167,000
Universitæter, Akademier, Collegier o. s. v. = =	930,000
Befrielse for Tolden for Marinen og de udenlandske Ministrer = =	400,000
Offentlige Bygninger = =	1,900,000
I Skovene og ved Floderne =	500,000
Criminalprocedurer og Fangernes Underhold = =	5,180,000
Udgifterne i Provintserne = =	4,500,000
Uvisse Udgifter = =	5,000,000
	531,444,000

Altsaa fandt Hr. Nekker den 1 Mai 1789 en Deficit af 56 Millioner.

Et got fordelende Husmiddel.

Til Afskeed maae Hertha dog meddele sine Læsere et lille Raad.

Maar

Naar man er falden, især paa Hofteu, naar man har stødt, slaaet, klem't sig o. s. v. uden at der er Hul, Hudesløshed eller Inflammation; saa er det bedste Middel til at forekomme stærk Betændelse og Bedervelse, at bade Stedet med kold Vinedike, hvori man har kommet noget af det velbekiendte Salammoniakum. Til en Theekoppe fuld Edike kan en strøgen Spiseskeefuld Salammoniakum være nok.

Heri dypper man en linned eller ulden Lap, og lægger paa; saa ofte som den bliver tør, giør man den vaad igien.

Dette Middel har og sin store Nytte hos de Fruentimmer, som under Frugtsommeligheden have faaet Aareknuder paa Benene, der see ud som smaa blaa Poser af det giennemskinnende Blod.

Paa de Steder, som ere overmaade empfindtlige, saasom Øiet, maae man ikke benytte sig af dette saltagtige pirrende Remedium.

Ikke heller duer det til forvredne Hænder eller Fødder; i disse Tilfælde er varm Viin det allerførste man bør bruge.

Exempel paa Overtroe.

Her skal have været en vis Fusker i Nærheden af Kiøbenhavn, som har havt en særdeles

Tillid

Tillid af Bønderfolk og andre ringe Personer af Almuen, naar han selv gav de Syge Lægemidlerne med sin høire Haand; paa Grund af at han engang skal have slaaet een ihiel med denne Haand.

Jeg sagde til den Kone der fortalte mig det, at hun lige saa gierne kunde sætte sin Tillid til sin egen Haand, da hun dog nok ogsaa havde giort en Deel Ulykker med den.

Den stakkels Kone blev ganske underlig ved denne Beskyldning. Men hun kom sig strax, da jeg spurgte om hendes høire Haand ikke ofte havde været en Morderhaand, om hun ikke havde slaaet en Deel ihiel med den, nemlig Kyllinger, Høns, Ænder, Giæs, Kalkoner o. s. v.

Men man seer heraf, hvor oplyst vor Almue er, endog i Nærheden af Hovedstaden!

Ordet til sidste Ordgaade er oplagt Melk, hvori findes de Ord: Melk, Agt, top! Galte, glat, Lap, Pot.

Anekdote.

Anekdote.

Et engelsk Blad fortæller om de nærværende Uroligheder i Paris en moersom Anekdote.

En Hoben Folk vilde nedrive den aristokratiske Parlamentsraad Esp — s Huus; men en Mand sprang paa et Bord, og holdt følgende fyndige Tale: „Medborgere! hvad ville I giøre? Nedrive Mandens Huus? Det er min Eiendom, han boer til Leie. Brænde Boeskabet? Ikke en Pind deraf er betalt. Forgribe eder paa hans Kone? Hun hører Publikum til. Tage fat paa hans Børn? Ak, de ere jo eders egne.“ Saa sagde han, og hver gik hiem til sit.

Anmeldelse.

Den første Akt af Olger og Clara, som er indrykket i disse Blade, skulde allene tiene til en Kontrast med den gemene og foragtelige Parodie Holger Tydske. Dersom man ønsker at see hiin fuldstændig, behager man at melde det hos mig, da den skal komme ud for sig selv.

2,50.